

ΒΥΡΩΝΙ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΟΜΟΣ Γ' || ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1878 || ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 9

ΠΕΡΙ ΔΗΜΑΓΩΓΩΝ

Ἀπηγγέλθη ἐν τῇ «Ἀθηναίῳ» ὑπὸ τοῦ κ.
Μ. ΡΕΝΙΕΡΗ)

Ὁ Ἀριστοτέλης δίδει εἰς δύο λέξεις τὸν ὄρισμόν τοῦ δημαγωγῶ. — *Τοῦ λαοῦ κόλαξ.* — «Καὶ γὰρ, λέγει ὁ μέγας φιλόσοφος, ὁ δῆμος εἶναι βούλεται μοναρχος· ἢ καὶ ὁ κόλαξ παρ' ἀμφοτέροις ἐντιμος· ἢ παρὰ μὲν τοῖς δῆμοις ὁ δημαγωγός· ἐστὶ γὰρ ὁ δημαγωγός τοῦ δήμου κόλαξ· παρὰ δὲ τοῖς τυράννοις οἱ ταπεινῶς ὀμιλοῦντες».

Ἄφ' ἐνὸς μὲν κόλαξ φοιτᾷ εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ἀνακτόρων, ἐρευνᾷ ποῖα εἶναι τὰ πάθη τὰ ἐμφωλευόμενα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μονάρχου καὶ προσπαθεῖ νὰ γίνῃ ὑπηρέτης αὐτῶν, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν βασιλικὴν εὐνοίαν. Ἄφ' ἑτέρου ὁ δημαγωγός φοιτᾷ ἐκεῖ ὅπου συχναίει τὸ πλῆθος, ζητεῖ νὰ μαντεύσῃ ποῖαι αἱ ὀρέξεις καὶ αἱ δόξαι αὐτοῦ, ἐρεθίζει τὰς ὀρέξεις ταύτας ὡς ἱεράς, ὑποστηρίζει τὰς δόξας ταύτας ὡς χρησμούς, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ. Ὁ κόλαξ ἐκεῖνος, ὁ δημαγωγός οὗτος, εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἀνοίξατε τὴν καρ-

διάν εκατέρων, θέλετε εὔρει τὸ αὐτὸ φρόνημα—φρόνημα δούλου.

«Δουλικῶς φρονεῖ», λέγει ὁ κ. Taine, «ἐκεῖνος ὅστις τρέμει ὑπὸ τὸν θόρυβον χιλιάδων βαναύσων ἀνυποδότητων, ἐπίσης ὡς ἐκεῖνος ὅστις γανυκλινεῖ εἰς τὸ ἡγεμονικὸν μειδιάμα χρυσοφόρου τινὸς Βασιλ. Ὑψηλότητος. Ὁ φρόνημα ἔχων ἐλευθερὸν ἐπιθυμεῖ τὴν ἐξουσίαν ὅπως ἐφαρμόσῃ τὰς ἰδέας του, οὐχὶ δὲ ὅπως ἐκτελέσῃ τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων· θέλει νὰ ἦναι εἰς τὰ ἔργα του αὐτουργός, οὐχὶ δὲ ἑτεροκίνητον ὄργανον ἄλλοτρίων ὀρέξεων».

Ὁ ἀληθῶς φίλος τοῦ λαοῦ εἶναι ἐκεῖνος ὅστις, ὅπως λέγει ὁ Θουκυδίδης περὶ τοῦ Περικλέους, δυνατὸς τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ κατέχει τὸ πλῆθος ἐλευθέρως καὶ οὐκ ἄγεται μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ ἢ αὐτὸς ἄγει· ὁ μὴ κτώμενος ἐξ οὗ προσηκόντων τὴν δύναμιν τοῦ λέγειν τι πρὸς εὐχαρίστησιν αὐτῶν, ἀλλὰ δυνάμενος ν' ἀδιαφορῇ εἰς τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν δυσμένειαν αὐτῶν. Τότε ἡ πολιτεία γίνεται λόγῳ μὲν βασιλεία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τῶν βελτίστων ἀρχῆ.

Ὅτε δὲ ὁ δημαγωγὸς καὶ κόλαξ εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου· ὁ μὲν ἅμα ἀπολέσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ πλῆθους, γίνεται μὲ πᾶσαν εὐκολίαν κόλαξ τῆς αὐλῆς, ὁ δὲ ἅμα ἀπελπισθῆ ν' ἀπολαύσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ ἡγεμόνος γίνεται μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν δημαγωγός. Ὁ κόσμος κατακρίνει τοὺς τοιοῦτους ἐπὶ ἀστασίᾳ· ἀδίκως ὅμως· διότι δὲν κάμνουν ἄλλο ἢ νὰ ἐνασκῶσι τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα.

Οἷαν ὁ ἔραστής μεταχειρίζεται τρυφερὰν γλῶσσαν ὅπως συγκινήσῃ τὴν καρδίαν τῆς ἐρωμένης του, τοιαύτην μεταχειρίζεται ὁ δημαγωγὸς ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ πλῆθους. Ἄν τὸν πιστεύσετε, νυκτὸς καὶ ἡμέρας καταγίνεται εἰς τὴν μελέτην τῶν συμφορόντων τῷ λαῷ, ἀμελεῖ τὰς ἰδίας του

ὑποθέσεις ὅπως ἐπιμελῆται τῶν δημοσίων, χάριν τοῦ λαοῦ περιφρονεῖ τὰ μειδιάματα τῆς ἐξουσίας... Ἐνῶ τοιαῦτα κηρύττει, ἠξεύρετε πῶς θεωρεῖ ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ὅπερ κρέμαται ἐκ τῶν χειλέων του; — Ὁ Πλάτων ὅστις ἐσπούδασε κατὰ βάθος τὴν φύσιν τοῦ δημαγωγοῦ, μᾶς ἀποκαλύπτει ὅλον τὸ μυστήριον. Ὁ δημαγωγὸς θεωρεῖ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ὅπερ κεκηνότως τὸν ἀκούει, ὡς *θρέμμα μέγαλον καὶ ἰσχυρόν* τρεφόμενον ἐν τινι δημοσίῳ θηριοτροφείῳ. — Ὅλη ἡ τέχνη του συνίσταται εἰς τὸ νὰ καταμανθάνῃ τὰς ὀργὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ· πῶς προσελθεῖν χρῆ καὶ πῶς ἀφεσθαι αὐτοῦ, καὶ ὁπότε χαλεπώτατον ἢ πραότατον γίνεται, καὶ ἐκ τίνων αἰτιῶν, καὶ ποῖαι φωναὶ δὶ' ὧν ἡμεροῦται καὶ ἀγριαίνει. — Καταμαθὼν δὲ ταῦτα πάντα ὁ δημαγωγός, χωρὶς νὰ ἐξετάζῃ ἂν αἱ ἐπιθυμίας τοῦ πλῆθους εἶναι αἰσχραὶ ἢ καλαί, ἀγαθαὶ ἢ κακαί, δίκαιοι ἢ ἀδικοί, συμφέρουσαι ἢ ἀσύμφεροι, ὀνομάζει ταῦτα πάντα λέγει ὁ Πλάτων, *ἐπὶ τοῦ μεγάλου ζώου δόξαις, οἷς μὲν χαίρει ἐκεῖνο ἀγαθὰ καλῶν, οἷς δὲ ἀχθοίτο, κακά.*

Ἄν δὲ τις ἐνταῦθα εἴπῃ, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι ἀξιόπιστος, ὅτι ὁ Πλάτων ἐσυκοφάντησε τὸν δημαγωγόν, ἀποδιδούς αὐτῷ δύο ἐναντίας πεποιθήσεις, τὴν ἐπὶ τῶν χειλέων φανεράν καὶ τὴν ἐν τῷ νῷ κεκρυμμένην, ἔχομεν πρόχειρον ἄλλην ἀνωτέραν πάσης ἐξαίρεσεως, τὴν τοῦ Mirabeau.

Τὴν 17 Νοεμβρίου 1790, ὁ Mirabeau, τὸ εἶδωλον τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων, εἰσέρχεται εἰς τὸ Théâtre Français, ὅπου παρυστάνεται ὁ Βροῦτος τοῦ Βολταίρου. Ὁ λαὸς, ἅμα ἐννοήσας τὴν παρουσίαν τοῦ μεγάλου ῥήτορος, τὸν δέχεται μὲ ζητωκραυγὰς ἀπαιτεῖ νὰ δοθῇ θέσις ἐπιφανῆς εἰς τὸν ἀπόστολον τῶν ἐλευθεριῶν του· ὁσάκις δὲ

ὁ Βροῦτος; ἐκφωνεῖ ἐπὶ τῆς σκηνῆς στίχους ἐνθουσιώδεις, ὅλα τὰ βλέμματα στρέφονται πρὸς τὸν ἕτερον, τὸν ζωντανὸν Βροῦτον.

Αὐτὴν τὴν ἴδιαν ἡμέραν, ὁ Βροῦτος ἦτοι ὁ Mirabeau, ὅστις ἦτον ἤδη εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς βασιλείας ὅπως ἀναχαίτισῃ τὴν ὁρμὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἔγραψε τὰ ἐξῆς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου· «Ὁς» «τις θέλει ν' ἀναπληρώσῃ διὰ τῆς ἐπιτηνδειότητος τὴν δύναμιν ἣν στερεῖται, πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἡπρασποίησιν. Ἴδου μία ἐκ τῶν ἀρχῶν μου νυστηριζομένη εἰς τὴν γυνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως... Πρέπει νὰ προσποιηθῶ ὅτι ἠμιμῶμαι τὸν τόνον ἐκείνων, οὓς θέλω βαθυμηδὸν νὰ φέρω εἰς τὰ νερά μου. Ἴδου ἡ «ἕτέρα τῶν ἀρχῶν μου» πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐτοιμάσω τὸν λαὸν νὰ ὑπακούῃ τὴν φωνὴν μου ἄνευ δυσπιστίας, ὅπως ὑπερασπισθῶ βραδύτερον νὰ συμφέροντα τοῦ θρόνου».

Ἄλλοίμονον εἰς τοὺς λαοὺς ἂν ἔπρεπε νὰ πιστεῦσωμεν ὅσα οἱ δημαγωγοὶ λέγουσιν ἐν τῷ κρυπτῷ περὶ αὐτῶν, καθὼς ἄλλοίμονον εἰς τοὺς βασιλεῖς ἂν ἔπρεπε νὰ πιστεῦσωμεν ὅσα οἱ κόλακες αὐτῶν ἐξομολογοῦνται εἰς τὰ ἰδιαιτέρα αὐτῶν ἀπομνημονεύματα. Ὁ Προκόπιος, ὅστις εἰς τὸ περὶ *Κτισμάτων* βιβλίον του ὑψώνει τὸν Ἰουστινιανὸν ὑπεράνω τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Κύρου, ἐν τοῖς *Ἀρεκδότοις* τὸν παριστάνει ὡς ἀνθρωπόμορφον θηρίον. Ὁ Mirabeau, περὶ τοῦ λαοῦ ἐκείνου τῶν Παρισίων ὅστις ζωντανὸν τὸν ἐθεοποίησε καὶ νεκρὸν τὸν ἔθαψεν εἰς τὸ Πάνθειον, ἰδοὺ τί γράφει εἰς τὰς πρὸς τὴν Αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου μυστικὰς σημειώσεις: «dans les basses classes, la lie de la nation, dans les classes les plus élevées, ce qu'elle a de plus corrompu, voilà ce que c'est Paris».

Ἄν ἀναλύσετε τὴν κολακείαν, θέλετε εὔρει ὅτι περιέχει κατὰ τὰ τρία τέταρτα

περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς. Ὁ κόλαξ περιφρονεῖ τὸν κολακευόμενον, εἴτε βασιλεὺς εἶναι οὗτος, εἴτε ὀλόκληρος λαός.

Διατί ἐν τούτοις ὁ λαὸς πείθεται εἰς τοὺς λόγους τῶν δημαγωγῶν καὶ κλείει τὰ ὄτα εἰς τοὺς λόγους τῶν ἀληθῶν φίλων του; Διατί γίνεται μαλακὸς ὡς κηρὸς, εὐκίνητος ὡς νευρόσπαστον εἰς τὰς χεῖρας τῶν πρώτων καὶ ἀπολακτίζει ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς δευτέρους; Διατί ἡ πείρα τῶν αἰώνων εἰς οὐδὲν χρησιμεύει; Διατί ὁ λαὸς ὡς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἄγρια τῶν δασῶν πιάνεται αἰωνίως εἰς τὰς αὐτὰς παγίδας;

Δεινὸν ζήτημα, τοῦ ὁποῦ ἀκόμη δὲν εὐρέθη ἡ λύσις.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου φιλοσοφησάντων, λέγουσιν ὅτι ἡ ἰσχὺς τῆς δημαγωγίας ἔγκειται εἰς τὴν ἀμάθειαν τοῦ λαοῦ· ὅτι ὅταν ἡ μάθησις ἐραπλωθῇ εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν ὁ λαὸς θέλει γίνεαι ἐμπροσθέντος του.—Κεναὶ ἐλπίδες! ματαίαι παρηγορία!

Εἰς ποῖον μέρος τῆς γῆς ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι κοινωτέρα ἢ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς; Καὶ ἐν τούτοις ἀκούσατε τί λέγει ὁ φιλελεύθερος Tocqueville.

«Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι εἰς Ἀμερικὴν οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι ἄνθρωποι τῆς κοινωνίας σπανιώτατα ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς ψήφου τῶν συμπολιτῶν των εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας... Ὁ λαὸς τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ὅπως οἱ ἄλλοι λαοί. Οἱ ἀγύρται παντὸς εἶδους ἐφευρίσκουν παντοίους τρόπους νὰ κερδίζου τὴν ἀγάπην του, ἐνῶ οἱ ἀληθεῖς αὐτοῦ φίλοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτυχάνουσιν.

«Εἰς τὴν δημοκρατίαν, λέγει πάντοτε ὁ Tocqueville, δὲν λείπει μόνον ἡ ἰκανότης

περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀξίων καὶ διακεκριμένων ἀνθρώπων, τῆς λείπει καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐπιθυμία. Δὲν πρέπει νὰ τὸ κρύψωμεν· οἱ δημοκρατικοὶ θεομοὶ ἀναπτύσσουσιν εἰς ἀνώτατον βαθμὸν τὸ αἶσθημα τοῦ φθόνου εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν.

»Εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου ὁ κυριάρχης λαὸς εἶναι παντοῦ καὶ τὰ πάντα πληροῖ, οἱ πλείοτεροι ζητοῦν νὰ κερδοσκοπήσῃ ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ, καὶ νὰ ζῶσιν ὑπερταῦντες τὸ πάθος του. Ἐντεῦθεν πηγάζει γενικὴ τις κατάπτωσης τοῦ φρονήματος, μεγαλύτερα ἢ εἰς τὰ δεσποτικὰ κράτη.

»Δὲ δημοκρατικαὶ πολιτεῖαι γεννῶσι τὸ αὐλικὸν πνεῦμα (l'esprit de cour), τὸ πνεῦμα τῆς κολακείας μεταξὺ τῶν πλειοτέρων, καὶ εἰσάγουσιν αὐτὸ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας... Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ αὐλικοὶ ἐν Ἀμερικῇ δὲν λέγουσι: ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης, Βασιλεῦ κτλ. ἀλλὰ ἐπαινοῦν ἀδιακόπως τὰ φυσικὰ προτερήματα τοῦ κυριάρχου τῆς πλειονοψηφίας δηλαδὴ, καὶ ὁμνῶσιν ὅτι κατέχει ὅλας τὰς ἀρετὰς χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ τὰς ἀποκτήσῃ. Δὲν παραχωροῦν εἰς τὸν κυριάρχην τῶν τὰς γυναίκας αὐτῶν, ἀλλὰ θυσιάζοντες εἰς αὐτὸν τὸ φρόνημά των, γίνονται προαγωγοὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχῆς».

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Ἀμερικῇ. Ἐν Ἀθήναις δὲ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεουκιδίδου, ἡ δημοκρατία ἤρξατο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης διανοητικῆς ἀναπτύξεως, εἰς ἣν δὲν ἐφθασε ποτὲ ἄλλος λαὸς τῆς γῆς.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀληθές ὅτι ἡ ἀμάθεια τοῦ πλήθους ἀνοίγει τὸ στάδιον εἰς τὴν δημοκρατίαν. Βεβαίως ὅσον τὸ πλήθος δὲν εἶναι νοητικῶς ἀνεπτυγμένον, ἡ δημοκρατία γίνεται ἔργον τοῦ τυχόντος, τῶν χυδαιότερων ἀνθρώπων, ὅπως ἐν Νεαπόλει ὅπου λαζαρόνος τις, ὁ Μαζανιέλλος, ἐγένετο ἐπὶ τινὰς

ἡμέρας δικτάτωρ. Ὅπως τὰ ἄτομα, οὕτω καὶ οἱ λοιποὶ κατοπτρίζονται εἰς τὰ ἀνεκείμενα τῆς λατρείας αὐτῶν. Τὸ ἀνάστημα τῶν λαῶν μετρεῖται μὲ τὸ ἀνάστημα τῶν δημοκρατιῶν του.

»Ὅταν ὁμοῦ ὁ λαὸς ἀναπτύσσεται διὰ τῆς μαθήσεως, τότε ἡ δημοκρατία ὅπως ἐπιτυγχάνῃ τῶν σκοπῶν της, ἀναγκάζεται ν' ἀκολουθῇ τὰς προόδους τῆς κοινωνίας, καὶ νὰ δανείζεται θέλητρα καὶ ψιμυθία ἀπὸ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐξουσιάζῃ τὸν νοημονέστερον τῶν λαῶν, ἡ δημοκρατία εἶχε καταστήσει τέχνη, ἔχουσα τοὺς κανόνας της, ἀποκτωμένη διὰ ποικίλων σπουδῶν καὶ μακρᾶς πείρας. Ἡ δημοκρατία εἶχε γίνῃ ῥητορικὴ. Τῆς ῥητορικῆς ἠξίωμα, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. Τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα ἤλλαξεν, ἀλλὰ ἡ οὐσία εἶναι ἡ αὐτή. Ἡ κολακεία καὶ ἡ ἐκμετάλλεσις τοῦ λαοῦ, ὅσα πλέον ἔντεχνος, τόσα πλέον ἐπικίνδυνος καὶ βδελυρά.

Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ὠραίαν ἐκείνην εἰκόνα τοῦ κόλακος εἰς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου; — Ὁ κόλαξ σὲ σταματᾷ καθ' ὁδὸν διὰ νὰ σοῦ εἰπῇ· ἰδὲ πῶς ἀποβλέπουσιν εἰς σὲ οἱ ἄνθρωποι· τοῦτο οὐδενὶ τῶν ἐν τῇ πόλει γίνεται, πλήν σοί. Εἰδοκίμησας χθὲς εἰς τὴν λέσχην· ἐκάθηντο ἐκεῖ πλέον ἢ τριάκοντα ἄνθρωποι, καὶ ἐμπεσόντος λόγου τίς εἶπεν ὁ βέλτιστος, ὅλοι οἱ ὁμοθυμαδὸν ἀπὸ σοῦ ἤρρισαν καὶ εἰς τὸ ὄνομά σου κατέληξαν. Ἐνῶ δὲ σοῦ ὁμιλεῖ ὁ κόλαξ, σὲ πιάνει ἀπὸ τοῦ κομβίου, καὶ ἂν ἰδῇ κλωστήσαν ἐπικαθήσασαν ἐπὶ τοῦ ἱματίου σου, τὴν ἀφαιρεῖ ἄκριτος δακτύλιος. Καὶ ὅταν σὺ ὁμιλῆς, κελεύει εἰς τοὺς ἄλλους σιωπὴν, καὶ ὅταν παύσῃς, σὲ ἐπιδοκιμάζει, καὶ ἂν σοῦ διέφυγε ψυχρόν τι σκῶμμα ξεκαρδίζεται γελῶν. Καὶ ἀγορά-

σας μῆλα καὶ γλυκίσματα διὰ τὰ παιδιά σου, τὰ δίδει εἰς αὐτὰ παρόντος σοῦ καὶ ὄρωντος καὶ φιλῶν αὐτὰ ἐκφωνεῖ· χρηστοῦ πατρὸς νεότης. Καὶ ὅταν ὑπάγετε μαζὴ εἰς τὸν ὑποδημοτοποῖον, ἐπαινεῖ εἰς αὐτὸν τὸ σχῆμα τοῦ ποδός σου. Ἐπαινεῖ τὴν οἰκίαν σου, καὶ τὴν εἰκόνα σου εὐρίσκει ἐπιτυχημένην καὶ ὁμοιάζουσαν.

Ὁ κόλαξ οὗτος, ὅπως καὶ ἡ ἀλώπηξ, ἥτις κολακεύει τὸν κόρακα εἰς τὸν γνωστὸν μῦθον τοῦ Lafontaine, εἶναι αὐτόχρημα φύσις. Ὁ δημοκόλαξ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦτον ὅλας ῥητορικὴ τέχνη. Δὲν σᾶς φαίνεται ὁμοῦ κωμικὸς ὅπως ὁ κόλαξ τοῦ Θεοφράστου, ὁ Διονύσιος Ἀλικαρνασσεύς, ὅταν εἰς τὸ περὶ Ῥητορικῆς Τέχνης πόνημα αὐτοῦ, ὀδηγῇ μετ' ὅλης τῆς σοβαρότητος τὸν ῥήτορα πῶς πρέπει νὰ πλέκῃ τὸν ἔπαινον τῆς πόλεως καὶ νὰ λέγῃ περὶ τοῦ γένους αὐτῆς, περὶ δυνάμεως τῆς ἐν ταῖς προσόδοις, περὶ παιδείας τῶν ἐνοικούντων, περὶ χώρας τῆς ὑποτελοῦς ἀφ' ἧς ἡ πρόσδος, καὶ ἂν μὲν αὕτη ἦναι πολλή, ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν ἰσχὺν τῆς πόλεως, εἰ δ' ὀλίγη, ὅτι ἡ πόλις ἐπαρκεῖται καὶ μὲ ὀλίγα· καὶ ἂν οἰκιστὴς αὐτῆς ἦν θεὸς τις ἢ ἥρω· καὶ ἂν ὑπάρχουν καὶ παραμυθία τινα συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς πόλεως, περὶ κάλλους, περὶ θέσεως εἴτε ἡπειρωτικῆς εἴη, εἴτε ἐπιθαλάσσιος, ἢ νησιωτικῆς. Ἐρ ἄπασιν δὲ τούτοις μεμιχθῶ ἢ προτροπῇ καὶ παράκλησις πρὸς εὐνοίαν τῆς πόλεως.

Δὲν ἤξεύρω κατὰ πόσον ὁ ῥήτωρ, ὅστις ἐξυμνεῖ τὴν πόλιν καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς, καὶ εὐρίσκει ἐν αὐτοῖς ὅλας τὰς ἀρετὰς καὶ ὅλα τὰ προτερήματα, διαφέρει ἀπὸ τὸν κόλακα ἐκεῖνον, ὅστις πρὸ ὀλίγου εὐρισκεν ἐπιτυχημένην τὴν εἰκόνα μας καὶ εὐρυθμον τὸν πόδα μας.

Ῥητορικὴ ὀλεθρία ἥτις ἔφερε τὴν πτωσίν τῆς Ἑλλάδος! Ἡ κολακεία διαφθείρει

τοῦλάχιστον ἓν ἄτομον, ἐνῶ ἡ ῥητορικὴ αὐτὴ διεφθείρει γενεὰς ὀλοκλήρους. Flatter les peuples est pire que flatter les rois, λέγει ὁ V. Hugo. L'un est bas; l'autre est lâche. Ὅταν τινὲς ἐκ τῶν διδασκάλων τῆς ταύτης ῥητορικῆς, ὁ Καρνεάδης καὶ ὁ Διογένης, μεταβάντες εἰς Ῥώμην ἤρρισαν νὰ διδάσκωσι τὴν τέχνην των εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν νεολαίαν, ὁ Μάρκος Κάτων ἐφοβήθη ὅταν εἰ ἐπρόκειτο νὰ μεταδοθῇ εἰς τοὺς συμπολίτας του ὁ χειρότερος λοιμός, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν Σύγκλητον ἐμέμφθη τοὺς ἐπιτετραμμένους τὴν ἀστυνομίαν τῆς πόλεως, διότι ἄφιναν νὰ διαμένωσιν ἐκεῖ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἄνδρες, οἵτινες περὶ παντὸς οὐ βούλοιντο, ῥαδίως πειθεῖν δύνανται.

Ἦ πῶς ἠδύνατο ὁ Μάρκος Κάτων ν' ἀνεχθῇ καὶ νὰ νοήσῃ ἄν, ὅτι ἡ διακοίνωσις τῶν ἰδεῶν μιᾶς ἐλευθέρως ψυχῆς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸν λαὸν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς τέχνη πλάνης καὶ ἀπάτης, ὁ Μάρκος Κάτων ὅστις ἐσυνήθιζε νὰ λέγῃ παρησιᾶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ συνδιαλέγετα μετὰ τοῦ λαοῦ ἐν τῇ δαμοσίᾳ ἀγορᾷ, ὅπως συνδιαλέγετο ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως καὶ τοῦ θεοῦ;

Ἦ τί ἤθελεν εἰπῆ ὁ Καρνεάδης ἂν τὸν ἤκουε ποτὲ λέγοντα, ἐναντίον ὅλων τῶν κωνόνων τῆς ῥητορικῆς, εἰς τοὺς Ῥωμαίους· «Ὅμοιάζετε, ὦ συμπολίται, πρόβατα· διότι κκαθὼς ἐκεῖνα καθ' ἕκαστα μὲν δὲν πείθονται, ὅλα δὲ μαζὴ ἀκολουθοῦσι τοὺς ὀδηγούς των, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἐκεῖνους οὐκ ἠθὰ ἐκρίνατε ἀναξίους νὰ λάβετε συμβούλους ἕκαστος κατ' ἰδίαν, τούτους εἰς ἓν πσυνελθόντες, ἀφίνετε νὰ σᾶς ἄγωσι; (1)»

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΑ. Πολὺ πρὸ τοῦ Μ. Κάτωνος ὁ Ἰσοκράτης εἶπε ταῦτα καὶ ἔτι αὐστηρότερα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. «Οἷς μὲν γὰρ περὶ τῶν μεγίστων συμβούλοις χράμεθα, τούτους μὲν οὐ ἀξιόσμεν στρατηγούς χειροτονεῖν, ὡς νοῦν

Δὲν ἤθελον δὲ ἀνορθωθῆ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς τοῦ Καρνεάδου ἂν εὐρίσκετο παρὸν ὅταν ὁ αὐτὸς Κάτων, ζητῶν νὰ ἐκλεχθῆ Κήνωρ, ἀντὶ νὰ θεραπεύσῃ διὰ χρηστῶν ἐλπίδων τὸ πλῆθος καὶ νὰ ἐκλύσῃ τὴν εὐνοϊαν αὐτοῦ διὰ τῶν συνήθων κολακευτικῶν προγραμμάτων, τούναντίον, λέγει ὁ Πλούταρχος, πρὸς οὐδεμίαν ἐνδιδούς ἐπιείκειαν, ἀλλὰ τοὺς πονηροὺς ἀπειλῶν ἀναφανδὸν ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ κράζων ὅτι μεγάλου καθαρμοῦ χρῆζει ἡ πόλις, ἥξιου ὥστε οἱ πολλοὶ, ἂν σωφρονῶσι, ἐκλέξωσι μὴ τὸν γλυκύτερον, ἀλλὰ τὸν αὐστηρότατον τῶν ἰατρῶν, καὶ ὅτι τοιοῦτος εἶναι αὐτὸς, ὅστις τὴν τρυφὴν καὶ τὴν μαλακίαν ὥσπερ ὕδραν τέμνων καὶ ἀποκαίων, ἤθελεν εὐεργετήσῃ τὴν πόλιν;

Βεβαίως νομίζετε ὅλοι ὅτι ὁ Μάρκος Κάτων δὲν ἐξελέχθη ἀκούσατε ὅμως τί λέγει ὁ Πλούταρχος: «Οὕτω μέγας ἦν ἀληθῶς καὶ μεγάλων ἀξίος δημαγωγῶν ὁ Ῥωμαίων δῆμος, ὥστε νὰ μὴ φοβηθῆ τὸ ἀπότομον καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ ἀπορρίψας τοὺς ἄλλους ὑποψηφίους τοὺς ἠπρόσχαριν ἅπαντα ποιήσειν ἐπαγγελλομένων, ἐξελέξατο τὸν Κάτωνα, ὅχι ὡς χαρινζόμενος πρὸς αὐτὸν, ἐπαιτοῦντα τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ὡσάν ὑπακούων αὐτοῦ ἀρχόντος ἤδη καὶ διατάττοντος».

Ἐμνημόνευσα τῶν λόγων τοῦ Κάτωνος ὅπως κοντὰ εἰς τοὺς ποταποὺς δημαγωγούς, σὰς δεῖξω τοὺς καλῶς καὶ ὑπερφάνως πολιτευομένους ῥήτορας. Ἐπιστρέψατέ μοι νὰ σὰς ἀναφέρω καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου ἱστορίας ἐν λαμπρῶν τεμάχιον λόγου τοῦ κ.

οὐκ ἔχοντας, οἷς δ' οὐδεὶς ἂν οὔτε περὶ τῶν ἰδίων, οὔτε περὶ τῶν κοινῶν συμβουλεύσατο, τούτους δ' αὐτοκράτορας ἐκπέμπομεν, ὡς ἐκεῖ σοφωτέρους ἐτοίμοι, καὶ ῥῶον βουλευσομένους περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ πολιτικῶν, ἢ περὶ τῶν ἐνθάδε τιθεμένων». Συμμαχ. ιζ'.

Guizot. Τὰ τοιαῦτα παραδείγματα ὁσφ σπανιώτερα εἰς τὸν κόσμον, τόσφ πλέον παρηγοροῦν, κρατύνουν, ἀνυψῶνουν τὴν ψυχὴν.

Ἴδου τί εἶπε ὁ κ. Guizot εἰς τὴν Βουλὴν τῆς Γαλλίας.

«Ἴδου ποία εἶναι ἡ πολιτικὴ μου, κύριοι. Τίποτε δὲν θέλει μὲ ἀποτρέψῃ αὐτῆς. . . . Διεκινδύνευσα ὑπὲρ αὐτῆς ὅ,τι φίλτατον ἔχει ὁ δημόσιος ἄνθρωπος· διεκινδύνευσα τὴν δημοτικότητα. . . Ἐνθυμίσθε, κύριοι, . . . ὁ ἔντιμος προαγορεύσας κ. Barrot ἐνθυμεῖται μίαν ἐποχὴν καθ' ἣν συνεβαδίζαμεν, καθ' ἣν ἡμεθα τεταγμένοι ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν. . . . Τότε ἤμην καὶ ἐγὼ δημοτικός· τότε, ἀπήλαυσα τὴν εὐνοϊαν τοῦ πλήθους· τότε ἤκουσα τὰς ἐπευφημίας αὐτοῦ. . . Ἐύφραίνετο ἡ ψυχὴ μου πολὺ, πολὺ. . . ἦτον ὠραία, ἦτον γλυκεῖα συγκίνησις. . . ἀλλὰ τὴν παραίτησα. . . ναί, τὴν παραίτησα. Συναισθάνομαι ὅτι ἡ εὐνοϊα αὐτῆ, ἡ δημοτικότης αὐτῆ δὲν παρακολουθεῖ τὰς ιδέας ἃς σήμερον ὑπερασπίζομαι, τὴν πολιτικὴν ὑπὲρ ἧς σήμερον ἀγωνίζομαι. Συναισθάνομαι ὅμως συγχρόνως ὅτι ὑπάρχει καὶ ἑτέρα δημοτικότης, ὑπάρχει ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν ἠθικῶν στοιχείων ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ κοινωνία. Χάριν τῆς τοιαύτης ἐμπιστοσύνης ἠγωνίσθην, ἀντὶ τῆς ἄλλης ἐκείνης γοητευτικῆς δημοτικότητος ἣν ἄλλοτε ἐγνώρισα. Ἐπιθυμῶ τὴν ὑπόληψιν, τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν φίλων τῆς τάξεως, τῆς νομίμου καὶ ἐλευθέρως τάξεως. Ἴδου ποῦ ἀφιέρωσα τὸν βίον μου, ποίαν εὐνοϊαν θηρεύω. Αὐτὴ θέλει μὲ παρηγορεῖ δι' ὅλα τὰ λοιπὰ, καὶ δὲν φθονῶ εἰς κανένα τὴν ἄλλην δημοτικότητα, ὅσον γλυκεῖα καὶ ἂν ᾖ!»

Ἄλλὰ εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὸ δράμα· εἶναι καιρὸς πλέον νὰ φανῆ ὁ δημαγωγός, ζῶν, βαδίζων, ὁμιλῶν ἐπὶ τῆς θεατρικῆς σκηνῆς· εἶναι καιρὸς νὰ ἐν-

νοήσωμεν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὴν διαβολικὴν ταύτην δύναμιν, δι' ἧς εἰς τὴν φωνὴν ἐνὸς ἀνθρώπου ἐγείροντα τὰ ἄγρια, τὰ ποταπὰ πάθη ὅσα ἐμφωλεύουσιν εἰς τὰ μεγάλα πλήθη. Ἄλλοτε ἐλπίζω νὰ σὰς φέρω τὸν ἡμέτερον Ἀριστοφάνην· σήμερον θέλει διδάξῃ ὁ ἀθάνατος Σαιξσπῆρ.

Εἶμεθα ἐν Ῥώμῃ, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος· πρὸ ὀλίγου εἰς τὴν γερούσιαν ὁ μέγας δικτάτωρ ἔπεσεν εἰς τὸ βάθρον τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πομπηίου, φονευμένος δι' εἴκοσι καὶ τριῶν πληγῶν. Ὁ Βρούτος, ὁ Κάσσιος, ὁ Κάσκας καὶ ἄλλοι συνωμῶται ὑφύοντες τὰ αἵμοσταγῆ ξίφη φωνάζουν· *Ελευθερία! Θάνατος εἰς τὴν τυραννίαν!*

Ἄλλὰ ὁ Βρούτος, ἐκφωνῶν τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς ἐλευθερίας, δὲν ἐννοεῖ νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὴν διὰ τῆς βίας. Κύριος τῆς ἐξουσίας, τὴν παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ. Εἷς ἄνθρωπος διέταπεν, ἤθελεν, ἐν ὀνόματι ὄλων ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν ζῆ πλέον. Χάρις εἰς τὸν Βρούτον, ἡ κοινωνία ἀνέλαβε τὴν αὐτονομίαν τῆς. Ἐν αὐτῇ κεῖται νὰ κάμῃ ἐλευθέρως χρῆσιν αὐτῆς, νὰ ἐγχιρῆν ἢ νὰ καταδικάσῃ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος καὶ τοὺς αὐτουργοὺς αὐτοῦ.

Ὁ λαὸς εἶναι συνηγμένος εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ θορυβῶν ζητεῖ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐν τῇ γερούσιᾳ διαπραχθέντων. Ὁ Βρούτος ἀναβαίνει τὸ βῆμα· πεποιοῦς ὅτι ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα, ὅτι ἐπανεφέρει τὸ νόμιμον πολιτεύμα αὐτῆς, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῆ ῥητορικὰς τέχνας. Ὁ λόγος του εἶναι γυμνός ὡς ἦτο γυμνὸν πρὸ ὀλίγου τὸ ξίφος του.

«Ῥωμαῖοι, τοὺς λέγει, ἠθέλατε προτιμηθεῖν ὁ μὲν Καῖσαρ νὰ ζῆ, ἡμεῖς δὲ ν' ἀποθάνωμεν δούλοι, ἀντὶ νὰ ἰδῆτε τὸν Καίσαρα νεκρὸν, ἑαυτοὺς δὲ ἐλευθέρους;

» Ὁ Καῖσαρ μὲ ἠγάπα, καὶ ἐγὼ τὸν κλαίω· ἠῆτον εὐτυχῆς, καὶ ἐγὼ χαίρω· ἦτον γενναῖος, καὶ ἐγὼ τὸν τιμῶ· ἀλλὰ ἦτο τυραννικός καὶ ἐγὼ τὸν ἐφόνευσα. Λοιπὸν εἰς τὴν φιλίαν του, ἐν δάκρυ· εἰς τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, δόξα· εἰς τὴν γενναιοῦτητα αὐτοῦ, τιμὴ· ἀλλὰ εἰς τὴν τυραννίδα του, θάνατος. Εἶναι ἐδῶ κανεὶς τόσον ἀνανδρὸς, ὥστε ν' ἀγαπᾷ τὴν δουλείαν; ἂν ἦναι κανεὶς, ἃς μὲ κατηγορήσῃ, διότι διὰ τῆς ὑπράξεώς μου αὐτὸν ἐγὼ ἠδίκησα. Εἶναι ἐδῶ κανεὶς τόσον χαμερπῆς, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ νὰ ἦναι Ῥωμαῖος; ἂν ἦναι κανεὶς, ἃς μὲ κατηγορήσῃ, διότι αὐτὸν ἐγὼ ἠδίκησα. Εἶναι ἐδῶ κανεὶς τόσον φαῦλος, ὥστε νὰ μὴν ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του; ἂν ἦναι κανεὶς, ἃς μὲ κατηγορήσῃ, διότι αὐτὸν ἐγὼ ἠδίκησα.»

Ὁ περιστατὸς λαὸς ἀποκρίνεται μὲ τῆ φωνῇ — Οὐδεὶς, οὐδεὶς. — Ὅλοι φωνάζουν Ζήτω ὁ Βρούτος! Καὶ οἱ μὲν θέλουν νὰ τὸν κηρύξουν δικτάτορα. Ὁ λαὸς δὲν ἠθῶσε μόνον τὸν Βρούτον, ἀλλὰ τὸν ἐπεδοκίμασεν. Ὁ φόνος τοῦ Καίσαρος ἔγινε κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ. Οὐδὲν κώλυμα λοιπὸν, οὐδεὶς κίνδυνος νὰ ἐπιτραπῆ εἰς τὸν Μάρκον Ἀντωνίου, τὸν φίλον τοῦ Καίσαρος, νὰ ἐνταφιάσῃ δι' ὄλων τῶν τιμῶν τὸν νεκρὸν αὐτὸν, καὶ νὰ ἐκφωνήσῃ κατὰ τὸ θεοσκευτικὸν ἔθος τὸν ἐπικήδειον αὐτοῦ λόγον.

Ὁ Βρούτος δούς τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν, ἀπέρχεται εἰς τὰ ἴδια. Τί ἔχει νὰ φοβηθῆ! Ἐλαβε τὸν λόγον καὶ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, δύναται νὰ κοιμηθῆ ἡσυχός.

Πόσον δεινὴ εἶναι ἡ θέσις τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου! Ἐμπρὸς του κεῖται τὸ φέρετρον τὸ περιέχον τὸ πτώμα τοῦ φίλου· περὶ αὐτὸν στέκονται οἱ ἐμβάψαντες πρὸ ὀλίγου τὰ ξίφη εἰς τὸ αἷμα τοῦ Καίσαρος· περὶ αὐτὸν κυμαίνεται καὶ θορυβεῖ ὁ λαός, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐπευφῆμυσεν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ,

ὁ λαὸς μεθύων ὑπὸ χαρᾶς διὰ τὴν κατάλυ-
σιν τῆς τυραννίδος. Εἶναι φόβος μὴ τὸν ἐμ-
ποδίσουν νὰ θμιλήσῃ· εἶναι φόβος ἔτι μεγα-
λείτερος, μὴ προχωροῦντος τοῦ λόγου ὀρ-
μήσουν νὰ κατακεραμάτισουν αὐτόν. — Ἄλ-
λὰ ὁ Μάρκος Ἀντώνιος εἶναι ἔμπειρος δη-
μαγωγός· γνωρίζει τοῦ μεγάλου θρέμματος
τὰς ὀργὰς καὶ τὰς ἔξεις, καὶ πῶς προσελθεῖν
χρὴ καὶ πῶς ἀφεσθαι αὐτοῦ, καὶ ποῖαι αἰ-
φωναὶ καὶ ποῖαι αἰ ψηλαρήσεις δι' ὧν ἡρε-
μοῦται καὶ ἀγρικίνοι. Ἄν κατορθώσῃ νὰ
λάβῃ ἀκρόασιν, ἂν τὸν ἀφήσουν ν' ἀρχίσῃ,
εἶναι βέβαιος τῆς νίκης, ἀλλὰ ὅπως κερδίσῃ
τὴν προσοχὴν καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ τετα-
ραγμένου ἀκροατηρίου, πρέπει κατ' ἀρχὰς
νὰ ἐπαινήσῃ τὸν Βρούτον. Καὶ οὕτω πως
ἀρχίζει.

Ἀντώνιος.

Χάριν τοῦ Βρούτου, εὐγνωμονῶ ὅτι ἔχω
τὴν ἄδειαν...

Ἄλλὰ μόλις ἤνοιξε τὸ στόμα, καὶ ἀκού-
ονται διάφοροι φωναί.

«Τί λέγει, τί λέγει διὰ τὸν Βρούτον;

«Ἄς τολμήσῃ νὰ εἰπῇ τίποτε κακὸν
διὰ τὸν Βρούτον!

«Αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἦτον τύραννος!

«Εὐτυχία ὅτι ἡ Ῥώμη ἐγλύτωσεν ἀπὸ
αὐτόν!

Ἄλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπανέρχεται
σιγὴ καὶ ὁ Ἀντώνιος δύναται νὰ ἐξακο-
λουλήσῃ.

«Φίλοι Ῥωμαῖοι, συμπατριῶται, ἀκού-
σατέ μου. Ἦλθα νὰ ἐνταφιάσω τὸν Καί-
σαρα, ὅχι νὰ τὸν ἐγκωμιάσω. Τῶν ἀνθρώ-
πων τὰ κακὰ ἔργα ἐπιζῶσιν αὐτῶν — τὰ
καλὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θάπτονται μαζῇ
μὲ τὰ κόκκαλα αὐτῶν — ἄς γείνη οὕτω
καὶ διὰ τὸν Καῖσαρα. — Ὁ εὐγενὴς Βρού-
τος σὰς εἶπεν ὅτι ὁ Καῖσαρ ἦν τυραννόφρων·
ἂν τοῦτο ἦναι ἀληθές, βεβαίως μεγάλον
τὸ ἀμάρτημα — καὶ ὁ Καῖσαρ ἀκριβῶς τὸ

ἐπλήρωσε. — Τώρα μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ Βρού-
του καὶ τὸν ἄλλον (διότι ὁ Βρούτος εἶναι
ἀξιότιμος ἄνθρωπος καὶ ὅλοι εἶναι ἄνθρωποι
ἀξιότιμοι), ἦλθα νὰ ἐκφωνήσω τὸν ἐπική-
δειον λόγον τοῦ Καίσαρος. — Ὑπῆρξε φίλος
μου πιστὸς καὶ ἀνὴρ δίκαιος. Ἀλλὰ ὁ Βρού-
τος λέγει ὅτι ἦτο τυραννόφρων — καὶ ὁ
Βρούτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιότιμος. — Ἐφε-
ρην εἰς Ῥώμην ἀναρίθμητον πλῆθος αἰχμα-
λώτων — τῶν ὁποίων τὰ λύτρα κατεπλού-
τισαν τὸ δημόσιον ταμεῖον — τοῦτο τάχα
ἦτον ἀπόδειξις τυραννοφροσύνης; — Ὅταν
οἱ πτωχοὶ ἐστέναζον, ὁ Καῖσαρ ἐκλαίει —
τοῦτο ἦτο κατὰ ἄλλο ἢ τυραννοφροσύνη. —
Ἀλλὰ ὁ Βρούτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννό-
φρων καὶ ὁ Βρούτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιό-
τιμος. — Εἶδατε ὅλοι ὑμεῖς ὅτι κατὰ τὴν
ἐορτὴν τῶν Λυκαίων, τρεῖς τοῦ ἐπρόσφερα
τὸ βασιλικὸν στέμμα. — καὶ τρεῖς τὸ ἀπέ-
κρουσεν. — Αὐτὸ ἦτο τυραννοφροσύνη; —
Ἀλλὰ ὁ Βρούτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννόφρων,
καὶ ὁ Βρούτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιότιμος. —
Ὅλοι τὸν ἠγαπήσατε καὶ ὄχι ἄνευ λόγου.
Τί σὰς ἀποτρέπει νὰ χύσετε ἐπ' αὐτοῦ ἕν
δάκρυ!...

Ἐδῶ τὸν πέρνου καὶ αὐτὸν τὰ δάκρυα,
καὶ ζητεῖ τὴν ἄδειαν νὰ διακόψῃ τὸν λόγον
του ἕως οὗ νὰ συνέλθῃ. Σπρατήγημα, ὅπως
βολιδσκοπήσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ πλῆθους.
Ἐνῶ δὲ ὁ Ἀντώνιος κλαίει, ἐσκυμμένος
ἐπὶ τοῦ φρετέρου, ἄρχεται ὁ ἐξῆς διάλογος
μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν του.

Α'. Πολίτης.

Μοῦ φαίνεται ὅτι ἔχει πολὺ δίκαιον εἰς
ὅσα εἶπε.

Β'. Πολίτης.

Ἄς ἐξετάσωμεν καλὰ — πολὺ ἠδικήθη ὁ
Καῖσαρ.

Γ'. Πολίτης.

Οὕτω φαίνεται καὶ εἰς ἐμέ. — Φοβοῦμαι
μὴ μᾶς ἔλθῃ κἀνένας χειρότερος.

Α'. πολίτης.

Ἄκουσες; — Δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὸ
στέμμα! — Ἄρα εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἦτο
τύραννος!

Β'. πολίτης.

Ἄν αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ — μερικοὶ θὰ τὰ
ἀκριβοπληρώσουν.

Γ'. Πολίτης, δεικνύων τὸν Ἀντώνιον.

Ὁ καυμένος! τὰ μάτια του ἔγιναν κόκ-
κινα σὰν φωτιὰ ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Α'. πολίτης.

Εἰς ὅλην τὴν Ῥώμην δὲν ὑπάρχει ἄλλη
εὐγενὴς ψυχὴ ὡσὰν τοῦ Ἀντωνίου.

Πολῖται.

Προσοχή! — θὰ ξαναομιλήσῃ.

Ἀντώνιος.

Χθὲς ἀκόμη — μία λέξις τοῦ Καίσαρος
ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ ὅλης τῆς οἰκουμέ-
νης. — Τώρα ἰδοὺ κεῖται νεκρὸς — καὶ ὁ τα-
πεινότερος τῶν ἀνθρώπων — δὲν καταδέχε-
ται νὰ τὸν τιμήσῃ. — ὦ κύριοί μου! Ἄν
εἶχα διαθέσειν νὰ ἐρεθίσω τὴν καρδίαν καὶ
τὸν νοῦν σας — ἤθελον ἀδικήσῃ τὸν Βρούτον,
ἤθελον ἀδικήσῃ τὸν Κάσσιον — οὔτινες, τὸ
ἠξεύρουσιν ὅλοι, εἶναι ἄνδρες ἀξιότιμοι. — Δὲν
θέλω νὰ τοὺς ἀδικήσω. — Πρωτιμῶ ν' ἀδι-
κήσω τὸν νεκρὸν, ν' ἀδικήσω ὑμᾶς αὐτοὺς
καὶ ἐμέ, παρὰ ν' ἀδικήσω ἄνδρας τόσο
ἀξιότιμους. — Ἀλλὰ ἰδοὺ ἕν συμβόλαιον —
μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ Καίσαρος — τὸ ἤρα
εἰς τὸ σπουδαστήριόν του, — εἶναι ἡ τελευ-
ταία αὐτοῦ θέλησις. — Ἄν ὁ λαὸς ἤκουεν
αὐτὴν τὴν διαθήκην — (μὲ συγχωρεῖτε! δὲν
ἔχω σκοπὸν νὰ τὴν ἀναγνώσω — ὅλοι ἤθε-
λαν τρέξει νὰ φιλήσουν τὰς πληγὰς τοῦ
Καίσαρος τοῦ δολοφονημένου — νὰ βρέξουν
τὰ μανδύλιά των εἰς τὸ ἱερὸν αἷμα του —
νὰ ζητήσουν ὡς ἐνθύμημα μίαν τρίχα τῆς
κεφαλῆς — διὰ νὰ τὴν ἀφήσουν εἰς τὰ τέκνα
των ὡς πολῦτιμον κληροδότημα.

Πολῖται.

Θέλομεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην!
διάβασέ την, Ἀντώνιε.

Ἄλλοι πολῖται.

Τὴν διαθήκην! τὴν διαθήκην! θέλομεν
ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος.

Ἀντώνιος.

Ὑπομονή, φίλοι, ὑπομονή! — Δὲν πρέ-
πεινὰ τὴν ἀναγνώσω. — Δὲν πρέπει νὰ
μάθετε, πόσον, πόσον ὁ Καῖσαρ σὰς ἠγάπα.
— Δὲν εἴσθε οὔτε ἀπὸ ξύλον, οὔτε ἀπὸ πέ-
τραν, εἴσθε ἄνθρωποι — καὶ ὡς ἄνθρωποι,
ἄμα ἀκούοντες τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος,
θὰ ἐξαφθῆτε, θὰ γίνετε μανιώδεις. — Δὲν
εἶναι, δὲν εἶναι καλὸν νὰ μάθετε — ὦ! τί
ἤθελε γίνοι!

Πολῖται.

Τὴν διαθήκην! διάβασε τὴν διαθήκην!
θέλομεν νὰ τὴν ἀκούσωμεν! — τὴν διαθήκην
τοῦ Καίσαρος!

Ἀντώνιος.

Ὑπομονή, σὰς παρακαλῶ, ὑπομονή, κύ-
ριοι. Ἐπροχώρησα ὑπὲρ τὸ δεῖον, ἔσφαλα
νὰ σας ἀναφέρω περὶ αὐτῆς. — Φοβοῦμαι
μὴν ἀδικήσω τοὺς ἀξιότιμους ἄνδρας ὅσοι
ἐμαχαίρωσαν τὸν Καῖσαρα — τὸ φοβοῦμαι.

Πολῖται.

Εἶναι προδόται! εἶναι προδόται! ἀκοῦς;
αὐτοὶ ἀξιότιμοι!... τὴν διαθήκην! τὴν
διαθήκην!

Ἐτεροι πολῖται.

Εἶναι κακοῦργοι, εἶναι δολοφόνοι! τὴν
δικήκην!

Ἀντώνιος.

Θέλετε νὰ μὲ ἀναγκάσετε νὰ διαβάσω
τὴν διαθήκην; — Δοιπὸν πλησιάσατε, κά-
μετε κύκλον περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος
— καὶ ἀφήσατέ με νὰ σας δείξω — ἐκεῖνον
ὅστις ἔκαμε τὴν διαθήκην!

Ὁ Ἀντώνιος καταβαίνει ἐκ τοῦ βήματος
καὶ στέκεται πλησίον τοῦ πτώματος σκε-

πασμίου· οἱ πολῖται τὴν περιεκυκλόνου.

Ἀντώνιος.

Ἄν τὰ μάτια σας ἔχουν δάκρυα, ἐτοιμασθήτε νὰ τὰ χύσετε ὅλα. — Γνωρίζετε ὅλοι αὐτὸν τὸν χιτῶνα (δεικνύων τὴν ἡμαγμένην ἐσθῆτα). — Ἐνθυμοῦμαι πότε πρῶτην φορὰν τὸν ἐφόρεσεν ὁ Καῖσαρ — ἦτο καλοκαῖρι, τὸ ἐσπέρας, εἰς τὴν σκηνὴν του — τὴν ἡμέραν ἐκείνην κατετρόπως εἰς μάχην τῆς Γαλάτας. — Κυτάξατε! Ἐδῶ ἐμπήθη τὸ μαχαίρι τοῦ Κασσίου — ἰδοὺ τί ῥήγμα ἔκαμεν ὁ φθονερός Κάσκιος — ἐδῶ τὸν ἐκτύπησεν ὁ ἀγαπημένος του Βροῦτος — καὶ ὅταν ἀνέστυρε τὴν καττραμένην λεπίδα του — ἰδοὺ πῶς τὸ αἷμα τοῦ Καίσαρος ἐβρέυσεν ἀφθόνως — ὤρμησεν ἔξω ὡσάν νὰ βεβαιωθῇ ἂν τρωπὸν ὁ Βροῦτος κατέφερε τὴν σκληρὰν πληγὴν. — Ἐπειδὴ ὁ Βροῦτος, τὸ ἤξεύρετε, ἦτον τὸ εἶδωλον τοῦ Καίσαρος! Ὡ θεοί! μὲ ποίαν τρυφερότητα τὸν ἠγάπα! — Ἡ πληγὴ τοῦ Βροῦτου ὑπῆρξεν ἡ σκληροτέρα ὄλων δι' αὐτόν. — Ἐπειδὴ, ἅμα ὁ μεγάλθυμος Καῖσαρ τὸν εἶδε πλήττοντα αὐτόν — ἡ ἀχαριστία, ἰσχυροτέρα παρὰ τὸν βραχίονα τοῦ προδότου, — τὸν κατέβαλε. Τότε ἐβράχισεν ἡ μεγάλη καρδία — καὶ καλύψας τὴν κεφαλὴν μὲ τὸ ἱμάτιον — εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πομπηίου — ἔπεσεν ὁ μέγας Καῖσαρ. — Ὡ! ποία πτώσις, συμπολιταί! — Τότε καὶ ὑμεῖς καὶ ἐγὼ καὶ ὅλοι ἐπέσαμεν — ἐνῶ ἡ αἱματόφυρτος ἐπιβουλὴ ἔπτατο ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας — Ἄ! κλαίετε τώρα! — Τώρα βλέπω ὅτι ἔχετε σπλάγγνα! — εἶναι εὐγενὴ δάκρυα. — Καλαὶ ψυχαί! — Τί! κλαίετε ἐνῶ βλέπετε μόνον τοῦ ἡμετέρου Καίσαρος τὸν χιτῶνα γενόμενον κόσκινον. — Ἐδῶ, ἐδῶ κυττάξατε! (ἀποκαλύπτει τὸ πτώμα), ἐδῶ εἶναι ὁ ἴδιος παραμορφωμένος, ὡς βλέπετε, ἀπὸ τοὺς προδότας!

Ὁ λαὸς δὲν κατέχει πλέον ἑαυτόν· ὅλοι φωνάζουν·

Ὡ καλὲ Καῖσαρ!

ὦ ἀποφράς ἡμέρα!

οἱ προδόται! οἱ κακοῦργοι!

ἐκδίκησις! ἐκδίκησις! θάνατος, θάνατος εἰς αὐτούς! Ἐνας νὰ μὴ σωθῇ!

Σταθῆτε, φωνάζει ὁ πανούργος Ἀντώνιος. — Φίλοι, καλοὶ φίλοι, — μὴ παροξυνθῆτε ἀπὸ τοὺς λόγους μου. — Εἰρήνη, εἰρήνη, παρακαλῶ. — Οἱ ἐνεργήσαντες τὴν πρᾶξιν εἶναι ἀξιότιμοι ἄνδρες — δὲν ἤξεύρω δυστυχῶς ποῖα προσωπικὰ αἴτια — τοὺς παρεκίνησαν. — Εἶναι ἄνθρωποι φρόνιμοι καὶ ἀξιότιμοι — καὶ βεβαίως θὰ σᾶς ἀπολογηθῶν. — Δὲν ἔρχομαι, φίλοι συμπολιταί, νὰ συγκινήσω τὰς καρδίας σας — δὲν εἶμαι μέγας ῥήτωρ ὡς ὁ Βροῦτος — ἀλλὰ, ὅπως ὅλοι μὲ ἤξεύρετε, εἶμαι ἄνθρωπος ἀπλοῦς καὶ εἰλικρινής — ὁ ὅποιος ἀγαπῶ τὸν φίλον μου. — Δὲν ἔχω οὔτε πνεῦμα οὔτε ἀξίαν οὔτε δύναμιν τοῦ λόγου διὰ νὰ ἐξάψω τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων. — Σᾶς λέγω μόνον ὅτι ἤξεύρετε οἱ ἴδιοι, σᾶς δείχνω τὰς πληγὰς τοῦ καλοῦ μας Καίσαρος, τὰ βωδᾶ, τὰ βωδᾶ ταῦτα στόματα — καὶ ἀφίνω αὐτὰ νὰ ὁμιλήσουν ἀντ' ἐμοῦ. — Ἀλλὰ ἂν ἤμην Βροῦτος — καὶ ἂν ὁ Βροῦτος ἦτον Ἀντώνιος — ὁ Ἀντώνιος αὐτὸς ἤθελε ἀναστατώσει τὰς ψυχὰς σας, ἤθελε δώσει εἰς κάθε πληγὴν τοῦ Καίσαρος φωνὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ σηκώσῃ αὐτὰς τὰς πέτρας τῆς Ῥώμης καὶ νὰ τὰς κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν.

Ἡ φλόξ ἤναψεν ἤδη· ὁ λαὸς φωνάζει μακρῶς· πᾶμε νὰ καύσωμεν τὸν Βροῦτον! Ἀλλὰ ὁ Ἀντώνιος τὸν σταματᾷ.

Ὡ φίλοι! δὲν ἤξεύρετε ἀκόμη τί θὰ πράξετε! Καὶ διατί ὁ Καῖσαρ εἶναι ἀξίος τῆς ἀγάπης σας! Δὲν τὸ ἤξεύρετε· πρέπει νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ. — Ἐλησημονήσατε τὴν διαθήκην!

Πολῖται.

Ναί! ναί! τὴν διαθήκην! ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην!

Ἀντώνιος.

Ἰδοὺ ἡ διαθήκη, μὲ τὰς σφραγίδας τοῦ Καίσαρος. — Ἀφίει εἰς ἕκαστον πολίτην Ῥωμαῖον, — εἰς ἕκαστον χωριστὰ, — δραχμὰς ἑβδομηκοντα πέντε.

Πολῖται.

Γενναϊότατε Καῖσαρ! Ἐὰ ἐκδικήσωμεν τὸν θάνατόν σου.

Ἄλλοι πολῖται.

Βασιλικώτατε Καῖσαρ!

Ἀντώνιος.

Πρὸς τοῦτοις σᾶς κληροδοτεῖ ὅλους τοὺς κήπους σου — καὶ τοὺς παραδείσους σου — καὶ ὅλας τὰς δειροφυτεῖας σου περὶ τὸν Τίβεριν — τὰς κληροδοτεῖ — ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν κληρονόμων σας — εἰς αἰῶνα τὸν ἀπαντα — διὰ νὰ περιπατῆτε καὶ διασκεδάξετε. Τέτοιος ἦτον ὁ Καῖσαρ! Ἐὰ φανῇ ποτὲ ἄλλος τις καλῆτερος;

Ἐδῶ ἀποχαιρετοῦμεν τὸν ποιητὴν Σαιξσπῆρον· καὶ λαμβάνομεν εἰς χεῖρας τὸν Πλούταρχον.

«Ὅταν δὲ ἠνεώχθησαν αἱ διαθήκαι τοῦ Καίσαρος (λέγει ὁ σοβαρὸς ἱστορικός), καὶ εὔρεθη ὅτι ἐδίδεν εἰς ἕκαστον Ῥωμαῖον δόσιν ἀξιόλογον, καὶ εἶδον τὸ σῶμά του κομιζόμενον διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ ὑπὸ πληγῶν κατακεκομμένον, τὸ πλῆθος οὐδὲν μέτρον οὐδὲ τάξιν πλέον ἐτήρησαν· ἀλλ' εἰς μὲν τὸν νεκρὸν περισωρεύσαντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς βάρθρα καὶ κιγκλίδας καὶ τραπέζας, ἀνῆψαν πῦρ ὑπ' αὐτὰ καὶ τὸν κατέκαυσαν· ἀρπάσαντες δὲ δαυλοὺς ἀναμμένους, ἔδραμον εἰς τὰς οἰκίας των, συνωμοσάντων ἵνα τὰς πυρπολήσωσι, καὶ ἄλλοι ἔτρεχον εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ζητοῦντες νὰ εὔρωσι τοὺς ἄνδρας καὶ νὰ τοὺς σπαράξωσιν».

Οὕτως ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐλευθερίας.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ῥώμης, ἧς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατισχύσωσιν ἡ Καρχηδὼν καὶ ὁ Ἀννίβας — ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀνδρεία, — τὰ στίφη τῶν βαρβάρων καὶ ὁ Μιθριδάτης, — ὁ Μάριος, ὁ Σύλλας καὶ αἱ προγραφαί — ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ ἡ μεγαλοφυΐα του — τὴν ἐλευθερίαν ταύτην κατέστρεψαν διὰ παντός — τί; — ἑβδομηκοντα πέντε δραχμὰ καὶ εἰς δημαγωγός!

Ὁ Πλούταρχος προσθέτει ὅτι τὸ ἀποθηριωμένον πλῆθος τρέχον μὲ δαυλοὺς ἀναμμένους νὰ καύσῃ τὰς οἰκίας τῶν συνωμοτῶν, ἀπῆντησε καθ' ὁδὸν ἓνα πτωχὸν ποιητὴν τὸν Κίνναν, πάντη ἀμέτοχον τῶν γενομένων· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς ἐκ τῶν φονέων Καίσαρος ἔφερε κατὰ σύμπτωσιν τὸ ἴδιον ὄνομα, ὁ λαὸς ἀνεξετάστως ὤρμησεν ἐπάνω τοῦ ἀθώου ποιητοῦ καὶ διέσπασεν ἐν μέσῳ τὸν ἄνθρωπον.

Τὸ πρᾶγμα ἔλαβε βεβαίως χώραν ὅπως τὸ διηγείται ὁ Πλούταρχος· ἡμεῖς ὅμως θεωροῦμεν τὴν διήγησιν ταύτην ὡς συμβολικὴν εἰκόνα μιᾶς ἠθικῆς ἀληθείας, ἣτις θέλει μᾶς χρησιμεύσει ὡς συμπέρασμα τῆς σημερινῆς ὁμιλίας. Ὁ ποιητής, ἡ ποίησις εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῶν ἐθνῶν. Ὅταν ὁ λαὸς γίνεταί ἐρμαιον τῶν δημαγωγῶν, ἀπογυμνοῦται παντός εὐγενοῦς αἰσθήματος, καταντᾷ βάνουσος ὄχλος, καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν διασπᾷ καὶ θανατώνει τὴν πόλιν καὶ τὴν ἰδανικότητα αὐτοῦ.

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

γπο

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ξ. ΚΟΝΤΟΥ

§ 7. Ένεδρα, οὐχί ένεδρα.

Οὐ μόνον οἱ ἰδιῶται ἀλλὰ καὶ τῶν πεπαιδευμένων πολλοὶ ἀμελέστερον περὶ τὰ τῆς γλώσσης ἔχοντες τοιζοῦσι τὴν προκειμένην λέξιν ἐπὶ τῆς προπαραληγουσῆς. Ἀλλὰ καὶ μικρὰν τὴν τοῦ πράγματος ἐξέτασιν ποιούμενος κατανοεῖ κάλλιστα καὶ πείθεται εὐκολώτατα ὅτι ἡ ὀρθὴ ἐκφορά εἶνε *ένεδρα*, ὡς *καθédρα* καὶ *εφεδρα* καὶ *εξédρα*. Εὐρίσκειται δὲ καὶ μετὰ τῆς προθέσεως ἀντί καὶ μετὰ τοῦ ἐπιθέτου *ψευδής* συνθεσιμὴν ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος λέξις, οἷον *ἀντενédρα* καὶ *ψευθενédρα*.

Κατὰ τὴν φύσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὸ ὄνομα *édρα* καὶ ἀπλοῦν καὶ σύνθετον ἔχει τὴν λήγουσαν μακράν, ἢν οἱ Ἰωνες προφέρουσιν, ὡς εἰκός, διὰ τοῦ Η λέγοντες *édρη* καὶ *ένεδρη* καὶ *ἐπέδρη*, ὡς *ώρη*, *χώρη*, κτλ. Ἀλλὰ *μοῖρα*, *σφαῖρα*, *πεῖρα*, *πρῶρα*, κτλ., οὐχί *μοῖρη*, *σφαῖρη*, *πείρη*, *πρῶρη*, κτλ., ὡς ἀκριβῶς θὰ παραστήσωμεν ἀλλαχού.

Ἀρκάδ. π. Τόν. σελ. 194, 17 «Τὰ εἰς ΡΑ μετ' ἐπιπλοκῆς συμφώνου ἐκτείνει τὸ Α· Ἡλέκτρα, ποτίστρα, καλύπτρα, *ένεδρα*. Σσημεῖται τὸ Τάναγρα καὶ σκολόπενδρα» (Πρβ. καὶ Κραμ. Ἄν. Ὁξ. Τόμ. Γ', σελ. 288, 17). Χοιροβοσκ. Ἐπιμερ. Ψαλτηρ. σελ. 27, 7 «Τὰ εἰς ΡΑ θηλυκὰ μετ' ἐπιπλοκῆς συμφώνου παροξύνεσθαι θέλει καὶ μακρὸν ἔχειν τὸ Α καὶ τῷ Ε ἢ διχρόνῳ παραλήγεσθαι, οἷον Φλέγρα, πέτρα, λέπρα. Οὕτως οὖν καὶ καθédρα — Σσημεῖται τὸ Τάναγρα καὶ σκολόπενδρα προπαροξυνόμενα καὶ συστέλλοντα τὸ Α». Κραμ. Ἄν. Ὁξ. Τόμ. Γ', σελ. 361, 11 «Ἐγκλείστραν: Τὰ εἰς ΡΑ θηλυκὰ μονοφθόγγῳ παραλήγοντα

ἐκτείνει τὸ Α· χώρα, ὦρα, χήρα· διφθόγγῳ δὲ συστέλλει αὐτὸ μοῖρα, σπείρα καὶ τὰ ὅμοια. Τὰ δὲ μετ' ἐπιπλοκῆς συμφώνου εἴτε μονοφθόγγῳ εἴτε διφθόγγῳ παραλήγοντα ἐκτείνει τὸ Α, οἷον Φλέγρα, Φαῖδρα, ἐγκλείστρα, πέτρα καὶ τὰ ὅμοια.» Πρβ. καὶ *εὔστρα*, *καύστρα*, κτλ.

Κακῶς ἐν τῇ Ἀλβερτεῖῳ ἐκδόσει τοῦ Ἑσυχίου εἶνε γεγραμμένον «Λόχη: *ένεδρα*, ἐπιβουλή» καὶ «Λόχος: *ένεδρα*, στρατηγικόν (Γρ. *στρατιωτικόν*) τάγμα». Τὴν πλημμελῆ γραφὴν βλέπει τις καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψαλτηρίου σελ. 21, 31 «Πόσα σημαίνει ἡ ὁδός; Τρία. Τὸν βίον — καὶ τὴν *ένεδραν* — καὶ τὴν κοινῶς νοουμένην ὁδόν» καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ὀμήρου Κραμ. Ἄν. Ὁξ. Τόμ. Α', σελ. 266, 24 «Λόχος: ἢ *ένεδρα*». Πρβ. καὶ Ἱερακοσόφ. σελ. 510, 27 Ἐργ. «καὶ ὅταν ἀκούσης τοὺς εἰς *ένεδραν* ὄντας λέγειν κτέ.»

Περὶ τῆς παρὰ τῷ Τζέτζη χρήσεως τοῦ προπαροξυτόνου *ένεδρα* ἴδε Βοισσωνάδην Τζέτζ. καὶ Ψελ. σελ. 138.

Οὐδὲν βέλτιον τοῦ *ένεδρα* νομίζομεν τὸ *Λευκόπετρα*, ὅπερ οὕτω γεγραμμένον φέρεται ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων σελ. 791 Βενσ. Ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος ἀναγινώσκεται καὶ κατὰ πλημμελῆ ἐκφοράν «τελευταῖα πρὸς τὴν *Λευκόπετραν* τῆς Ῥηγίνης λεγομένην» (σελ. 211) καὶ κατ' ὀρθὴν «ἀπὸ δὲ τοῦ Ῥηγίνου πλέουσι πρὸς ἑὼ *Λευκοπέτραν* καλοῦσιν ἄκραν ἀπὸ τῆς χροάς» (σελ. 259). Τὸν διττὸν τονισμὸν εὐρίσκομεν καὶ ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου, οἷον «περὶ τὴν *Λευκοπέτραν* τὴν ἐν τῇ Ῥηγίνῃ χώρᾳ» καὶ «τούτου πρὸς ἑὼ ἄκρα τις *Λευκοπέτρα*» (σελ. 277, 18 καὶ 37 Διδ.) καὶ «ὡς καὶ τὴν ἀκρόπολιν διαλυμένως ἢ ποίησις ἄκρην πόλιν φησὶ καὶ

τὴν *Λευκόπετραν* Λευκὴν πέτραν καὶ τὴν Νεάπολιν κτέ.» (σελ. 386, 25). Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἂν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς δημόδι φωνῇ λέγηται *ἀλαφρόπετρα*, *γαλαζόπετρα*, κτλ.

Χεῖρον τοῦ *Λευκόπετρα* εἶνε τὸ Ἰππούακρα, ὅπερ ἔκειτο ἄλλοτε παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ, οἷον «Ἰππούακρα: πόλις Λιβύης. Ὁ πολίτης Ἰππακρίτης» (Τόμ. Α', σελ. 222, 10 Διδ. Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 826). Κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Μεινεκίου ἀναγινώσκειται «Ἰππούακρα: πόλις Λιβύης. Ὁ πολίτης Ἰππουακρίτης» (σελ. 336, 11). Ἄλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ ἀναντιλέκτως εἶνε Ἰππου ἄκρα, ὡς Ἰππου κόμη, Ἰππου κρήνη, ὅπερ κακῶς ὑπὸ τινῶν γράφεται Ἰππουκρήνη, κτλ.

Περὶ τοῦ *Κυρόσουρα* καὶ *Βούσουρα* καὶ τινῶν ἄλλων θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα ἐν ἐτέρῳ τόπῳ.

Τὸ πλημμελῶς προσηνεγμένον *ένεδρα* ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν Ἑβδομήκοντα συγγράμματι τοῦ Οἰκονόμου, οἷον «ὅπου οἱ ταχθέντες εἰς *ένεδρα* ἀριθμοῦνται 30 χιλιάδες» (Τόμ. Γ', σελ. 547). Πολλάκις δὲ ὁ Οἰκονόμος σφάλλεται περὶ τὸν τονισμὸν τῶν λέξεων γράφων Ἀριστύλλος ἀντὶ τοῦ Ἀριστυλλος (Τόμ. Α', σελ. 14) καὶ θωῶν ἀντὶ τοῦ θῶωρ (Τόμ. Β', σελ. 786) καὶ βραδιούργοι — βραδιούργων ἀντὶ τοῦ βραδιουργοῖ — βραδιουργῶν (Τόμ. Β', σελ. 815, σελ. 877. Τόμ. Γ', σελ. 125) καὶ προπαῖδεια — προπαῖδεια ἀντὶ τοῦ προπαῖδεια — προπαῖδεια (Τόμ. Β', σελ. 817. Τόμ. Δ', σελ. 78. σελ. 169. σελ. 732. σελ. 832) καὶ ἀεργος ἀντὶ τοῦ ἀεργός (Τόμ. Β', σελ. 859) καὶ μεμβράνων ἀντὶ τοῦ μεμβρανῶν (Τόμ. Γ', σελ. 60) καὶ Σιβύλλα ἀντὶ τοῦ Σιβύλλα (Τόμ. Γ', σελ. 812) καὶ Ἀποκρέω ἀντὶ τοῦ Ἀπόκρεω (Τόμ. Δ', σελ. 216) καὶ οὐ συνίασι τὰ εἰρημῆα ἀντὶ τοῦ συνίασι (Τόμ. Δ', σελ. 233. σελ.

1027), κτλ. Φέρεται δ' ὁμοῦ παρ' αὐτῷ καὶ ὁ ὀρθὸς τονισμὸς βραδιουργοῖ (Τόμ. Γ', σελ. 170) καὶ ἀεργοῦ (Τόμ. Β', σελ. 860). Κακῶς ἐν τοῖς Ἰπποκρατεῖοις Τόμ. Β', σελ. 17 ἀναγινώσκεται «τούτου μὴ παρεόντος ἀεργοῖ εἰσι, μετὰ δὲ τοῦ ἀρθῆναι ἔνεργοι». Οὐχί ἀεργος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο ἀλλ' ἀεργός, ὅπερ συναϊρεθὲν ἐγένετο ἀργός. Ἡρωδιαν. π. Διχρ. σελ. 297, 16 «Τὸ ἀργός ἐκτεινόμενον ἐκ τοῦ ἀεργός ἐστι συναλημιμένον». Οὐδέποτε δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐπικοῖς συνῆρθη τὸ προκειμένον ἐπιθετον ἀλλ' ἀείποτ' ἀσυναϊρετον ἐξεφέρετο διὰ τὸ μεταξὺ ὑπάρχον δίγαμμα, οἷον ἀΦεργός (Πρβ. καὶ ταλαεργός, δημοεργός, κτλ. Ἐτι δὲ τὸ Λακωνικὸν γαβερρόρ = γαΦεργός = γεωργός). Ἰλ. I, 320 ἀκάθαν' ὁμοῦς ὅ τ' ἀεργός ἀνὴρ ὅ τε πολλὰ ἐοργός». Ὀδ. T, 27 «οὐ γὰρ ἀεργὸν ἀνέξομαι». Ἡσίοδ. Ἐργ. 44 «καὶ ἀεργὸν ἐόντα» (Πρβ. καὶ 302, κτλ.). Ἐν τοῖς τοῦ Θεόγνιδος φέρεται στίχ. 1177 ἀπαθῆς καὶ ἀεργός, ἀλλὰ στίχ. 584 ἀμύχανόν ἐστι γενέσθαι ἀργά». Ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ μόνος ὁ συναλημιμένος τύπος ἦτο συνήθης, ὅλως δ' ἀγνωστος ὁ ἀσυνάλειπτος, οὗ ἐγένετο ἐνίοτε χροῖσις ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ, οἷον Παροιμ. Σολομ. ΙΕ', 19 «ὁδοὶ ἀεργῶν ἐστρωμέναι ἀκάνθαις». Γρηγόρ. Νύσσ. Τόμ. Γ', σελ. 175, β' «οἱ παρὰ τῆς Σοφίας ὀνομασθέντες ἀεργοῖ». Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 849 «πλὴν οὐ πάντως εἰς βρῶσιν οὐδὲ μὴν πάντα ἀλλ' ὅσα ἀεργά».

§ 8. Ἀναζωπυρεῖ, ἀναζωπυρεῖται, ἀνεζωπύρησεν, ἀνεζωπυρήθη, κτλ., οὐχί ἀναζωπυροῖ, ἀναζωπυροῦται, ἀνεζωπύρωσεν, ἀνεζωπυρώθη, κτλ. Ὅθεν καὶ ἀναζωπύρησις, οὐχί ἀναζωπύρωσις.

Τὸ ῥῆμα ἀναζωπυρῶ παντελῶς ἀγνωστον ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ ὅν παρελήθη ἐκ

της παλαιάς, αλλά παρεφθάρη ὁ τύπος αὐτοῦ σχηματιζόμενος συνήθως κατὰ τὴν τρίτην τῶν περισπωμένων συζυγίαν, οἷον ἀναζωπυρῶ-ω, ἀναζωπυρῶει-οῖ, κτλ. ἀναζωπυρῶμαι οὐμαι, ἀναζωπυρῶεται-οὔται, κτλ. Καὶ τὸ ὄνομα δὲ ἀναζωπύρωσις ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων λέγεται. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ ἀπλοῦν καὶ σύνθετον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥῆμα ἐξεφέρετο πάντοτε εἰς ΕΩ-Ω καὶ ΕΟΜΑΙ-ΟΥΜΑΙ, οἷον ζωπυρῶ-ω, ζωπυρῶει-εἶ, κτλ. ζωπυρῶμαι-οὔμαι, ζωπυρῶεται-εἴται, κτλ. καὶ ἐκζωπυρεῖ καὶ ἀναζωπυρεῖ καὶ ἀναζωπυρεῖται, κτλ. Ὅθεν ἐκζωπύρῃσα καὶ ἐξεκζωπύρῃσα καὶ ἀνεκζωπύρῃσα, κτλ. καὶ ζωπυρητέον, ζωπύρημα, ζωπύρῃσις καὶ ἐκζωπύρῃσις καὶ ἀναζωπύρῃσις. Τὸ ἐκ τοῦ πῶρ γενόμενον ῥῆμα ἐπερατοῦτο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἰς ΩΝ-Ω, οἷον πυρῶ-ω καὶ ἐκπυρῶ-ω ὅθεν πυρωτός καὶ ἀπύρωτος, πύρωσις καὶ ἐκπύρωσις, κτλ. (Πρόβ. καὶ ἐμπυρῶ-ω καὶ ἐμπύρωσις. Λέγεται δὲ καὶ πυρεύω-ἐμπυρεύω καὶ ἐμπυρίζω, περὶ ὧν ἀλλαχού). Ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ ζῶπυρον παραχθέν ἔληγεν ἀείποτ' εἰς ΕΩ-Ω.

Μένανδρ. Ἀποστ. 72 «ὦ τρισκατάρατε, ζωπύρει τοὺς ἀνθρώπους». Θεόφρ. π. Πυρ. 27 «τὸ δὲ πνεῦμα τῆ κινήσει συνεκκαίει καὶ ζωπυρεῖ». Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 923, δ' «καὶ συνέχει καὶ ζωπυρεῖ τὴν δύναμιν». σελ. 940, γ' «μικροῦ παντάπασιν ἡ φύσις ὑπεκκαύματι ζωπυρεῖ καὶ συνέχει τὸ ζῶον». Ἀντιλλ. παρ' Ὀρειβ. Τόμ. Α', σελ. 461, 17 «κατὰ τὴν παράτριψιν ἐγειρεῖ καὶ ζωπυρεῖ». Ἀρεταί. σελ. 36, 15 «ἦν ἡ θερμὴ ζωπυρῆ». Ἀριστοφ. Λυσ. 682 «εἰ νῆτῶ θεῶ με ζωπυρῆσεις». Συναέσ. σελ. 102, α' «οἷον ἀποψύχουσαν ζωπυρῆσοιτες». Δ' Βασιλ. Π', 1 «ἤς ἐκζωπύρῃσι τὸν νόον» (Πρόβ. καὶ Π', 5). Ψευδαρχύτ. παρ' Ἰαμβλ. Προτρ. σελ. 40 Κεισλ. ἀτρέφεται καὶ ἀέ-

ζεται καὶ ζωπυρῆται μετ' αἰσθάσιος». Ἰουλιαν. σελ. 406, δ' «οἰοῖνε σπινθήρ τις ἱερὸς ἀληθοῦς καὶ γονίμου παιδεύσεως ὑπὸ σοὶ μόνῳ ζωπυρεῖται». Μοῖρ. σελ. 169 «Ζωπυρεῖν Ἀττικῶς, ἐξάπτειν Ἑλληνικῶς». Φώτ. Λεξ. σελ. 56 «Ζωπυρεῖ: ἀναζῆν ποιεῖ ἢ ἐκκαίει» καὶ «Ζωπυρῆσαι: ἐκ μεταφοράς ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἐπὶ τοὺς ἐξ ἀρρωστίας ἀναρρωνυμένους λέγουσιν οἱ Ἀττικοί». Πρόβ. καὶ Σουῖδ. λ. ζωπυρῆσαι. Ὁ Σαλλιῆρος (Μοῖρ. σελ. 169 Πειρσ.) μετέγραψεν «ἐπὶ τῶΝ ἐξ ἀρρωστίας ἀναρρωνυμένῶΝ». Ὁρθότεραν δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην νομίζομεν τῆς ὑπὸ τοῦ Ναθήρου γενομένης (Φωτ. Τόμ. Α', σελ. 250) «ἐπΕΙ τοὺς ἐξ ἀρρωστίας ἀναρρωνυμένους (οὕτω) λέγουσιν οἱ Ἀττικοί».

Ἀριστοφ. Εἰρ. 310 «ἄπως μὴ περιχαρεῖς τῷ πράγματι τὸν Πόλεμον ἐκζωπυρῆσεν» ἔνδοθεν κεκραγότες». Πλούτ. Ῥωμ. 29 «τὴν παλαιὰν οἰκειότητα καὶ συγγένειαν ἐκζωπυρῆσαι». Μαρ. ΝΔ' «καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους ἐκζωπυρῆσας ἀπεπνίγη». Κράσσ. Γ' «αὐθις ἐκζωπυρῆσαι τὸν δουλικὸν ἐκεῖ πόλεμον». Φίλων Τόμ. Β', σελ. 306 «βουληθέντες ὅλον τὸ τῆς ψυχῆς ἄλογον ἐκζωπυρῆσαι μέρος».

Εὐριπ. Ἠλ. 1121 «ἀν' αὐτὸν σὺ ζωπυρεῖς νείκη νέαν». Πλούτ. Ἠθ. σελ. 600, β' «ἀναζωπυρεῖν καὶ ἀναθάλλειν». σελ. 663, ζ' «ἐντείνειν καὶ ἀναζωπυρῆσαι παγγάλεπον». σελ. 888, ε' «σθεννυμένους δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀναζωπυρεῖν νύκτωρ» (=ἀναζωπυρεῖσθαι). σελ. 941, γ' «ἀναζωπυρῆσαι πάλιν ἰσχυρὸν καὶ πολὺ γενόμενον». Περικλ. Α' «ἀναζωπυρεῖ καὶ τρέφει τὴν ὄψιν». Κάτ. Νεωτ. ΞΑ' «ἀνεκζωπύρει καὶ διεθέρμαινε». Διον. Ἀλικ. Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 1724 «τὰς πολιτικὰς ἐλθρας ἀναζωπυρεῖν». Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχ. Η', 5 «ἀναζωπυρῆσαι τὴν δεξιὰν αὐτῶ».

Ἀριστοκλ. παρ' Εὐσεβ. Εὐαγγ. Προπ. ΙΑ', 29 «Αἰνησιδῆμος τις ἀναζωπυρεῖν ἤρξατο τὸν ὕθλον τοῦτον». Θεμιστ. σελ. 60, α' «ἀναζωπυρεῖν παραγγέλλει». Μάρμ. Ἄντων. Ζ', 2 «ἤς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν ἐπὶ σοὶ ἔστι». Μάξ. Τύρ. Λόγ. ΙΓ', 4 «ἐξώρθου τὴν πόλιν καὶ ἀνίστη καὶ ἀνεκζωπύρει». Ἀθῆν. σελ. 297, α' «ἀναζωπυρῆσατος δὲ τοῦ λαγῶ τῆ βοτάνης». Ἀχιλλ. Τάτ. Α', 17 «τὸ δὲ σῶμα ἀποθνήσκον πάλιν ἀνεκζωπύρῃσε καὶ ἐξανέστη». Γ', 18 «μόλις οὖν ἀναζωπυρῆσας λέγω πρὸς τὸν Μενέλαον». Γαλην. Τόμ. ΙΑ', σελ. 276 «καὶ ἀναζωπυρεῖν ποιούσα». Γέν. ΜΕ', 27 «ἀνεκζωπύρῃσε τὸ πνεῦμα Ἰακώβ τοῦ πατρὸς αὐτῶν». Α' Μακκαβ. ΙΓ', 7 «καὶ ἀνεκζωπύρῃσε (Γρ. ἀνεκζωπύρῃσε) τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ». Β' πρὸς Τιμόθ. Α', 6 «δι' ἣν αἰτίαν ἀναμνηστικῶς σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Χριστοῦ». Ἰγνάτ. πρὸς Ἐφεσ. Α', 1 «ἀναζωπυρῆσατες ἐν αἵματι θεοῦ κτέ.». Κλήμ. Ῥώμ. Α' πρὸς Κορινθ. 37 «ἀναζωπυρῆσάτω οὖν ἡ πίστις αὐτοῦ ἐν ἡμῖν». Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Η', 16, 2 «τί δαὶ τῶν ἐπ' Ἀντιοχείας ἀναζωπυρεῖν τὴν μνήμην;». Βί. Κωνστ. Α', 16, 2 «ὅτι δὴ καὶ ἄξιον ἐν καιρῷ τούτῳ τὴν μνήμην ἀναζωπυρῆσαι». Ἠσύχ. Ἀναζωπυρεῖν: ἀνεγειρεῖν καὶ Ἀναζωπυρῆσαι: ἀνανεῶνται, ἀνεγειραῖ, ζῶσαι» (Πρόβ. καὶ Βεκκ. Ἀνέκδ. σελ. 390, 17). Περὶ τῆς ἀμεταβάτου τοῦ ἀναζωπυρεῖν χρήσεως, καθ' ἣν ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀναζωπυρεῖσθαι, ἴδε Κοραῖν Πλουτ. Παρ. λλ. Μέρ. Β', σελ. 396. Πειρσῶνα Μοῖρ. σελ. 170. Ἰακώφιον Ἀχιλλ. Τάτ. σελ. 482. Πρόβ. καὶ Πατέρ. Ἀποστ. Τόμ. Β', σελ. 5 (Λιψ. 1876).

Πολλὴν τοῦ ἀπλοῦ ῥήματος χρῆσιν ποιεῖται ὁ Φίλων, ἐξ οὗ παρατιθέμεθα τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν ἐπιτήδεια παραδείγματα, οἷον

Τόμ. Β', σελ. 319 «καὶ τεθνηκότα ζωπυρεῖν». Τόμ. Γ', σελ. 200 «εἶνα — ἐγειρεῖ τε αὐτὸν καὶ ζωπυρῆ». σελ. 302 «τὴν οὐρανίαν φλόγα ἀνακαίειν καὶ ζωπυρεῖν». Τόμ. Δ', σελ. 61 «ἐκζωπύρει τὴν τοῦ παιδὸς φύσιν». σελ. 254 «ἤγειρε καὶ ἐκζωπύρει». Τόμ. Ε', σελ. 41 «τὰ σεμνῆς καὶ αὐστηρᾶς διαίτης ἐμπυρεύματα ζωπυρεῖν».

Τόμ. Δ', σελ. 179 «καὶ ὅσον ἐν ταῖς ψυχαῖς προὔπρηχε γενναϊότητος ζωπυρῆσατες». Τόμ. Ε', σελ. 221 «τὰς ἐν τῇ ψυχῇ κακίας ζωπυρῆσατες». σελ. 260 «τοὺς τὰ τῆς ἐλθρας ὑπεκκαύματα ζωπυρῆσατας» (Πρόβ. καὶ σελ. 284).

Τόμ. Α', σελ. 14 «κατὰ μικρὸν ζωπυρεῖται καὶ τιθινεῖται καὶ συναύξεται». σελ. 293 «ὅταν ἐν ἡμῖν ζωπυρῆται (Γρ. ζωπυρῆται) Φρατώ». Τόμ. Β', σελ. 296 «δι' ὧν τὰ καλὰ ζωπυρεῖσθαι πέφυκε». Τόμ. Γ', σελ. 16 «συνέστηκε καὶ ζωπυρεῖται προνοία Θεοῦ» (Πρόβ. καὶ σελ. 68 καὶ 302). Τόμ. Δ', σελ. 62 «τὸ δὲ μῖσος ἐτι μᾶλλον ἐκζωπυρεῖτο». σελ. 346 «ζωπυρεῖσθω καὶ αἰεὶ ἄσβεστος ἔστω».

Τόμ. Γ', σελ. 225 «αὐραὶς γὰρ ἀρετῆς οὗτοι ζωπυρῆθήσονται». Τόμ. Α', σελ. 288 «τέθνηκε τὰ καλὰ, ζωπυρῆθέντων (τῶν) κακῶν». Τόμ. Β', σελ. 319 «ὅταν καταπνευσθεῖς ζωπυρῆθῇ». Τόμ. Ε', σελ. 44 «μὴδὲν ἐμπύρευμα καρπῶν φθορᾶς ἐάσας ζωπυρῆθῆναι».

Γραφικὸν σφάλμα ἀναντιλέκτως εἶνε τὸ ἐν τοῖς Στρωματεῦσι τοῦ Κλήμεντος σελ. 335 φερόμενον «ἐκκαθαίρεται τε τῶν αἰσθητῶν καὶ ἀναζωπυροῦται ἡ ψυχὴ». Ὁ Κλήμης ἔγραψεν ἀναζωπυρεῖται, ὡς ἐν σελ. 336 «ἐκ δὲ τῆς ἐντολῆς ἀναζωπυρεῖσθαι τὸ τῆς δημιουργίας ἀγαθὸν νοητέον». Πρόβ. Πλάτ. Πολιτ. σελ. 527, ε' «ὅτι ἐν τούτοις τοῖς μαθήμασιν ἐκάστου ὄργανόν τι ψυχῆς ἐκκαθαίρεται τε καὶ ἀναζω-

πυρεΐται» και Θεόφραστ. π. Πυρ. 61 «πάλιν ἀναζωπυρεΐται». Ὡς δὲ λέγεται ἀναζωπυρεΐται, οὕτω και ἀνεζωπυρεΐτο, οἷον Ἰάμβλιχ. Βί. Πυθαγ. 112 «ἐζήπτετο γὰρ και ἀνεζωπυρεΐτο ὑπὸ τοῦ Φρυγίου αὐλήματος» και Ξενοφ. Ἑλλ. Ε', δ', 46 «ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτὰ τῶν Θηβαίων ἀνεζωπυρεΐτο». Εὐρίσκειται δὲ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι και ἡ μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου π. Ἰππ. Γ', 16 «ἦν δὲ τις οὕτως ἀνεζωπυρημένῳ αὐτῷ δὴ τὸν χαλινόν».

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κεῖται

Ζωπυρεῖν: ἀναζῆν ποιεῖ.

Ζωπυρήσεις: ἐκκαύσεις.

Ζωπυροῦν: ἐξάπτειν ποιεῖ.

Ὁ Μουσοῦρος μετέγραψε: «Ζωπυροῦν: ἐξάπτειν ποιῶν», ὁ δὲ Μεινέκιος «Ζωπυροῦν: ἐξάπτειν ποιεῖν». Ἄλλ' ἡμεῖς ἀναγινώσκουμεν «Ζωπυροῦν: ἐξάπτειν» ἀποβάλλοντες τὸ κακῶς ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐπαναληφθὲν ποιεῖ. Πρὸς Μοῖριον σελ. 169 «Ζωπυρεῖν Ἀττικῶς, ἐξάπτειν Ἑλληνικῶς».

Ὡς δὲ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ τὸ ῥῆμα ζωπυρεΐται μετεβλήθη εἰς τὸ ἀναζωπυροῦται ῥυθμισθὲν πρὸς τὸ πυροῦται, οὕτω παρὰ Μαξίμῳ τῷ Τυρίῳ τὸ ὄνομα ζωπύρησις μετατυπωθὲν κατὰ τὸ πύρωσις ἐγένετο ζωπύρωσις, οἷον Δόγ. Θ', 7 «ἀλλ' ὄργης ζωπύρωσις και φλεγμονήν». Ὁ Μάξιμος ἔγραψεν ἀναμφιβόλως ζωπύρησις, ὡς ὁ Πλούταρχος Ἠθικ. σελ. 156, β' «οἷον ἀνθρώπων ἐκζωπύρησις» και ὁ Ἰώσηπος Ἀρχαιολ. ΙΒ', ἡ, 1 «τὰ περίξ ἔθνη πρὸς τὴν ἀναζωπύρησις και τὴν ἰσχὺν τῶν Ἰουδαίων χαλεπῶς διακειμένα» και ὁ Εὐσέβιος Ἐκκλ. Ἱστορ. Δ', κγ', 3 «και τῆς πίστεως ἀναζωπύρησις εἰληχότων». Λέγεται δὲ και ζωπύρημα, οἷον Φίλων Τόμ. Ε', σελ. 27 «ἐμπύρεμά τι και ζωπύρημα ἐλευθερίας» και Σχολ. Ἀριστοφ. Λυσ. 107 «οἷον ζωπύ-

ρημα και σπινθήρ». Παρὰ τῷ Φίλωνι εὐρίσκειται και τὸ ῥηματικὸν ἐπίθετον ζωπυρητόν Τόμ. Α', σελ. 262 «τοῦτο ὡσπερ ἐμπύρευμα πάσαις ἐπιμελείαις ζωπυρητόν». (ἀκολουθεῖ)

ΣΤΟ'ΧΕΙΑ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΠΟ Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

[Συνέχεια]

Περὶ διάρκειας τοῦ ἀνθρώπινου βίου
και μακροβιότητος.

Ἡ διάρκεια τοῦ ἀνθρώπινου βίου, πλὴν θανατηφόρου νόσου ἢ ἐτέρου τινὸς τοιούτου συμβεβηκότος, εἶναι ἄρα γε προσδιωρισμένη ἐκ τῶν προτέρων;

Κατὰ τὸν Βυρῶνα, ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς ἀναλογεῖ πρὸς τὴν τῆς αὐξήσεως: ἐφ' ὅσον ἡ αὐξήσις προβαίνει ταχύτερον, ἐπὶ τοσοῦτον και ἡ ὑπαρξίς ἐστὶ βραχυχρονωτέρα και τὰνάπαλιν. Ἐν γένει δὲ ὁ Βυρῶν παραδέχεται, ὅτι ἕκαστον εἶδος ζῶων ἔχει προσδιωρισμένην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἀναλογεῖ δ' αὕτη μὲ τὴν τῆς αὐξήσεως ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν 7. Ὁ ἀνθρώπος λ. χ., ὅστις αὐξάνει μέχρι τοῦ 14 ἔτους, δύναται νὰ ζῆσῃ ἐξάκις ἢ ἐπτάκις τοσοῦτον χρόνον, τοῦτέστιν 90 ἕως 100 ἔτη. Ἡ ἔλαφος, ἥτις βαίνει ἐν αὐξήσει ἐπὶ πέντε ἢ ἕξ ἔτη, ζῆ και ἐπτάκις πέντε ἢ ἕξ ἔτη, ἦτοι τριάκοντα και πέντε ἢ τεσσαράκοντα ἔτη κτλ.

Ὁ δὲ Φλούρενς, ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπινος μακροβιότητος συγγράμματι αὐτοῦ, τοσοῦτον ἐπιτυχῶς μεταφρασθέντι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς διάλεκτον ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Κ. Α. Βουδούρη, παραδέχεται μὲν, ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς ἀναλογεῖ πρὸς τὴν

τῆς αὐξήσεως τοῦ σώματος, ἀλλ' ὁ Βυρῶν δὲν ἐξίχνιασε, κατ' αὐτόν, τὸ βέβαιον σημεῖον τῆς αὐξήσεως. Κατὰ τὸν Φλούρενς, ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς ἐστὶ πενταπλασία τῆς αὐξήσεως τοῦ ζώου: ὡς ὄριον δὲ τῆς αὐξήσεως τίθησι τὴν ἐποχὴν τῆς συναφῆς τῶν ὀστέων μετὰ τῶν ἐπιφύσεων αὐτῶν. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἀνθρώπῳ ἡ συναφὴ αὕτη παρατηρεῖται κατὰ τὸ 20ὸν ἔτος. Ἐν δὲ τῇ καμήλῳ τὸ 8ον. Ἐν τῷ ἵππῳ τὸ 5ον. Ἐν τῷ βοῖ και τῷ λέοντι τὸ 4ον. Ἐν τῷ κύνι τὸ 2ον. Ἐν τῇ γαλῆ τὸν 8ον μῆνα. Ἐν τῷ κόνικλῳ τὸν 12ον. Ἐν τῷ ἰνδοχοίρῳ τὸν 7ον.

Ζῆ λοιπὸν ὁ μὲν ἀνθρώπος 90—100 ἔτη, ἡ κάμηλος 40 κ.τ.λ. Ὁ κόνικλος 8 ἔτη, και ὁ ἰνδοχοίρος 7. Ἄλλ' ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἔπρεπε νὰ ζῆσῃ, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Φλούρενς, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Φλερὺ, τὸ μὲν πρῶτον 5 ἔτη, τὸ δὲ τελευταῖον τὸ πολὺ τρία.

Ἡ παρὰ τοῦ Βυρῶνος ἄρα ἐκτεθεῖσα ἀναλογία προσήγγιζε πρὸς τὴν ἀλήθειαν, προσθέτει ὁ Φλούρενς: διότι ὁ Βυρῶν λέγει, ὅτι πᾶν ζῶον ζῆ σχεδὸν ἐξάκις ἢ ἐπτάκις τοσοῦτον χρόνον, ὅσον δαπανᾷ εἰς τὴν αὐξήσιν. Ἡ ὑποτεθεῖσα ἀναλογία ἦν λοιπὸν 6—7, ἡ δὲ ἀληθὴς 5 ἢ 6 ὡς ἔγγιστα.

Καθὼς δὲ ὑπάρχουσι ἀποδεδειγμένως ζῶα, ζήσαντα ἐκτάκτως διπλάσιον τοῦ συνήθους χρόνον, οὕτω και ὁ ἀνθρώπινος βίος δύναται νὰ παραταθῇ ἐκτάκτως ἐπὶ διπλάσιον χρόνον τοῦ συνήθους.

Εἶναι ἀποδεδειγμένον και νενομισμένον, ἐξακολουθεῖ ὁ Φλούρενς, διὰ τῆς γενικῆς ἐπὶ τὴν κλάσιν τῶν ἀνθρώπων πείρας, ὅτι ἡ ἐκτακτὸς ζωὴ αὐτῶν δύναται νὰ παραταθῇ διπλάσιος τῆς συνήθους. Καθὼς δὲ ἡ διάρκεια τῆς αὐξήσεως, πολλαπλασιασθεῖσα ἐπὶ τινὰ ἀριθμὸν, ἐπὶ πέντε φέρ' εἰπεῖν, παρέχει τὴν συνήθη διάρκειαν τῆς ζωῆς, οὕτως ἡ συνήθης αὕτη διάρκεια, πολλαπλα-

σιασθεῖσα ἐπὶ τινὰ ἀριθμὸν, ἦτοι τὸν ἀριθμὸν δύο, παρέχει τὴν ἐσχάτην διάρκειαν. Ἡ ἐπιστήμη λοιπὸν παρέχει τῷ ἀνθρώπῳ ἐλπίδα μιᾶς πρώτης ἑκατονταετηρίδος διὰ τὴν συνήθη ζωὴν, και σχεδὸν μιᾶς δευτέρας, ἢ τοῦλάχιστον μιᾶς ἡμισείας διὰ τὴν ἐκτακτον.

Πολλὰ παραδείγματα ἀνθρώπων, ὑπερβάντων τὸ 100, τὸ 105, τὸ 115 κ.τ.λ. ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν, πείθουσιν ἕκαστον, ὅτι ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ παραταθῇ πέραν τῆς ἑκατονταετηρίδος: ἀλλ' ἡ προεκτεθεῖσα θεωρία τοῦ Βυρῶνος και Φλούρενς δὲν ἔχει ἀπόλυτον ἀξίαν, καθότι ἐκ τῶν στατιστικῶν ἀποδεικνύεται, ὅτι, ἐφ' ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων μόλις 207 θνήσκουσιν ἑκατοντούται: 16 φθάνουσι τὸ 105 τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἔτος, οὐδεὶς δὲ τὸ 110.

Εἰς τὰ κατώτερα τῶν ζῶων εἶδη ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς ἐστὶν ἀμετακλήτως ὠρισμένη. Εἰς δὲ τὰ ἀνώτερα ἡ διάρκεια αὕτη ἐστὶν ἀπ' ἐναντίας ἀόριστος, και διαφέρει πρὸ πάντων κατὰ τὸ κλίμα, τὴν ταχείαν ἢ μὴ ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος και τὰς ὑγιεινάς ἐν γένει καταστάσεις, ἐν αἷς τὸ ἄτομον διακτεῖται.

Οἱ κάτοικοι λ. χ. τῶν ψυχρῶν κλιμάτων και τῶν ὑψηλῶν χωρῶν, ὡς βραδύτερον θέλομεν ἰδεῖ ἐν τοῖς οἰκείοις κεφαλαίοις, εἰσι μακροβιότεροι τῶν ἐν ἀντιθέτοις κλίμασιν οἰκούντων.

Παρατηρήθη ἐπισης ὅτι ὅσον βραδύτερον προβαίνει ἡ σωματικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξις τοσοῦτον και μακροβιότης, περισσότερα παρατηρεῖται και τὰνάπαλιν.

Δυσκόλως ὁμως δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν μετὰ θετικότητος περὶ τῶν πρὸς μακροβιότητα ἀπαιτουμένων προσόντων, καθότι τὰ μέχρι τοῦ νῦν γνωστά παραδείγμα-

τα τῆς μακροβιότητος παρετηρήθησαν ἐπὶ ἀνθρώπων ὅλως ἀντιθέτων ἕξεων.

Ἐν γένει οἱ πλείστοι τῶν ὑπερβάντων ἐπὶ πολὺ τὴν ἑκατονταετηρίδα διήγον βίον λίαν ἐνεργητικόν. Οὕτω λ. χ. ὁ κατὰ τὸ 146 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἀποθανὼν Νορθεγὸς Δράκεμβεργ, ἐχηματίσε περιηγητῆς, στρατιώτης, καὶ αἰχμάλωτος εἰς Αἰθύν.

Ὁ Δὲ λὰ Κάγιε (De la Haye), ἀποθανὼν τὸ 120 τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος, διέτρεξε, πεζεπορῶν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Περσίαν, τὰς Ἰνδίας, καὶ τὴν Σινικήν· ἔσχε δὲ τρεῖς υἱοὺς λίαν ἐπίσης μακροβίους. Τοιαῦτα δὲ παραδείγματα ἀναφέρονται καὶ πολλὰ ἕτερα.

Πρὸ τίνος δὲ ἀνέγνωμεν εἰς τὰς ἐνταῦθα ἐκδιδομένας ἐφημερίδας καὶ τὸ ἐξῆς ὅμοιον παράδειγμα συγχρόνου μακροβιότητος.

Τὴν 8ην Μαΐου τοῦ ἔτους 1864 ἀπεβίωσεν ἐν Αἰτανίᾳ τῆς Μοραβίας ὁ Γεώργιος Διέξ ἐν ἡλικίᾳ 132 ἐτῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1756 ἦτο στρατιώτης καὶ ἔλαθε μέρος εἰς τὸν ἐπταετῆ πόλεμον, μετὰ δὲ τοῦτο ἐπολέμησε κατὰ τῶν Τούρκων. Μείνας χῆρος καὶ ἄτεκνος, ἐνυμφεύθη ἐν ἡλικίᾳ 108 ἐτῶν ἐννεακαιδεκαετίην νεάνιδα, ἐξ ἧς ἐγέννησεν υἱὸν καὶ θυγατέρα, ὧν ὁ πρῶτος νῦν εἰκοσιτετραετής, ἡ δὲ δεκαπενταετής.

Ἐφημερίς τις τῆς Πετροπόλεως ἀναφέρει περὶ ἀνθρώπου ἀποθανόντος τὸ ἑκατοστὸν ἐξηκοστὸν ὄγδοον (168) ἔτος τῆς ἡλικίας του πλησίον τῆς Πολόσκης, ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Διθονίας. Ὁ ἀνθρώπος οὗτος εἶδεν ἑπτὰ αὐτοκράτορας ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ῥωσσίας, καὶ ἐνεθυμῆτο πολὺ καλὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουστάβου Ἀδόλφου. Εἶχεν ὑπηρετήσει ὡς στρατιώτης εἰς τὸν τριακονταετῆ πόλεμον. Εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 118 ἐτῶν ἤλθεν εἰς τρίτον γάμον, μετὰ τὸν ὁποῖον ἔζησε 50 ἔτη καὶ ἐξ οὗ ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα.

Ἡ Ῥωσικὴ Ἀρταπόκρισις τῆς Πετροπόλεως (ἐφημερίς), ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἐπαρχία Κσενιάρ παρίστησι περιεργον παράδειγμα μακροβιότητος. Ἱερεὺς τις ἄγων τὸ 110 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐβαπτίσθη ὑφ' ἑτέρου ἱερέως ζῶντος εἰσέτι, καὶ οὗτος ἡ ἡλικία δὲν εἶναι γνωστὴ. Ἐπὶ τῆ ὑποθέσει, ὅτι ὁ τελευταῖος προχειρίσθη ἱερεὺς εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν, ἄγει σήμερον τὸ 135 τῆς ἡλικίας του ἔτος, ὧν εἰσέτι ἀρκούντως εὐκίνητος, ὅπως ἐκτελεῖ τὰ ἱερατικά καθήκοντα.

Ἄλλοι ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὴν ἑκατονταετηρίδα διήγον βίον λίαν ἄσπυρον κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτῶν ἡλικίαν. Ἐλθετός τις στρατιώτης ζήσας 109 ἔτη ἦτο λίαν ἐκδοτος εἰς τὸ θῆλυ φύλον. Τοιοῦτος δὲ ἦτο καὶ ὁ Θωμᾶς Πάρ Ζήσας 152 ἔτη. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἦσαν μέθυσοι. Ἐτερός τις ἐκαυχάτο ὅτι παρέτεινε εἰς ἄκρον τὸν βίον αὐτοῦ, τρώγων πάντοτε πρὶν ἢ πεινάσῃ καὶ πίνων πρὶν ἢ διψῆσῃ. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ Βενετὸς Κορνάρος παρέτεινε τὸν βίον αὐτοῦ διὰ τῆς παραδειγματικῆς αὐτοῦ ἐγκρατείας. Ἐν γένει οἱ πλείστοι τῶν μακροβίων ἀνθρώπων ὑπῆρξαν στρατιῶται, ἢ γεωργοί, ἢ μετέρχοντο ἕτερόν τι τοιοῦτον ἐπίπονον ἐπιτήδευμα.

Μετὰ τῶν μακροβίων ἀριθμοῦνται ἐπίσης καὶ πολλοὶ παράφρονες, πολλοὶ βλάκες. Οὐχ ἦττον δὲ παρατείνουσι συνήθως τὸν βίον αὐτῶν μᾶλλον τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, καὶ οἱ ἀμεριμνῶς ζῶντες καὶ ἔχοντες χαρακτῆρα ἀτάραχον. Πολλοὶ, ἐνδοξοὶ καταστάντες ὡς ἐκ τοῦ ἐξόχου αὐτῶν πνεύματος καὶ τῶν ἐκτεταμένων αὐτῶν γνώσεων, ὑπῆρξαν μακρόβιοι, ὡς ἐκ τοῦ ἀλύπου αὐτῶν βίου καὶ τῶν ἀείποτε εὐθύμων καὶ φαιδρῶν αὐτῶν ἕξεων.

Ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι ὁ φιλοσοφικὸς βίος παρατείνει πολλάκις τὴν διάρκειαν

τῆς ὑπάρξεως, καὶ ὅτι ἡ παράτασις αὐτῆ οὐδέλω· ἐστὶν ἀσυμβίβαστος μετὰ τῶν διανοητικῶν κόπων, ὅταν οὗτοι δὲν εἶναι ὑπεβολικοί. Ὁ Ἰποκράτης, καθὰ ἡ ἱστορία ἀναφέρει, ἀπεβίωσε τὸ 104 τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος. Ὁ Εξνοφῶν τὸ 102, ὁ Δημόκριτος τὸ 109. Ὁ Γοργίας τὸ 109. Ὁ δὲ Ἰσοκράτης, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Θεόφραστος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπεβίωσαν ἐπίσης καὶ οὗτοι εἰς βαθὺ γῆρας.

Οὐχ ἦττον καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων καὶ ἐπιστημόνων ἐφθασαν εἰς λίαν προκεχωρημένην ἡλικίαν τοιοῦτοι δ' εἰσὶν ὁ Νεύτων καὶ πολλοὶ ἕτεροι ἀστρονόμοι, ὁ Βυφῶν, ὁ Βολταῖρος κ.λ.π. Εἰς ἱκανῶς δὲ προκεχωρημένην ἡλικίαν ἀπεβίωσαν καὶ ὁ σεβάσμιος παρ' ἡμῶν καὶ πολυμαθὴς καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς Ἀναστάσιος Λευκίας, καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ὁμοιογενέων ὅμως ὅτι ἡ πρόωρος ἐπαισθητὴ ἀνάπτυξις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων συντέμνει σφόδρα τὴν διάρκειαν τοῦ βίου. Ὁ Παστάλης ἀπεβίωσε τὸ 37ον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος. Λίαν δ' ἐπίσης πρόωρος ἀπεβίωσαν καὶ οἱ Βαρατιῆ, Καρτέσιος, Μονταίγος, Μοντεσιῆ καὶ πολλοὶ ἕτεροι (1).

(1) Τοιαῦτά τινα παραδείγματα λίαν πρόωρου θανάτου, ἀποδιδόμενα εἰς τὴν ταχέαν καὶ ἐπίσημον διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ἀναφέρονται καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ ἐκ Γαρσοῦ τῆς Κιλικίας Ἐρμογένης ἀπέπτυξεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀξιοθαύμαστον πνεῦμα, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις διήρκεσεν ὀλίγιστον χρόνον.

Κατὰ τὸ 45ον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος ἐσπύρει ἐκ τοῦ προχείρου. Κατὰ τὸ 47ον ἐδημοσίευσεν τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ, κριθεῖσαν δευτέραν μετὰ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους βραδύτερον συνέγραψε καὶ προγραμματικά τινα διὰ τοὺς ἀρχαίους. Ἀλλὰ περὶ τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἀπώλεσε παντελῶς τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ ἀτήνησεν ἀνάσθητος.

Ἄλλ' ἂν καὶ τοσοῦτον ἀντίθετα ἀλλήλοις τὰ διάφορα ταῦτα τῆς μακροβιότητος παραδείγματα, δυνάμεθα οὐχ ἦττον νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὰ μέγιστα συντείνοντα πρὸς παράτασιν τοῦ βίου τὰ ἐξῆς προσόντα· ἦτοι: Νὰ καταγῆται τις ἐξ ὑγιῶν καὶ μακροβίων γονέων, καθότι ἡ πείρα ἀπόδειξεν, ὅτι ἡ μακροβιότης, καθὼς ἡ κρᾶσις καὶ διάφορα νοσήματα, ἐστὶ κληρονομικὴ. Νὰ ἔχη τις καλὴν κρᾶσιν, κατὰ φύσιν σχηματισμὸν τοῦ θώρακος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὀργάνων. Νὰ ἀνετράφη ὑπὸ καλῆς τροφῆς. Νὰ ἔχη ἀφυγμὸν τακτικόν, ὅμοιον, κατὰ φύσιν, βραδύν' ὕπνον ἤσυχον, τακτικόν, ἀναπαυτικόν· εὐκόλον πέψιν παντὸς εἶδους τροφῆς· νὰ νυμφευθῇ ἐν καταλλήλῳ ἡλικίᾳ, οὔτε λίαν ἐνωρίς, οὔτε λίαν ἀργά· ἡ δὲ ἡλικία τῶν συζύγων νὰ μὴ ᾖ δυσανόλογος· νὰ ἀναβαίη εὐκόλως ἀνωφειράν τινα, κλίμακα ἢ λόφον, χωρὶς νὰ κουράζηται ἢ νὰ ἀσθμαίνῃ· νὰ κατοικήῃ εἰς ὑγιεινὴν χώραν· νὰ ᾖ ἐγκρατής, μέτριος εἰς πᾶσαν ἀπόλαυσιν, εἰς τὴν τροφήν, τοὺς κόπους, τὰς ἡδονὰς, τὴν ἀνάπαυσιν· νὰ τηρῇ

Κατὰ τὸν Σαίγκλαϊρ, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ἀλουΐσιος ὁ Β'. υἱὸς τοῦ Λαδισλάου τοῦ βου, ἐγεννήθη πρόωρος. Διετής ἔτι ὧν ἐστέρθη βασιλεὺς· δωδεκαετῆς διεδέχθη τὸν πατέρα του, δεκατετραετῆς ἔσχεν ἱκανὸν γένειον, δεκαπενταετῆς ἐνυμφεύθη, καὶ δωδεκαοκταετῆς ἐνθῆ ἦτον, ἤρχισαν νὰ λευκαίνωνται αἱ τρίχες αὐτοῦ. Ἀπεβίωσε δὲ κατὰ τὸ 20ον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος. Κατὰ τὸν Ὀδιέρ, ὁ Βερατιέρ ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν ἐξέπληξε τὴν Εὐρώπην διὰ τὰς πολυειδεῖς αὐτοῦ γνώσεις καὶ τὴν πληθὺν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ 19ον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος ἀπεβίωσεν ἐκ μαρασμοῦ.

Ἀναφέρονται δὲ καὶ πολλὰ παραδείγματα νέων, προσκτησαμένων μὲν ἐν βραχυχρονίῳ διαστήματι μέγιστον, ἐκπληκτικὸν ἀνάστημα, ἀλλὰ λίαν βραχυβίων· οἱ τοιοῦτοι δὲν ὑπερέβησαν τὸ 20ον ἢ τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν.

καθαριότητα περί τε τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐνδύματα, ν' ἀπορεύγῃ ἐπιβλαβεῖς ἐξέεις· νὰ μὴ ὑπέκυψεν εἰς συχὰς καὶ παρατεταμένους νόσους· νὰ μὴ μεταχειρίζεται φάρμακα ἄνευ ἀπολύτου ἀνάγκης (1)· νὰ θεραπεύῃ πᾶσαν νόσον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς· νὰ ἔχη ἥθος πρᾶον· νὰ συνειθίσῃ ἐφ' ὅσον τὸ δυνατόν εἰς ὁμοιόμορφον, οὕτως εἰπεῖν, βίον.

Εἰσι δὴλ. αἱ πρὸς παράτασιν τοῦ βίου συνθηκαὶ τοσαῦται, ὥστε οὐδόλως πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Φλερύ, ἂν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀφικνουμένων εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Φλούρενς ὡς τὸ τέλος τοῦ συνήθους βίου θεωρουμένην ἡλικίαν ἦναι τοσοῦτον σμικρὸς.

Ἄλλ' οὐδόλως δυνάμεθα καὶ ν' ἀποφανθῶμεν ἀφ' ἐτέρου, ὅτι ὁ στερούμενος τῶν προσόντων αὐτῶν δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς μακρὰν ἡλικίαν· πολλάκις μάλιστα παρετηρήθη, ὅτι ἄνθρωποι ἀδύνατον ἔχοντες τὴν κράσιν παρέτειναν εἰς ἄκρον τὸν βίον αὐτῶν διὰ τῶν πολλῶν αὐτῶν προφυλάξεων· ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας πολλοὶ πειθόμενοι εἰς τὴν ὑπερβολικὴν αὐτῶν ὑγίειαν καὶ εἰς τὴν ῥώμην τοῦ σώματος, παρεκτρέπονται εἰς πλείστας καταχρήσεις, ὧν ἕνεκα ἐπιβραχύνεται ὁ βίος αὐτῶν. Πόσοι τῶ ὄντι καυχόμενοι ἐπὶ τῇ ἐξαιρέτῳ καταστάσει τοῦ στομάχου αὐτῶν, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀφιέμενοι εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς τραπέζης, ἀπεβίωσαν αἰφνης ἐξ ἀποπληξίας, προσελθούσης ἐκ δυσπεψίας, τὴν ὁποίαν προῦκάλυσαν;

Συντέμνουσι δὲ ἀπ' ἐναντίας τὸν βίον ἡ μαλακὴ ἀνατροφή, αἱ περὶ τὰ οἰτία, τὰ πιτὰ, καὶ μάλιστα αἱ περὶ τὰ ἀφροδίσια καταχρήσεις, ὁ ἄτακτος βίος, ἡ ἀναπνοὴ

(1) Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαρόμενοι ἐκλύονται ταχέως καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

(Ἰπποκράτους ἀφορ. τμήμα Βον, ἀφορ. 36ος)

ἐφθαρμένον ἀέρος κ.τ.π. ὡς ἐν τοῖς οἰκείοις κεφαλαίοις ἐκτενέστερον ῥηθήσεται.

Ἴδωμεν ἤδη τί διδάσκουσιν ἡμῖν αἱ στατιστικαὶ περὶ τῆς μέσης καὶ τῆς πιθανῆς διάρκειας τοῦ βίου. Αὐτολεξεῖ δὲ πρὸς τοῦτο μεταφερόμεν ἐνταῦθα τὰ ἐξαγόμενα τῶν στατιστικῶν αὐτῶν ἐρευνῶν, ὡς ἔχουσιν ἐν τῇ ἀξιολογωτάτῃ ὑγίεινῃ τοῦ κ. Φλερύ.

ἌΟ θάνατος προσβάλλει πᾶσαν ἡλικίαν, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους ἀναλογίας, ἐξ οὗ προκύπτει, ὅτι ὅπως λάβωμεν ἐντελῆ τῆς μακροβιότητος γνῶσιν, πρέπει ν' ἀποβλέψωμεν οὐχὶ μόνον ἐπὶ τοῦ ὀλιγοῦ ἀριθμοῦ δεδομένου τινὸς πληθυσμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποτελούντων ἐκάστην ἡλικίαν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ ἀτόμων. Τὰ δὲ πρὸς τὸν προσδιορισμὸν αὐτὸν στοιχεῖα παρέχονται προφανῶς ἐκ τῶν πινάκων τῆς θνησιμότητος, δι' ὧν προσδιορίζομεν τὴν πιθανὴν καὶ τὴν μέσην διάρκειαν τῆς ζωῆς ἐκάστης ἡλικίας.

Καὶ ἡ μὲν πιθανὴ τοῦ βίου διάρκεια ἐμφαίνεται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν, μεθ' ὃ πληθυσμὸς τις τῆς αὐτῆς ἡλικίας ἐλαττοῦται κατὰ τὸ ἥμισυ. Οὕτω ἐπὶ 10,000 νεογνῶν 5,000 μόνον ἐπιζῶσι μετὰ 25 ἔτη, ὥστε ἡ πιθανὴ ἀπὸ τῆς γεννήσεως διάρκεια τῆς ζωῆς ἐστὶν 25 ἔτη. Ἐπὶ 10,000 ἀτόμων ἡλικίας ἤδη 40 ἐτῶν 5,000 μόνον ἐπιζῶσι μετὰ 27 ἔτη, ἐπομένως ἡ πιθανὴ διάρκεια τοῦ βίου κατὰ τὸ 40ὸν ἔτος ἐστὶν 27 ἐτῶν.

Ἡ δὲ μέση διάρκεια τοῦ βίου δι' ἄτομον δεδομένης ἡλικίας ἐμφαίνεται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰσέτι ὑπολειπομένων αὐτῶ πρὸς ζωὴν κατὰ μέσον ὄρον ἐτῶν. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ ἐμφαινόντος τὴν μέσην ταύτην διάρκειαν τοῦ βίου ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν, ἀπαιτεῖται οὐχὶ πλέον ὅπως ὁ πληθυσμὸς τῆς αὐτῆς ἡλικίας ἐλαττωθῇ κατὰ

τὸ ἥμισυ, ἀλλ' ὅπως ἐξαλειφθῇ, ἐκλείψῃ ἐντελῶς, ὅποτε ἀρκεῖ νὰ διαιρέσωμεν τὸ ποσὸν τῶν ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐζήσαν τὰ ἀποτελοῦντα τὸν δεδομένον πληθυσμὸν ἄτομα διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποβιώσων, τοὔτέστι διὰ

τοῦ ἐμφαινόντος τὸν πληθυσμὸν αὐτὸν τοῦ ἀριθμοῦ.

Οἱ ἐπόμενοι ἀριθμοὶ οὐδεμίαν μὲν πραγματικὴν ἀξίαν ἔχουσι, παρέχουσι δὲ μόνον ἰδέαν τινὰ τοῦ προσκετεθέντος ὑπολογισμοῦ.

Ἐπὶ 10,000 ἀτόμων, ἡλικίας ἐνὸς ἐκάστου 40 ἐτῶν

Τὰ μὲν	500	τούτων ἀποθνήσκουσι τὸ	45ον ἔτος,	ἐζήσαν δὲ κατὰ συνέπειαν	5 ἔτη
Τὰ δὲ	1,000	»	»	50ὸν	»
»	»	2,500	»	»	55ον
»	»	4,000	»	»	60ὸν
»	»	1,000	»	»	70ὸν
»	»	1,000	»	»	80ὸν
					10
					15
					20
					30
					40

Ἐπομένως ἡ μέση διάρκεια τῆς ζωῆς κατὰ τὸ 40ὸν ἔτος εἶναι 20 ἐτῶν.

καὶ τῶ ὄντι

$$5 \times 500 = 2,500$$

$$10 \times 1,000 = 10,000$$

$$15 \times 2,500 = 37,500$$

$$20 \times 4,000 = 80,000$$

$$30 \times 1,000 = 30,000$$

$$40 \times 1,000 = 40,000$$

$$200,000$$

$$----- 20,000.$$

$$10,000$$

Δυνάμεθα δὲ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ διὰ τοῦ ἐξῆς τρόπου τὸν ἐμφαινόντα τὴν μέσην τῆς ζωῆς διάρκειαν ἀριθμὸν.

Εἰς στάσιμόν τινα πληθυσμὸν ὑπάρχει ἰσότης μεταξὺ τῶν γενέσεων καὶ ἀποβιώσεων, καὶ ὅταν αἱ ἐλπίδες τῆς ζωῆς εἰσὶν ἐφ' ἰκανὸν χρόνον αἱ αὐταί, τὸ ποσὸν τῶν ἡλικιῶν τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἀποθνησκόντων ἀτόμων ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ ποσὸν τῶν ζώντων μείον τοῦ ἡμίσεως τῶν γενέσεων. Ἡ μέση λοιπὸν τῆς ζωῆς διάρκεια ἐπιτυγχάνεται τότε, διαιρουμένου διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γενέσεων τοῦ ποσοῦ τῶν ζώντων ἐν ἐκάστῃ ἡλικίᾳ, καὶ ἀφαιρουμένου ἐκ τοῦ προκύπτοντος ἀριθμοῦ τοῦ ἡμίσεως.

Ἰδοῦ, κατὰ τὸν συμπληρωμένον τοῦ Δεπαρσιέ πίνακα, ἡ μέση καὶ ἡ πιθανὴ διάρκεια τοῦ βίου δι' ἐκάστην ἡλικίαν.

Διάρκεια τῆς ζωῆς				Διάρκεια τῆς ζωῆς				Διάρκ. τῆς ζωῆς						
Ἡλικία:		Ἡλικία:		Ἡλικία:		Ἡλικία:		Ἡλικία:		Ἡλικία:		Ἡλικία:		
Μέση		Πιθανή		Μέση		Πιθανή		Μέση		Πιθανή		Μέση		
ἔτη	μῆνες	ἔτη	μῆνες	ἔτη	μῆνες	ἔτη	μῆνες	ἔτη	μῆνες	ἔτη	μῆνες	ἔτη	μῆνες	
0	39	8	42	0	31	33	5	36	1	65	11	3	10	8
1	46	4	53	2	32	32	9	35	3	66	10	8	10	1
2	48	4	54	11	33	32	2	34	6	67	10	2	9	6
3	49	1	55	4	34	31	6	33	9	68	9	7	9	0
4	49	2	55	2	35	30	11	33	0	69	9	1	8	5
5	49	2	54	10	36	30	3	32	3	70	8	8	7	11
6	48	10	54	4	37	29	7	31	5	71	8	2	7	6
7	48	5	53	9	38	28	11	30	8	72	7	9	7	0
8	48	0	53	2	39	28	2	29	10	73	7	4	6	7
9	47	5	52	6	40	27	6	29	0	74	6	11	6	2
10	46	11	51	10	41	26	9	28	3	75	6	6	5	9
11	46	3	51	1	42	26	1	27	5	76	6	1	5	4
12	45	7	50	3	43	25	4	26	7	77	5	9	4	11
13	44	11	49	6	44	24	7	25	9	78	5	4	4	7
14	44	2	48	9	45	23	11	24	11	79	5	0	4	3
15	43	6	47	11	46	23	2	24	2	80	4	8	4	0
16	42	10	47	2	47	22	5	23	4	81	4	5	3	9
17	42	2	46	5	48	21	9	22	7	82	4	1	3	7
18	41	6	45	8	49	21	1	21	9	83	3	10	3	3
19	40	10	44	11	50	20	5	21	0	84	3	6	2	11
20	40	3	44	2	51	19	9	20	3	85	3	2	2	9
21	39	7	43	5	52	19	1	19	7	86	2	11	2	6
22	39	0	42	9	53	18	6	18	10	87	2	8	2	4
23	38	5	42	0	54	17	10	18	1	88	2	4	2	0
24	37	9	41	3	55	17	3	17	5	89	2	1	1	9
25	37	2	40	6	56	16	8	16	8	90	1	9	1	6
26	36	7	39	10	57	16	0	16	0	91	1	6	1	3
27	35	11	39	1	58	15	5	15	4	92	1	3	1	0
28	35	4	38	4	59	14	10	14	8	93	1	0	1	0
29	34	8	37	7	60	14	3	14	0	94	0	6	0	6
30	34	1	36	10	61	13	8	13	4					
					62	13	0	12	7					
					63	12	5	12	0					
					64	11	10	11	4					

Ἐπομένως ἡ διάρκεια τῆς μέσης ζωῆς αὐξοῦν ταχέως ἀπὸ τῆς γενέσεως μέχρι τοῦ 4 ἔτους, ὅτε φθάνει τὸν ἀνώτατον αὐτῆς ὄρον· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης προβαίνει σταθερῶς ἐλαττωμένη.

Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ διάρκεια τοῦ πιθανοῦ βίου αὐξοῦν ταχέως ἀπὸ τῆς γενέσεως μέχρι τοῦ 3 τῆς ἡλικίας ἔτους, ὅτε φθάνει τὸν ἀνώτατον αὐτῆς ὄρον· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἐλαττοῦται σταθερῶς.

Ὁ πιθανὸς βίος ὑπερβαίνει τὸν μέσον ἀπὸ τῆς γενέσεως μέχρι τοῦ 56 ἔτους κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην οἱ ἐμφαινόμενοι τὸν μέσον καὶ πιθανὸν βίον ἀριθμοὶ εἰσὶν ἴσοι, ἀλλὰ βραδύτερον ὁ μέσος βίος ὑπερβαίνει πάντοτε τὸν πιθανὸν κατὰ τινὰς μῆνας.

Προκύπτει δὲ ἐκ τῶν πινάκων τῶν Κ.Κ. Κετελέ, Ῥιάμον καὶ Δεμονφεράν, ὅτι εἰς πᾶσαν ἡλικίαν ὅτε πιθανὸς καὶ ὁ μέσος βίος τῶν γυναικῶν ἐστὶ μᾶλλον παρατεταμένος ἢ ὁ τῶν ἀνδρῶν.

Διὰ τῆς διάρκειας τοῦ γενικοῦ μέσου βίου ἐκτιμᾶται ἡ τε φυσικὴ, διανοητικὴ, καὶ ἠθικὴ εὐζαΐα πληθυσμοῦ τινος.

Κατὰ τὸν Κ. Ματιέ, ὁ μέσος βίος ἐν Γαλλίᾳ, συνέκειτο πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, ἐξ 28 ἐτῶν καὶ 9 μηνῶν (πίναξ τοῦ Δουβιγιάρ). Τὸ 1798, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ σοφοῦ Καθηγητοῦ Ἀλλέ, ὑπολογίζετο ὁ μέσος ὄρος εἰς 26 ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας· ἐν ἔτει 1817 ἐκ 31 ἐτῶν, καὶ 8 μηνῶν· ἐν ἔτει 1834 ἐκ 34 ἐτῶν· τὸ 1836 ἀφίκετο εἰς 33 ἔτη. Τὴν σήμερον δὲ ὑπολογίζεται εἰς 39 ἔτη. Ἐν διαστάματι λοιπὸν 26 ἐτῶν ὁ μέσος ὄρος ἐκέρδισεν 6 ἔτη.

Κατὰ δὲ τοὺς πίνακας τοῦ Δεμονφεράν ὁ μέσος βίος σύγκειται τὴν σήμερον ἐκ 33 ἐτῶν, 8 μηνῶν, 11 ἡμερῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Βελγίῳ ἡ μέση διάρκεια τῆς ζωῆς ἐστίν.

Γενικός. Ἄνδρ. Γοναίχ.

Ἐν Ἀγγλίᾳ (Ῥίμαν). 33 32 34
Ἐν Βελγίῳ (Κετελέ). 32,15 31 33,30

Περὶ τῆς ἀνωτάτης διάρκειας τοῦ βίου ἐγένετο ἤδη λόγος, ἐπαναλαμβάνομεν μόνον ἐνταῦθα, ὅτι ἡ συνήθης διάρκεια τοῦ βίου ἐστὶν 70—80 ἐτῶν· ὅτι ὀλίγιστοι ἄνθρωποι ἀφικνοῦνται εἰς τὸ ἑκατοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἔτος, μολὶς 207 ἐπὶ 1,000, 000, καὶ ὅτι τὰ λίαν ἐξαιρετικὰ ἄλλως τε παραδείγματα τῆς μακροβιότητος, καθ' ἃ τινες ἐφθασαν τὸ 120, 130, 140 ἢ καὶ τὸ 150 τῆς ἡλικίας ἔτος, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν μετὰ μεγίστης ἐπιφυλάξεως τὼν πλείστων ἐξ αὐτῶν ἀγνώστων ὄντων καὶ μὴ παρεχόντων ἱκανὰς ἐγγυήσεις ἀληθείας.

Ὁ Γαρπάρ ἠρεῦνησε τὴν ἐπὶ τῆς διάρκειας τοῦ βίου ἐπιτροπὴν τῶν ἐπιτηδευμάτων, λαβὼν ὡς ὄριον τὸ 70ὸν ἔτος· ἐπορίσθη δὲ ὅτι, ἡ διάρκεια τοῦ βίου ἐστίν.

Παρὰ μὲν τοῖς Θεολόγοις 43 ἐτῶν
» δὲ τοῖς Γεωργοῖς 40 »
» » ἀνωτέροις ὑπαλλήλ. 35 »
» » ἐμπόροις 35 »
» » Στρατιωτικοῖς . . . 32 »
» » κατωτέροις ὑπαλ. 32 »
» » Δικηγόροις 29 »
» » Καλλιτέχναις . . . 28 »
» » Καθηγηταῖς 27 »
» » Ἴατροῖς 24 »

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκθέτει ὁ Φλερὺ περὶ τῆς μέσης καὶ πιθανῆς διάρκειας τοῦ βίου.

Τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν περαίνοντες τὸ κεφάλαιον τοῦτο παρατηροῦμεν, ὅτι ὡς ἐκ τοῦ πίνακος τοῦ Γασπάρ καταφαίνεται, ἡ ἐλαχίστη διάρκεια τοῦ μέσου βίου ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἱατροὺς· τὰ δὲ κυριώτερα αἷτια τῆς βραχυτάτης ταύτης διάρκειας τοῦ βίου πολλῶν ἐξ αὐτῶν εἰσὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁλόκληρος τοῦ ἱατροῦ ὁ βίος, ἀπὸ τῆς στιγμῆς δηλονότι καθ' ἣν ἐπιδοθῆ οὗτος

εις την εκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ βίου αὐτοῦ ἡμέρας ἐστὶν ἀδιάλειπτος καὶ ἀλληλένδετος σειρά μόχθων, κινδύνων καὶ θλίψεων.

Ἡ εκμάθησις τῆς ἰατρικῆς καὶ πολυχρόνιον καὶ ἐμβριθῆ μελέτην ἀπαιτεῖ, καὶ λίαν ἐπικίνδυνος ἀποβαίνει, καθότι οἱ ἐκμανθάνοντες ταύτην, πλὴν τῆς ἐνδελεχοῦς ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων μελέτης, εἰς ἣν ὀφείλουσι νὰ ἐγκύπτωσιν, εἰσὶν ὑπόχρεοι, ὅπως διάγωσι τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἐν μεμολυσμένη ὑπὸ τῶν πτωμάτων ἀτμοσφαίρα, νὰ διανοίγωσι σπηλιότα πολλάκις πτώματα, νὰ διατριβῶσιν εἰς τὴν οὐχὶ τοσοῦτον καθαρὰν τῶν νοσοκομείων ἀτμοσφαιρὰν, νὰ περιποιῶνται τοὺς δεινότερον μάλιστα πάσχοντας. Ὅπως δὲ ἀνθέξωσιν εἰς πάντα ταῦτα, ἀνάγκη νὰ ἔχωσιν οἱ εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπιδιδόμενοι λίαν εὐρωστον καὶ ὑγιᾶ κρᾶσιν, ἣτις ὅμως καὶ αὐτὴ ἐπὶ τέλος ἀποβάλλεται. Ἄν δὲ ἀπ' ἐναντίας τύχωσιν ἐκ φύσεως ἀσθενοῦς κρᾶσεως καὶ ὧσι φιλάσθενοι, καὶ τοιοῦτοι εἰσὶν οὐκ ὀλίγοι, ἀφοῦ κατανοοῦντες οὗτοι κάλλιον παντός ἄλλου τὴν ἀξίαν τῆς ὑγείας, ἐπιδίδονται μετὰ μείζονος πόθου εἰς τὴν εκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ἂν τύχωσιν, λέγομεν, ἐπισηλοῦς ὑγείας, οὐδόπως δύνανται ν' ἀνθέξωσιν εἰς τόσους μόχθους καὶ τοσαύτας καταστρεπτικὰς τῆς ὑγείας αὐτῶν αἰτίας.

Πόσοι δυστυχεῖς νέοι πλήρεις ἐλπίδων, λαμπρὸν ὑποσχόμενοι ἐπιτυχίας στάδιον, θνήσκουσι περὶ τὸ τέρμα τῶν πολυειδῶν αὐτῶν μόχθων! Ὀλίγιστοι δὲ ἀποπεπερατοῦσι τὰς ἐνδελεχεῖς αὐτῶν σπουδὰς, χωρὶς νὰ ὑποστῶσι σπουδαίαν τινὰ νόσον, ὀφειλομένην εἰς τὰς περιστοιχιζούσας τὸν ἐκμανθάνοντα τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην τοσαύτας καταστρεπτικὰς τῆς ὑγείας αἰτίας. Θλιβεραὶ πάντοτε εἰκόνες παρίστανται ἐνώπιον αὐτῶν. Ἡ φαντασία των περιστρέφεται ἀεί-

ποτε εἰς τὴν μαστίζουσαν τὴν ἀνθρωπότητα ἄπειρον πληθὺν τῶν νοσημάτων, καὶ νομίζουσιν, ὅτι ταῦτα ἐπίκεινται ἐπ' αὐτῶν ὡς ἡ σπάθη ἐπὶ τοῦ Δαμοκλέους. Τὸν ἐλάχιστον πόνον, τὴν ἐλαχίστην κακοδιαθεσίαν ἀποδίδοντες εἰς ἀρχομένην τινὰ νόσον εἰσὶ μελαγχολικοὶ πάντοτε καὶ περιφοβοὶ.

Τοιοῦτοι ἀδιάλειπτοι μόχθοι, τοσαῦτα βλιβεραὶ πάντοτε ἐντυπώσεις καὶ ἰδέαι, ἐντυπούμενοι εἰς τὴν φύσει εὐαίσθητον αὐτῶν καρδίαν, ὑποσκᾶπτουσι λάθρα τὰ θεμέλια τῆς πολυτίμου αὐτῶν ὑγείας, ἀποκλειστικῶς ἀφιερωθείσης εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.

Ἄν δὲ, διελθόντες τοιοῦτους καὶ τοσοῦτους κινδύνους, φθάσωσιν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ τέρμα τῶν πολυμόχθων αὐτῶν σπουδῶν, καὶ ἴδωσι τοὺς μὲν πολυεταῖς αὐτῶν κόπους ἐστεμμένους, ἑαυτοὺς δὲ ἰατροὺς τελείους ἀναγορευθέντας, οὐδόπως δυστυχῶς βλέπουσι καὶ τότε ἠλαττωμένας ἐκ τούτου τὰς ταλαιπωρίας αὐτῶν.

Ὁ ἰατρός δὲν ἀνήκει εἰς ἑαυτὸν, ἀνήκει εἰς τὴν κοινωνίαν, εἶναι πάντοτε ἔτοιμος εἰς τὴν ἐλαχίστην φωνὴν τοῦ ἄλλου. Ἀνακουφίζει νύκτωρ τε καὶ ἡμέρας, ἐν οἰαδῇ ποτε τοῦ ἐνικυτοῦ ὄρα, τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα· διακόπτει τὸ γεῦμα του, δαμάζει τὰς ἀνάγκας του, ἀνατινάσσεται ἀπὸ τοῦ ὕπνου του πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων. Εἰσέρχεται ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ πένητος, ἐν ἧ ἐμφωλεύει ἀπεχθῆς ῥυπαρότης. Παντοῦ τῶν κινδύνων ἐκτίθεται πρῶτος, ὅπως καθησυχᾷ τὴν πεφοβισμένην τῶν πασχόντων φαντασίαν. Πρῶτος προτάσσει τὸ στήθος του κατὰ τῶν σφοδροτέρων καὶ καταστρεπτικωτέρων ἐπιδημιῶν. Ἀναγκάζεται νὰ παλαίῃ κατὰ τῆς ἀγυρτίας, κατὰ τῶν προλήψεων τοῦ ὄχλου, κατὰ τῶν θεραπευτικῶν αὐτοῦ ἀγωγῶν. Ὁ ἰατρός συμφύρεται καθ' ἐκάστην μετὰ τῶν

δυστυχιῶν τῆς κοινωνίας. Ὅπόσον πάσχει ἡ φύσει εὐαίσθητος αὐτοῦ καρδία. Ἐνταῦθα παρίσταται εἰς τὸν πένθιμον τῶν ἀγωνιώντων ῥόγγον. Ἐκεῖ παράκειται εἰς οἰκογενεὶαν ἐνδακρυν, ἢ εἰς φίλους καταβεβλημένους ὑπὸ θλίψεως βαθυτάτης, οἵτινες ἰκετεύουσιν αὐτὸν ὅπως δώσῃ τὸ πεφιλημένον αὐτοῖς ὄν. Βιάζει ἑαυτὸν ὅπως ἐξετάσῃ ἀταράχως δυσώδη καὶ φρικτὴν ἐμποιοῦντα ἔλκη, ὅπως ἐκτελέσῃ μὲ σρεᾶν χεῖρα ἐπώδυνον ἢ κινδυνώδη χειρουργίαν, ὅπως μείνῃ ἀπαθῆς κατέναντι τοῦ φαντασιολήκτου, τοῦ παράρρονος, τοῦ μανιώδους. Ὅπόσον ἀνόμοια ἢ μεταξὺ στρατιώτου καὶ ἰατροῦ σύγκρισις! Ὁ πρῶτος φοβεῖται μόνον τὴν τύχην τοῦ πολέμου, αἱ στερήσεις, οἱ πόνοι, αὐτοῦ ἐν ἐκστρατείᾳ εἰσὶ πρόσκαιροι. Ὁ ἰατρός οὐδέποτε ἐγκαταλείπει τὴν ἀμυντικὴν αὐτοῦ θέσιν, ἴσταται κατέναντι τοῦ θανάτου ἐπὶ ὀλόκληρον αὐτοῦ τὸν βίον. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἐστὶ παντοῦ ἐνθα ἡ ἀνθρωπότης πάσχει.

Καὶ εἶναι ποτε δυνατόν μετὰ τοσοῦτους διανοητικούς, σωματικούς καὶ ἠθικούς κόπους, νὰ παρατείνῃ τὸν βίον αὐτοῦ ὁ πρὸς ἀνακούφισιν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος ἀφιερωθείς ἰατρός;

Τί δ' οὗτος ἀπολαμβάνει συνήθως ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἀπέναντι τῶν ἀδιαλείπτων αὐτοῦ κόπων, τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ προσπαθειῶν, τῶν ἀπείρων αὐτοῦ θυσιῶν, καὶ τῆς ἰδίας τέλους αὐταπαρνήσεως ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς κοινωνίας;.....

ΦΩΣΣΙΟΥ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Α'.

Πεντηκονταετηρὶς παρῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀϊδελφείῃ ἐγκαταστάσεως τοῦ Φωσσίου καὶ μικροῦ δεῖν ὅλος συμπληροῦται αἰὼν,

ἐξ ὅτου ὁ περιώνυμος μεταφράστης ἐπέβαλετο τῇ ἐκγεραμνίσῃ τῆς Ὀμήρου Ὀδυσσεΐας, ἔργου τέμνοντος νέαν ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἑδὸν καὶ ἀκριβῶς ἐν τῷ λήγοντι τούτῳ αἰῶνι συναπετελέσθη τὸ πρῶτον ἐπιστημονικὸν σχεδιάσμα τοῦ βίου τοῦ γενναίου λέοντος τοῦ Eutin ὑπὸ τοῦ W. Herbst (2 B. in 3 Theil. Λειψία 1872—76). Ἡ ὑπὸ τούτου λοιπὸν [προνηθεῖσα βιογραφία τοῦ Φωσσίου προώρισται οἷονεὶ ὁ πρόδρομος συλλογῆς βιογραφικῶν εἰκόνων τῶν παρὰ Γερμανοῖς διαλαμψάντων φιλολόγων, ἐγχειρήμα, ὑπερ πρῶτος ὁ Herbst συνέστησεν ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 1867 ἐν Ἀλλαῖς Σαξόνων συνόδῳ τῶν φιλολόγων. Ἐνεκα δὲ τῆς διπλῆς στάσεως τοῦ Φωσσίου καὶ τῆς διπλῆς αὐτοῦ σημασίας, ἔνθεν μὲν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς γερμανικῆς γραμματολογίας, ἔνθεν δὲ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλολογίας καθόλου ἢ βιογραφία αὐτοῦ δὲν ἠμπόρει νὰ ζιωθῇ δεξιωτέρων χειρῶν τῶν τοῦ Herbst, ὅστις καὶ αὐτὸς φιλόλογος ἄμα καὶ καθηγητῆς τὴν κλησιν αὐτοῦ εἰς βιογραφικὰς εἰκόνας ἐτεκμηρίωσεν ὑπογράφας τὸν ὄλον βίον τοῦ Ματθίου Κλαυδίου. Τὰ πρῶτα λοιπὸν ἔτη τοῦ βίου διήνυσεν ὁ Φωσσίος ἐν σκληραῖς στερήσεσιν, ἐν αἷς ὅμως ἐνωρὶς ἐπεσφᾶν ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ εὐστάθεια τοῦ χαρακτῆρος. Ἐξεμάθη νὰ ἐπερείδηται αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ ἀβοήθητος νὰ ἐκνικᾷ τὰ τοῦ βίου, ἔπερ προφειρόριζεν αὐτῷ αὐτοσυνειδησίαν, εὐτολμίαν καὶ ἀνεξάρτητον φρόνημα. Ἐδοκίμασεν ἐπονεϊδίστον ταπεινώσιν, ὅτε νέος γενόμενος ἐκλήθη παιδαγωγὸς παρὰ τινος τῶν ἐν Μεκλεμβούργῳ ἐπιφανῶν οἰκῶν καὶ εἰ καὶ δὲν ἦτο προσστοιχειωμένος οὐδὲν ἦττον ὑπερεῖγέ τι τοῦ πρὸ αὐτοῦ. Ἡ δὲ παρὰ τοῦ Boie (ὃ συνεδέθη πέμπων ποιήματα εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον Ἡμερολόγιον) ἐν Γοτίγγῃ πρόσκλησις παρέσχεν ἀφορμὴν τῷ Φωσσίῳ εἰς τὴν τῆς ἐλευθε-

ρίας ἀντὶ τῆς δουλείας ἀνταλλαγῆν, ὅπου καίτοι ἐσπᾶνιζε τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτηδείων ὅμως ἠσθάνετο ἑαυτὸν εὐτυχῆ καὶ πλούσιον ἐπὶ τῇ ἀνακτηθείσῃ ἐλευθερίᾳ, ἀναστρεφόμενος ἐν μέσῳ φίλων πρὸς ὅμοια ἀναμιλλωμένων καὶ ὁμοφρονούντων. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ καλουμένου Hainbund, οὗ τὴν ἱδρύσιν καὶ τὸν σκοπὸν ὁ Herbst ἐπηκριβωμένως περιγράφει, ὁ Φώσσιος κατέχει ἐπιφανεστέραν θέσιν. Ὅθεν μετὰ τῆς συμπτώτου αὐτῷ σοβαρότητος καὶ δραστηριότητος ἐπελάβετο τῶν ιδεῶν τῆς ὁμοσπονδίας· διότι ὁ ὅρος ἐλευθερία, ὁ ὅς ἐκείνης ἐπὶ τῆς ἰδίας σημάξαι δίκην συνθήματος ἀναγραφείς, δὲν ἦτο ἀσαφὴς καὶ παθητικὴ ἡλὼ ἀνευ ὠρίσμενης ὑποθέσεως, διότι ὁ Φώσσιος διέγνω τὴν ἀντίθεσιν αὐτῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῆς δουλείας ἐξ οἰκειᾶς ἐνοπιείας καὶ ἐμπειρίας, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς οὗτος κατήγετο ἐκ δούλων καὶ πρῶτος ὁ πάππος αὐτοῦ ἐγένετο ἀπελευθερός. Καὶ πράγματι οὐδεὶς τῶν ὁμοσπόνδων ἀδελφῶν ἐτήρησε καὶ περὶ πολλοῦ ἐποίησατο τὰς τῆς ὁμοσπονδίας ιδέας τοσοῦτον, ὥσπερ ὁ Φώσσιος, ὁ φύλαξ γενόμενος τῶν λειψάνων τῆς ἐνώσεως ἐκείνης, καὶ νῦν ἐτι χάρις εἰς τὰς προσπάθειας τοῦ v. Halm τὸ βιβλίον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ὁμοσπονδίας, ἐν ᾧ περιέχονται τὰ ποιήματα τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ (τοῦ Φωσσίου) ἐν καλῇ καταστάσει εὐρίσκειται ἐν τῇ τοῦ Μονάχου δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ. Ἐν δὲ τῇ Γοττίγγῃ ἐξετυλίχθησαν τέλεον αἱ δύο ἐμφυτοὶ τάσεις τοῦ Φωσσίου, αἵτινες ἐμελλον νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ἐξοχόν. Καὶ δὴ ταχέως ἀποχαιρέτισας τὴν θεολογίαν, ἣν τὸ κατ' ἀρχὰς ἠθέλησε νὰ σπουδάσῃ, ἐπέδωθη ὅλος εἰς τὴν φιλολογίαν, ἐκγυμνάζων ἑαυτὸν ἐπιμελῶς εἰς τὴν μεθερμηνεῖαν ποιητῶν τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Τὴν δὲ πρώτην αὐτοῦ διδασκαλικὴν θέσιν εὗρε κατασταθεὶς γυμνασιάρχης κατὰ τὸ 1778 ἐν Ὁτεν-

δόρφῃ, ἀφ' οὗ τρία ἔτη πρότερον διέτριψεν ἐν Wandsbeck καὶ αὐτόθι συγγράφων καὶ μόνον ἐκ τῆς γλίσχρου προσόδου, ἣν ἀπέφερεν αὐτῷ τὸ Ἀλμανάχ τῶν Μουσῶν ἀποζῶν ἱδρύσατο τὴν οἰκιακὴν ἐστίαν, συζυγὺς τῆς χρηστῆ Ἑρνεστίνῃ Boil. Εἰ καὶ ὑπὸ ἐπιπόνου ὡς ἐκ τῶν τῆς ἐπαγγελίας ἀσχολίων πιεζόμενος ἐκέκμητο ἐν τούτοις δυνάμιν καὶ ἐλαστικότητα πνεύματος ἱκανὴν ὅπως ἀγάγῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν πρώτοις κατέστησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ πασιθρύλλητον κ' ἐπιφανὲς τὴν γερμανικὴν δῆλον ὅτι Ὀδύσειαν, τὴν ἔτει 1781 ἐκ συνδρομῶν ἐκδοθεῖσαν. Κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐποχῆν ἀποτελοῦντος τούτου συγγράμματος ὁ βιογράφος παρέχει τῷ ἀναγινώσκοντι εὐστοχὸν ἀποψιν, κλιμακῆδὸν παρακολουθοῦντι τὸ ἀριστοτέχνημα αὐτὸ, διότι ὁ Φώσσιος τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ ὑπολαμβάνει τοσοῦτον ὑψηλὴν, ὥσπερ οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ μεταφραστῶν. Καὶ οὐ μόνον ἐπειράθη ὅπως ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν τελειώτατην κατανόησιν τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως, μάλιστα δ' εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῆς μέρος, προτιθέμενος ἐπὶ τούτῳ νὰ πλουτίσῃ τὴν μετάφρασιν διὰ διεξοδικοῦ ὑπομνήματος ὑπὸ πραγματικῆν ἐποψιν, οὗ δοκίμια παρέχεται ἡμῖν ὁ Herbst, ἀλλ' ἠμιλλᾶτο καὶ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, σπουδάσας περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν γλωσσικῶν καὶ ῥυθμικῶν καλλονῶν καὶ λεπτοτήτων. Τὰ δ' ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τούτου χωρῖα πιστοῦσι τὸ ἐμβριθὲς τῆς ἐργασίας καὶ τὸ καλῶς λελογισμένον πάσης ἐν τῇ μεθερμηνείᾳ φράσεως. Οἱ περίφημοι ἐκεῖνοι στίχοι, οἱ εἰς τὴν ματαιὰν ἐργασίαν τοῦ Σισύρου (1) ἀπορῶντες ὑπεβλήθησαν εἰς τετραπλὴν ἐπεξεργασίαν, ὡς

(1) Πρὸς Ὀμήρου Ὀδυσσ. Α. 593 καὶ ἐπ.

Καὶ μὲν Σίσυρον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλλ' ἔχοντα, λαῶν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρησιν.

οὗ τέλος ἀνέλαβον τὴν ὁριστικὴν μορφήν. Ὁ Φώσσιος καὶ μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς Ὀδύσειας ἐνδελεχῶς ἐνδιέτριβε περὶ τὴν λέανσιν καὶ ἐν ταῖς μετέπειτα ἐκδόσεσι, σπουδάζων ὅπως ἀποδώσῃ τὸ πρωτότυπον ἔτι πιστότερον ἐν ταῖς ῥυθμικαῖς αὐτοῦ ἰδιότησι καὶ ἐν τῷ κατὰ λέξιν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁ τὴν ἀρχικὴν μεθερμηνεῖαν τοῦ 1781 πρὸς τὰς ἐπιγενεστέρας ἐκδόσεις ἀντιπαρτιθεὶς δὲν θὰ ἐμπορῇ νὰ ὀνομάζῃ ἀπανταχοῦ ἐπιτυχῆ τὴν διόρθωσιν. Καὶ ἐγένετο μὲν ἐν ταῖς ἐπιγενεστέραις ἐπεξεργασίαις μετρικὴ τις ἐλευθερία τῶν προηγουμένων, ἀλλ' οὐχί σπανίως ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἀρελείας τοῦ ἐπικού ὕφους. Ἡ δὲ γερμανικὴ Ἰλιάς, ἢ ὕστερον ἐκδοθεῖσα ἐτηρήθη ἐκ προοιμίων εἰς μᾶλλον ἐντεχον ὕφος, ὕστεροῦσα τῆς ἀρχικῆς Ὀδύσειας κατὰ τε τὴν φυσικότητα καὶ τὸ ἀπέριττον τῆς φράσεως. Καὶ ὅμως τούτου μὴ σκοπομένου ὁ τοῦ Φωσσίου Ὀμηρος καταδεσπάζει μέχρι σήμερον τῶν αἰώνων, δικαίως παραμείνας ὁ κλασικὸς καὶ ὁ τυπικὸς. Δι' αὐτοῦ ὁ Φώσσιος ἐδημιούργησε παρὰ τοῖς Γερμανοῖς νέαν ἐπικὴν γλῶσσαν, τέως ἄγνωστον αὐτοῖς μετὰ γλωσσοδημιουργοῦ δυνάμεως, ἣτις ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς μεγάλας, ὡς εἶδος, διήγειρε τὰς ἐναντιοτροπίας, ἅτε δὴ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα χωροῦσα, παρήγαγεν ὁ γερμανὸς μεταφραστὴς κατ' ἐξοχὴν τὰ ἐπικά ἐπίθετα τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως ἐπιτυχῶς ὅσον, οἷα

Ἦτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσὶ τε ποσὶν τε
λαβαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι
ἄκρον ὑπερβαλέειν τότ' ἀποστρέψασκε Κρά-
[ταίς κτλ.]

Ἐνθα ὁ Duntzer ὀρθῶς σημειοῦται, ὅτι τὸ Κράταις ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ κραταῖς καθ' ἣν ἀναλογίαν τὰ Κύπρις, Μάκρις, Ἰρις τοῦ Ἀριστάρχου γράφοντος Κραταίς ἀνθ' ἐπιρρήματος ἐνταῦθα καὶ ἄλλων πάλιν διορθούντων «Κραταῖα Ις.»

τὰ helumflatterte Hector (= κορυθαίολος Ἐκτωρ) die hauptumlockten Achaiier (= οἱ καρνηκομόντες Ἀχαιοὶ) καὶ πολλὰ ἄλλα, προσκρούσαντα τότε τοῖς πλείστοις. Ὁ Φώσσιος τὴν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῷ ἐμφυτον γλωσσικὴν δυνάμιν διέθρεψε καὶ ἐπαίδευσεν, μετὰ ζήλου μελετῶν τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ μάλιστα τὰ συγγράμματα τοῦ Λουθήρου (1). Διὸ ἰδιαίτερον κεφάλαιον ἀφισρῶν ὁ Herbst ἐξετάζει τὸν Φώσσιον ὡς γερμανιστὴν (ἐν ταῖς προσθήκαις διπλαθὲ τοῦ τελευταίου τμήματος τοῦ β'. τόμου) καὶ τὸ δίκην ἐφορκίου κεφάλαιον τοῦτο ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν ἐπισκομεῖ τὸ ὅλον ἔργον. Ὁ Φώσσιος ὡς δὲ γνωστὸν ἐν τοῖς μετέπειτα ἐξαιρέτως χρόνοις κατὰ τὴν ἐν Ἰένῃ διατριβὴν συνέλεξεν ὑλικὸν πρὸς σύνταξιν γερμανικοῦ λεξικοῦ, ὥστε δύναται νὰ κρίνηται τοῦτο ὡς προεργασία τοῦ γιγαντιαίου λεξικοῦ τῶν χαλκεντέρων ἀδελφῶν Grimm. Ἀντίτυπον λοιπὸν τοῦ λεξικοῦ τοῦ παλαιοῦ καὶ εὐδοκίμου Frisch, περιέχοντος ἀπειροπληθεῖς σημειώσεις τοῦ Φωσσίου, ἐπωφελήθησαν οἱ εἰρημένοι λεξικογράφοι ἀδελφοὶ Ἰάκωβος καὶ Γουλιέλμος Γρίμ. Ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας δὲ ταύτης τῆς μὴ συντελεσθείσης, ἐπέδρασαν ὁ Φώσσιος καὶ ἐπὶ τὴν διάπλυσιν τῆς γερμανικῆς φιλολογίας, εἰ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Weigand τηρηθέντα δοκίμια ὑποσημαίνουσιν, ὅτι ἐκεῖνος πόρρω ἀπέειχεν ἐπιστημονικῆς πραγματείας τῆς γερμανικῆς γλώσσης, καὶ ταῦτα ὑπὸ τὴν ἐτυμολογικὴν

(1) Παρὰ πάντων τῶν περὶ τῶν τοιούτων ἐπαϊόντων ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ εἰς τὴν γερμανικὴν μετάφρασιν τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἣν ὁ μέγας μεταρρυθμιστὴς ἐπιλοπόννησεν ἐν τῷ παρὰ τὴν Ἀϊσενάχην φρουρίῳ Βαρτεβούργῳ ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἀξιολογωτέρων μνημείων τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας.

αὐτῆς σχέσιν ἀκολουθῶν τέλεον τῷ ὁμοίῳ τῶν λέξεων κατὰ τρόπον ὅπως ἀνθαίρετον καὶ ἐξωτερικόν. Ἡ σημασία τῆς Ἰλιάδος τοῦ Φωσσίου καὶ διαφερόντως ἢ τῆς Ὀδυσσεΐας κατέστη ὑπερβάλλουσα ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παρά Γερμανοῖς κλασικῆς φιλολογίας καὶ ὀνομαστὶ ἐπὶ τὸν Γκαϊτε· διότι καὶ ὁ Γκαϊτε καὶ ὁ Σχίλλερ, ὅτε συνειργάζοντο, ἀέγνωσαν τὸν Ὀμηρὸν ἐκ τῆς μεθερμηνείας τοῦ Φωσσίου. Καὶ τὸν πολλάκις ῥηθέντα διῶχουρισμὸν, ὅτι ἀνευ τῆς Λουίζης τοῦ Φωσσίου ὁ «Ἐρμῆνος καὶ ἡ Δωροθέα» τοῦ Γκαϊτε δὲν θά ὑπῆρχον, ἐμποροῦμεν μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἴσως δὲ καὶ μεγαλειτέρου δικαίου νὰ ὑποστηρίζωμεν «ὅτι ἀνευ τοῦ Ὀμήρου τοῦ Φωσσίου δὲν θά ἐλέκτηντο οἱ Γερμανοὶ τῆριστοργήματα ἐκεῖνα». Τοῦ δὲ κολοφῶνος, οὗ ἐφίκετο ὁ Φώσσιος ἅμα τῇ δημοσιεύσει τῆς Ὀδυσσεΐας, μόλις ὑπερτέρησε μετὰ ταῦτα, διότι δι' αὐτῆς ἐνεκαινίσθη ὁ ἐξάμετρος ἐν τῇ γερμανικῇ φιλολογίᾳ, ὅπερ οὐδέποτε διαρκῶς ἐπετεύχθη διὰ τοῦ Μεσσοῦτου Κλοπστόκ. Ἐν πρώτοις ἐκ τῆς τοῦ Φωσσίου μεταφράσεως τὸ ἐνδόξιμον σχόντες οἱ δύο προμνησθέντες μεγάλοι ποιηταὶ ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν δετὴν μορφήν. Τὴν δὲ σθεναρὰν διαφορὰν ὡς πρὸς τὴν λεπτοτέραν πραγμάτευσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ῥυθμοῦ μεταξὺ Κλοπστόκ καὶ Φωσσίου ἐξέθηκεν ὁ Herbst κατὰ λεπτομέρειαν, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν τομὴν, ἧς τὴν δύναμιν ἐν τῷ στίχῳ πρῶτος ὁ Φώσσιος κατέστησε φανεράν τοῖς ἑαυτοῦ συμπολίταις.

Ἐν Eutin, τῷ μετὰ τὴν Ἀϊδελβέργην μακροτάτῳ ἐνδιαίτηματι τοῦ ποιητοῦ, ἐνθα εἴκοσιν ὅλα ἔτη πρῶτατο τῆς ἐγγωρίου Σχολῆς, τελειοῦται ἡ εἰδυλλιακὴ ποίησις τοῦ Φωσσίου, ἣν πολὺ χαριέντως ὁ βιογράφος καταδείκνυσιν ἀντιστοιχοῦσαν μετὰ τινος φυσικῆς ἀναγκαϊότητος πρὸς τὴν εὐφυῆν ἐκείνου, προσεπάγαν, ὅτι ἐν τῷ εἶδει

αὐτῷ τῆς ποιήσεως ἐπετέλει τὸ ὑψιστον, ὅπερ ἐχαρίσθη αὐτῷ τούτῳ παρὰ τῆς φύσεως. Οὐχὶ ἡ πολυῦμνητος Λουίζα, ἡ ποτὲ καιροῦ κατακλιθεῖσα τοὺς ἀναρίθμους ἀναγνώστας, μνηθεῖ τὴν τελείωσιν τῆς εἰδυλλιακῆς ποιήσεως τοῦ Φωσσίου, ἀλλ' ἡ ἀεθδομηκοστὴ γενέθλιος ἡμέρα», ἧτις κατὰ ἀλήθειαν ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται κλασικὴ. Οὐδεὶς τῶν ἐπαϊόντων θαυμάζει τό γε νῦν ἐπὶ τῇ ἴσῃ ἐκτιμῆσει τῆς Λουίζης τοῦ Φωσσίου πρὸς τὸν Ἐρμῆνον καὶ τὴν Δωροθέαν τοῦ Γκαϊτε. Καὶ ὅτε τὸ πρῶτον προήχθη εἰς φῶς ἡ τοῦ Γκαϊτε ποίησις, οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀναγνωστῶν ἄλλως ἔκριναν καὶ αὐτὸς ὁ Φώσσιος εὐμενῶς ἐνητένιζεν εἰς τὴν Δωροθέαν, ἐπιφωνῶν. «Ἡ ποίησις αὕτη δὲν εἶναι ἡ Λουίζα». Καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐμποροῦσι νὰ ἐπαναλαμβάνωσιν αὐτὸ σήμερον «δὲν εἶναι ἡ Λουίζα, ἀλλὰ ποίημα πολὺ ὑπέρτερον». Ὁ Φώσσιος ἀπλήστως εἶχε πρὸς τὸ ἀσπάσιον αὐτοῦ ἔργον καὶ ἐπομένῳ τῷ λόγῳ πᾶσα μεθεπομένη μετατύπωσις ἀνέφαιεν ἐκτενὲς κείμενον, οὕτως ὥσθ' ἡ τελευταία σύνταξις ἐδιπλασιάσθη τὸ μῆκος κατὰ γε τὴν ἀρχικὴν, ὅπερ ἐμφανῶς ἐβλάψε τὸ ποίημα καὶ ἐξ ἴσου ἢ ἐν αὐτῷ ἐγκατασπειρομένη τάσις, καθ' ἣν τὸν ἐφημέριον τοῦ Γρυνάου ἐμφανίζει φορέα τῆς θρησκευτικῆς ἀνεξιθρησκείας ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Λεσσιγκίου. Ἐντεῦθεν προσέκρουσε πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν εἰδυλλίων, πρὸς ὃν ῥιζικῶς διαμάχεται ἡ παρεμβολὴ ἀγώνων καὶ ἐρίδων ἐν τῷ βίῳ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν Ἰένῃ διατριβὴν τῷ διαβατικῷ τούτῳ σταθμῷ ἀναμέσον Eutin καὶ Ἀϊδελβέργης, τάσσεται ἡ λαμπρὰ τοῦ Φωσσίου περίοδος ἀπὸ τοῦ 1802—1805. Αὐτόθι ὄθεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀναστρεφόμενος πρὸς τὴν ζηλωτὴν συνωρίδα Γκαϊτε καὶ Σχίλλερ ἠξιώθη ἐπιδοκιμασίας καὶ συμπαθοῦς ἐκτιμῆσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ὅπερ ὡς εἶκος ὑφαίνεν αὐτόν. Ὁ Γκαϊτε, ὁ φύ-

σει σπεύδων νάρύηται πνευματικὴν ὠφελειαν παρὰ πάντων, μεθ' ὧν ἀνεστρέφετο, προσεἰλκυσε ἐκείνον παρ' ἑαυτοῦ, περὶ πολλοῦ ποιούμενος νὰ κρατήσῃ αὐτὸν ἐκεῖ. Τὴν δ' ἐπίκρισιν τῶν ἀπάντων τοῦ Φωσσίου, ἧτις ὑπελήφθη ὑπὸ τινων εἰρωνικῆ πώς, ὁ βιογράφος ἐπανήγαγεν εἰς τὸ πλῆρες αὐτῆς κύρος πρὸς δόξαν τοῦ βιογραφουμένου. Ὅπόσον δ' ὁ Γκαϊτε ἐξετίμα τὴν παρ' αὐτῷ παραμονὴν τοῦ Φωσσίου συνάγεται ἐκ τῶν ζωηρῶν λέξεων, δι' ὧν μνειαν ποιεῖται τοῦ υἱοῦ ἐκείνου, ὅτ' ἀπεφασίσθη ἢ ἐν Ἀϊδελβέργῃ πρόσκλησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἡ δὲ κατὰ τὴν νότιον Γερμανίαν μετὰθεσις αὕτη τοῦ Φωσσίου ὑπῆρξεν ἢ πλήρωσις τοῦ καλλίστου τῶν ὄνειρων τῆς ἑαυτοῦ νεότητος, διότι κατὰ τὸ εἰκασαετὲς διάστημα, καθ' ὃ διεβίω ἐν Ἀϊδελβέργῃ, ἀπῆλαυεν ὑγείας ἐν εὐδαιμονίῳ ἔχων ἀμέριμον θέσιν, ἐπιδαφιλεύουσαν αὐτῷ πᾶσαν πρὸς ἐργασίαν σχολὴν. Παράδοξον δ', ὅτι ἢ ἀνά τὴν ἐπιτεροπὴν περιγῶρον ποιητικῆ ἀτμόσφαιρα δὲν ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτόν· διότι ἅμα τῇ ἐκδόσει τῶν ἀπάντων ποιητικῶν αὐτοῦ προϊόντων ἐστέρησε παραγρῆμα ἢ τῆς ποιήσεως φλέψ. Ἡ δ' ὅλη δραστηριότης αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι καθαρῶς ἐπιστημονικὴ, στρέφεται εἰς μεταφράσεις ἀναλαμβάνουσα ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπιτηδευματικὸν χαρακτῆρα.

(ἔπεται τὸ τέλος)

Ἐν Ναυπλίῳ, Αὐγούστῳ ἀρχομένῳ, 1878.

Ν. ΠΕΤΡΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

ΔΙΠΥΤΙΩΝ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΝ ΑΡΚΑΔΙΑ ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΥ

ΤΥΜΒΟΥ (ΤΥΜΥΛΙ)

ΤΟΥ ΠΡΟΓΟΝΟΥ ΑΥΤΩΝ

ΔΙΠΥΤΟΥ

ΥΠΟ

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΟΥ,

Σχολάρχου Θουρίας.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ ὀνόματος Αἴπυια, ὅπως μετέπεσεν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου αἰπυῖα εἰς οὐσιαστικὸν κύριον ὄνομα, καὶ τὸ οὐδέτερον αἰπὺν εἰς εὐκτιτον Αἴπυ παρ' Ὀμήρῳ (α), καὶ πότε ἐγένετο ἢ μεταβολὴ αὕτη κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος, εἴπομεν ἀρκετὰ τὰ περὶ Θουρίας πραγματευόμενοι εἰς τὸν Βύρων (β), καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωμεν νῦν τὰ αὐτά· ὅτι ὅμως πρὸς συμπλήρωσιν ἐκείνων κρίνομεν καλὸν νὰ προσθέσωμεν ἐν ταῦθα· εἶναι τὰ ἐπόμενα·

Τὸ ὄνομα Αἴπυτος ἐστὶ παράγωγον παρὰ τῷ Αἴπυ, τῇ προσθήκῃ τῆς πραγματικῆς σημαίνουσης καταλήξεως τος, ὡς οἱ Γραμματικοὶ κανόνες διακελεύονται, καὶ φαίνεται ἔλκον τὴν καταγωγὴν ἐξ Ἀρκάδων τὸ ὄνομα τοῦτο, παρ' οἷς τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὀμήρου ἐν τοῖς δε·

«Ὁ δ' ἔχον Ἀρκάδιον ὑπὸ Κυλλήνης· ὅος αἰ πύω»
 «Δίπυτιον παρὰ τύμβον Ἰν' ἀνέρες ἀγχιμαχταί» (γ).

Τὸ δ' ὄνομα Αἰπύτιος παρὰ τῷ Αἴπυτος, ὡς γνωστὸν, παράγεται. Τίς δ' ὁ

(α) Ἰλιάδ. Β. στίχ. 592. (β) Βύρων. τόμ. Β'. φυλλ. 14 Φεβρουαρίου. 1876, σελ. 100.
 (γ) Ἰλιάδ. Β. στίχ. 603—604.

Αἰπυτος; οὗτος, καὶ ποῦ ὑπῆρχεν ὁ Αἰπύτιος τύμβος (tumulus), ὁ Πausανίας διὰ μακρῶν περιγράφει, καθὼς καὶ τότε μεταφέρθη τὸ ὄνομα εἰς Μεσσηνίαν ἐξ Ἀρκαδίας. Καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα θέλομεν πραγματευθῆ ταῦτα πάντα διηγῶν προστήσαντες τὸν σοφὸν Καισαρέα, καθόσον ἐκ τούτων πολὺ φῶς διαχέεται εἰς τὸ λαμπρὸν ὄνομα τῆς περιπέσει βασιλικῆς τῶν Μεσσηνίων οἰκογενείας τῶν Αἰπυτιδῶν, καὶ γίνεται μᾶλλον κατάδηλον, διὰ τί οἱ τότε βασιλεῖς τῆς Ἀρκαδίας φίλα ἐς αἰεὶ ἐφρόνουσι τοῖς Αἰπυτιδαῖς τῆς Μεσσηνίας (α), οἷς καὶ σύμμαχοι κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν πολλάκις φαίνονται οὐ μόνον διὰ λόγους πολιτικούς, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους συγγενειακοῦς.

Ἦν λοιπὸν ὁ Αἰπυτος οὗτος, οὔτινος γίνεται μνεῖξ, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, παρ' Ὀμήρῳ διὰ τὸν περιφανῆ τύμβον (tumulum), υἱὸς Ἐλάτου, βασιλέως τῆς περὶ Κυλλήνην χώρας ἐν Ἀρκαδίᾳ, καὶ μετὰ ταῦτα θεμελιωτοῦ τῆς ἐν Φωκίδι πόλεως, Ἐλατείας, ἣ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔδωκεν ὁ δ' Ἐλάτος ἦν υἱὸς Ἀρκάδος, παρ' οὗ ἡ Ἀρκαδία ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν, καὶ ὅστις ἐκ τῆς νύμφης, Ἐρατοῦς, ἐγέννησε τρεῖς υἱούς, Ἀζᾶνα, Ἀφείδαντα καὶ Ἐλατον.

Εἰς τούτους ὁ Ἀρκάς μετὰ θάνατον διένειμε τὴν Ἀρκαδίαν εἰς τρία μερίδια, καὶ τὸ μὲν ἔδωκε τῷ Ἀζᾶνι, ἐξ οὗ καὶ Ἀζανία ὠνομάσθη τὴν δὲ Τεγέαν καὶ τὴν προσεχῆ ταύτης ἔδωκε τῷ Ἀφείδαντι· τὸ δ' ὄρος Κυλλήνην, ἔτι τότε οὖσαν ἀνώνυμον, τῷ

Ἐλάτῳ παρεχώρησεν· ἔτεκεν δὲ ὁ μὲν Ἀζᾶν τὸν Κλείτορα, ὁ δ' Ἀφείδας τὸν Ἀλεον καὶ ὁ Ἐλάτος πέντε υἱούς, Αἰπυτον, Περέα, Κυλλήνην, Ἰσχυον, Στύμφηλον. Καὶ ὁ μὲν Κλείτωρ «ἐν Λυκοσώρᾳ τε ὄκει, καὶ ἦν τῶν βασιλείων δυνατώτατος, καὶ Κλείτορα ὄκισεν ἀφ' αὐτοῦ πόλιν· Ἄλεος δὲ νεῖχε τὴν πατρώην λῆξιν· ἀπὸ δὲ Ἐλάτου τῶν παίδων Κυλλήνην τὸ ὄρος καλοῦσιν ἀπὸ Κυλλήνης, καὶ ἀπὸ Στυμφήλου πηγῆς τε ὀνομάζεται καὶ πόλις Στύμφηλος ἐπὶ τῇ πηγῇ». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κλείτωρ ἐν Λυκοσώρᾳ ἀπέθιξεν ἄτεκος «εἰς Αἰπυτον Ἐλλάτου παρεχώρησεν ἡ Ἀρκάδων βασιλεία. τὸν δὲ Αἰπυτον ἐξελεθόντα εἰς ἄγραν, θηρίων μὲν τῶν ἀλκιμωτέρων οὐδὲν, σῆψ' ἠδὲ (α) οὐ προῖδόμενον ποκίνυσι (β)· τοῖς δ' ὀπαδοῖς αὐτοῦ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Πausανίου, «οὐχ οἶά τε ἦν ἐς τὸ πρόσω φέρειν τὸν νεκρόν», καὶ τούτου ἕνεκα κατεσκεύασαν τὸν τάφον αὐτόθι, ὅπου ἐγένετο ἡ τελευταία ἐκ τοῦ ὄφους· ἐγένετο δ' αὕτη ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἀρκαδίας Σηπία, ὅπου ἐξῆλθεν ὁ Αἰπυτος εἰς ἄγραν θηρίων, καὶ ἐδόχθη ὑπὸ τοῦ φαρμακεροῦ σηπός, ἐξ οὗ ἴσως καὶ τῷ ὄρει ἐδόθη ἡ ὀνομασία Σηπία, διὰ τὸ σῆπασθαι τὰ δηχθέντα μέλη παραχρῆμα καὶ μὴ ἀναμένειν θεραπείαν. Ἀλλὰ ποῦ εὐρίσκεται τὸ ὄρος Σηπία, καὶ ὁ περιφανῆς Αἰπύτιος τύμβος, οὔτινος μέμνηται Ὀμηρος, καθὰ εἶδομεν;

Χάριτας πρέπει νὰ ἀπονεύωμεν τῷ σοφῷ περιηγητῇ τῆς Ἀρχαιότητος· διότι παρέχει ἡμῖν πᾶσαν εὐκολίαν πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ζητημάτων τούτων, ἅτιν' ἄλλως τε

(α) Σῆψ, ὄφης καὶ οὖν καλούμενος Σαπήτας ὑπὸ τοῦ λαοῦ. (β) Πausαν. Ἀρκαδικ. Βιβλ. VIII, IV, 4, ἐν οἷς ἀπαντᾷται καὶ ἡ περιγραφή τοῦ δηλητηριώδους ἔρπετου, ἣν ἡμεῖς ἐνταῦθα παρελείψαμεν διὰ τὸ περιττὸν καὶ σύντομον.

καθιστῶντο ἄλυτα, ἢ τοῦλάχιστον ὑπέκειντο εἰς παντοίων ὑπὸ τῶν σοφῶν εἰκασίων ἐπίδρασιν, πολλάκις πολὺ μακρὰν τῆς ἀληθείας τείνουσαν. Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν αὐτῷ καὶ ἰδῶμεν λέγοντι· «Ἐκ δὲ Φεωνεοῦ πρὸς ἤλιον ἰόντι ἀνίσχοντα ὄρος νέστιν ἄκρα Γερόντειον, καὶ κατὰ ταύτην νόδος· φεναταῖς δὲ ὄροι πρὸς Στυμφαλίους πρὸς γῆς τούτο ἐστὶ τὸ Γερόντειον· τοῦ ἡγεροντείου δὲ ἐν ἀριστερᾷ διὰ τῆς Φενακτικῆς ὀδεύοντι ὄρη Φενακτῶν ἐστὶ Τριπληκρηνα καλούμενα, καὶ εἰσὶν αὐτόθι κρηναὶ τρεῖς. Ἐν ταύταις λούσαι τεχθέντα ἡ Ἐρμῆν αἱ περὶ τὸ ὄρος λέγονται νύμφη, καὶ ἐπὶ τοσοῦτῳ τὰς πηγὰς ἱερὰς Ἐρμοῦ νομίζουσι. Τρικρήνων δὲ οὐ πόρρω ἄλλο νέστιν ὄρος Σηπία, καὶ Αἰπύτῳ τῷ Ἐλλάτου λέγουσιν ἐνταῦθα γενέσθαι τὴν τελευταίαν ἐκ τοῦ ὄφους, καὶ οἱ καὶ πρὸς τὰς ἐπισημασθῆναι αὐτόθι· οὐ γὰρ οἶά τε ἦν σφίσι ἐς τὸ πρόσω φέρειν τὸν νεκρόν» Τὸν δὲ τοῦ Αἰπύτου τάφον σπουδῆ μάλιστα θεασάμεν, ὅτι ἐν τοῖς ἐς τοὺς Ἀρκάδας ἔπεσι νέσχευ Ὀμηρος λόγον τοῦ Αἰπύτου μνήματος. Ἔστι μὲν οὖν γῆς χῶμα οὐ μέγα, ἠλίθου κρηπίδι ἐν κύκλῳ περιχόμενον. Ὀμηρῶς δὲ, οὐ γὰρ εἶδεν ἀξιολογώτερον μνήμα, εἰκότως παρέξειν ἔμελλε θαῦμα, νέπει Ἠφαιστοῦ τὸν χορὸν ἐπὶ τῇ Ἀχιλλεύως ἀσπίδι εἰργασμένον εἰλάζει χορῶν «Καιδῆλον ποιηθέντι, σωφώτερον οὐ θεατάμενος» (α). Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν Ἀ'. τὴν σπουδὴν τοῦ σοφοῦ περιηγητοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, μὲθ' ἧς ἔσπευδεν εἰς τὸν τάφον Αἰπύτου· διότι ὁ Ὀμηρος ἐποιεῖτο μνεῖαν αὐτοῦ εἰς τὰ ἐς Ἀρκάδας ἔπη· καὶ Β'. ὅτι ὁ θεῖος ποιητὴς ἐθαύμασε τὸ μνήμα τοῦ Αἰπύτου, ὡς μὴ ἰδὼν ἄλλο

(α) Πausαν. ἐνθ' ἄνωτ. XVI. 2, 3, 4, 5.

ἀξιολογώτερον. Ἀλλὰ πόθεν ἐξήγαγε τὸν θαυμασμὸν τοῦ θεοῦ ποιητοῦ ὁ Πausανίας; ἐν τοῖς ἔπεσι, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐς Ἀρκάδας, δύο μόνον λέξεις ἀπαντῶσιν αὐταὶ Αἰπύτιον παρὰ τύμβον· πῶς λοιπὸν ἐκ τῶν δύο τούτων καὶ μόνων λέξεων συναγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ὀμηρος εὐρέθη εἰς θαυμασμὸν, ὅτε ἐσταμάτησεν ἐνώπιον τοῦ Αἰπυτίου τύμβου; Δυσὸν θάτερον, ἢ ὅτι ὁ Πausανίας εἶχεν ἀναγνώσει ἐντελέστερον χειρογράφον τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, καὶ παρ' αὐτοῖς παριστάνετο ὁ θαυμασμὸς τοῦ θεοῦ ποιητοῦ, καὶ τότε ἔχει δίκαιον νὰ ἐκφράζηται, ὅπως ἐκφράζεται περὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ θαυμασμοῦ ὁ σοφὸς Καισαρῆς, ἢ ἐπιχειρεῖ ἀκαιῶν ἐπίδειξιν περιρήσεων, καθ' ἃς αὐτὸς ἀπήντησε τάφους ἀξίους θαύματος πολλοῦς, καὶ δύο ἐξέχοντας διὰ τε τὴν κατασκευὴν αὐτῶν καὶ τὸ σχεδιογράφημα, τὸν τε τοῦ Μασσώλου ἐν Ἀλικαρνασσῷ τῆς Καρίας, καὶ τὸν τῆς Ἐλένης ἐν Σολύμοις Ἑβραίων (α). Ἡμεῖς κλίνομεν νὰ παραδεχθῶμεν τὸ δευτερον μέρος τοῦ διλήμματος τούτου· διότι, τύμβος, ὅς ὁ Αἰπύτιος, κατασκευασθεὶς δύο χιλιοστηρίδας σχεδὸν π. Χ. εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ, καθ' ἣν οὐδὲ νὰ φαντασθῆ τις ἠδύνατο μανσώλεια μνήματα, εἰκότως παρέξειν ἔμελλε θαῦμα, οὐ μόνον Ὀμήρῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ Πausανίᾳ, ἐὰν ἐξῆ τότε οὗτος, ὅτε βεβαίως δὲν θὰ ἐβλεπεν, ἂ εἶδεν, καὶ πρὸς ἃ τὴν σύγχαρσιν ἐποίησατο παρακαίρως καὶ ἀτόπως. Ἡ κρίσις καὶ σύγκρισσις πρέπει νὰ γίνηται, λαμβανομένων

(α) Πausαν. ἐνθ' ἄνωτ., ὅπου παρατηροῦμεν, ὅτι, ἂν εἰς τὸ ὄνομα Σολύμοις προστεθῆ τὸ Ἰερόν γίνεται Ἰεροσολύμοις, ἅπερ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Πausανίου Σολύμα μόνον ἄρ' ἔλεγοντο; Ἀλλὰ διατὶ ἐχάθη τὸ πρῶτον συνθετικὸν τοῦ ὀνόματος; μήπως εἶναι παράλειψις τις τῶν ἀντιγραφῶν ἐν τοῖς χειρογράφοις;

ὕπ' ὄψει τῶν χιλιετηρίδων, καθ' ἃς τοιαῦτα ἔργα ἐπιχειροῦνται (α). Ὅτι ὁμοίως ἐνδιαφέρει ἡμᾶς νῦν τὰ μέγιστα μετὰ τὰς ἐν Μυκῆναις ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Σχλίσμαν γενομένης ἀνασκαφῆς, καὶ τὰς ἐκεῖσε, ὡς καὶ ἐν Σπάτα τῆς Ἀττικῆς (β) περιεργοτάτας καὶ λαμπροτάτας ἀνακαλύψεις εἶναι νὰ γίνῃ ἀνασκαφὴ καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ κατὰ τὸν Αἰπύτιον τύμβον, ὅστις ἔως καὶ σήμερον σώζεται, καὶ κατὰ τὴν πανάρχαιον Λυκόσωραν, ὅπου ἐρωτᾶζέτο ὁ λύκιος Ζεὺς κατὰ λατρείαν μυστικὴν λίαν περιεργον, καθ' ἣν ὀνόματα θεῶν οὐκ ἐπεκαλοῦντο ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὡσπερ καὶ ἐν Δωδώνῃ τῆς Ἠπείρου (γ). Εἰς τὰ δύο ταῦτα μέρη τῆς Ἀρκαδίας ἔως εὐρεθῶσι πολλὰ πράγματα, ἅτινα συσχετιζόμενα μετὰ τῶν ἐν Μυκῆναις καὶ Σπάτα ἀνακαλυφθέντων, μέγα φῶς θὰ ἐπέχεον εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν τοῦ παναρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου. Εἶθε νὰ εἰσακουσθῇ ἡ φωνὴ ἡμῶν παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις! ἀλλ' ἐπανεέλθωμεν ἤδη, ὅθεν παρεξέβημεν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἰπύτου ἔσχεν Ἄλεος τὴν ἀρχήν· τοῦτον δὲ διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λυκοῦργος, οὗ τινος πάλιν ὁ υἱὸς Ἀγκαῖος ἐξεστράτευσεν ὁμοῦ μὲ τὸν Ἰάσωνα εἰς Κολχίδα διὰ τὸ χρυσόμαλλον δέρας, ὡς γνωστὸν, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Καλυδῶνα διὰ τὸν μυθολογούμενον Κάπρον, ὅπου καὶ ἀπέθανε· τούτου ἕνεκα περιήλθεν ἡ βασιλεία εἰς Ἐγεμον τὸν Ἀερόπου· ἐπὶ τούτου δ' ἀπεπειράθησαν οἱ Δωριεῖς νὰ κατέλθωσιν εἰς Πελοπόννησον, ὅτε καὶ ἐφόνευσεν Ὑλλων τὸν Ἡρακλεῖον περὶ τὸν Ἰσθμόν. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν Ἀγαπήνωρ, ὅστις καὶ

(α) Λουδ. Ῥόσσ. Ἱστορ. Τεχν. Βιβλ. Α'. § 68, σημ. 4, 21, σελ. 92. (β) Ἀθῆν. τόμ. 5', τεύχ. Γ', σελ. 467 κεξ. ἔτ. 1877. (γ) Βύρων. φυλ. Ζ'. ἔτους 1874. Παισων. VIII. XXXVIII 4, 2, et. Boulé étud. sur le Pelopon. σελ. 128.

ὠδήγησε τοὺς Ἀρκάδας κατὰ τῆς Τροίας ὁμοῦ μὲ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας βασιλεῖς (α), καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπέστρεψεν οὗτος εἰς Ἀρκαδίαν, παρέλαβε τὴν ἀρχὴν Ἰππόθους, καὶ τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Αἰπυτος, δ β', καὶ τοῦτον ὁ Κύψελος, ἐφ' οὗ ἀό Δωριέων στόλος οὐ διὰ τοῦ Κορινθίων Ἰσθμοῦ, καθὰ ἐπὶ τρεῖς τὰς πρότερον γενεὰς, ναυσὶ δὲ κατὰ τὸ ὀνομαζόμενον Ῥίον, κἀντῆσιν ἐς Πελοπόννησον, πυνθανόμενος τε πτὰ ἐς αὐτοὺς ὁ Κύψελος, ὃν τῶν Ἀριστομάχων παίδων οὐκ ἔχοντά πω γυναῖκα νεύρισκε, τούτῳ τὴν θυγατέρα ἐκδούς, καὶ νοικειωσάμενος τὸν Κρεσφόντην αὐτὸς τε καὶ νοὶ Ἀρκάδες ἐκτὸς ἐστήκησαν δειμάτος. Ὁ ἡλαίας δὲ ἦν Κύψελου παῖς, ὃς καὶ τῆς ἡδελφῆς τὸν παῖδα, Αἰπυτον, σὺν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐκ Λακεδαιμόνος καὶ Ἀργους Ἡρακλεῖδαι, κατάγουσιν ἐς Μεσσήνην (β), καὶ ἰδοὺ πῶς κατηνέχθη τὸ ὄνομα ἐν αὐτῇ καὶ πῶς ἔλαβον τὴν ἀρχὴν οἱ Αἰπυτίδαι. Ἀλλὰ διατὶ ὁ Αἰπυτος ἔμενε εἰς Ἀρκαδίαν;

Ἰδοὺ τί ἀπαντῶμεν περὶ τούτου παρὰ Παισωνία· «Μεσσηνίων δὲ τῶν ἀρχαίων οὐκ ἐγένετο ὑπὸ τῶν Δωριέων ὁ δῆμος ἀνάστατος, ἀλλὰ βασιλεύεσθαι τε συγχωροῦσιν ὑπὸ Κρεσφόντου καὶ ἀναδάσασθαι πρὸς τοὺς Δωριεῖας τὴν γῆν. Ταῦτα δὲ σφισιν νεῖκειν παρίστατο ὑποψία πρὸς τοὺς βασιλεύοντας, ὅτι ἦσαν ἐξ Ἰωλκοῦ τὸ ἀνεκαῖθεν Μινύαι. Γυναῖκα δὲ ἔσχε Κρεσφόντης ἡ Μερόπην τὴν Κυψέλου, βασιλεύοντος τότε ἡ Ἀρκάδων, ἀφ' ἧς ἄλλοι τε δὴ παῖδες ἐγένοντο αὐτῷ καὶ νεώτατος Αἰπυτος· τὰ δὲ ἡ βασιλεία, ἔνθα αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες ἐμελλον οἰκήσειν, ἐκδομήσατο ἐν Στενυκλήρω· τὸ μὲν γὰρ ἀρχαῖον οἱ βασιλεῖς οἱ τε ἄλλοι καὶ ὁ Περιήρης ἔσκον ἐν Ἀνδανία

(α) Ὀμηρ. Ἰλιάδ. Β. 603—604—605—609 κεξ. (β) Παισων. Ἀρκαδ. βιβλ. VIII, V 4

ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ.

I.

Ἐπαντα τὰ σώματα σύγκεινται ἐξ ὑλικῶν μορίων, συνεχομένων ὑπὸ τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως, μέρους τῆς παγκοσμίου ἔλξεως τῆς ἐνεργούσης ἐφ' ἀπάντων τῶν ὑλικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν συνίσταται τὸ σῶμα. Εἰ καὶ ἔλκονται ἀκαταπαύστως τὰ μόρια ταῦτα, ὑπάρχουσιν ὁμοῦ ἐν αὐτοῖς, (καὶ ἐν τοῖς πυκνοτέροις τῶν στερεῶν), κενὰ διαστήματα παρέχοντα ἡμῖν ἀφορμὴν νὰ ὑποθέσωμεν τὴν ὑπαρξίν ἀπωστικῆς δυνάμεως, ἥτις τείνει νὰ καταστρέψῃ τὸ ἀποτελεσμα τῆς συνεκτικῆς.

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐν παντὶ σώματι ὑπάρχουσι πάντοτε δύο δυνάμεις ἀντίρροποι: ἡ *συνεκτικὴ*, ἥτις τείνει νὰ συγγρατῇ καὶ συνέχῃ πρὸς ἄλληλα τὰ μόρια τοῦ σώματος καὶ ἡ *ἀπωστικὴ*, ἥτις ἀντιδρῶσα τῇ πρώτῃ τείνει νὰ ἀποχωρήσῃ αὐτά. Αἱ δύο αὗται ἀντίρροποι δυνάμεις, ἐφαρμοζόμεναι ἐφ' ἐκάστου σημείου ἔχουσι συνισταμένην ἔχουσαν τὴν φορὰν τῆς μεζζονος καὶ ἀπόλυτον τιμὴν ἴσην τῇ διαφορᾷ αὐτῶν.

Ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τῶν δύο τούτων δυνάμεων πηγάζει ἡ διάφορος τῶν σωμάτων κατάστασις, ἥτοι: ἡ *στερεά*, ἡ *ὕγρὰ* καὶ ἡ *ἀερώδης*· αἱ δὲ σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας παραστῶσι τὰς καταστάσεις ταύτας.

Ἡ ἀπωστικὴ δύναμις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προερχομένη ἐκ τοῦ θερμαντικοῦ. Ἡ ἐνέργεια τῆς θερμότητος ἐπὶ τῶν σωμάτων (μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν χημικῶν φαινομένων) αὐξάνει τὸν ὄγκον χωρὶς νὰ μεταβάλλῃ τὸ βᾶρος αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ δὲν δύναται νὰ γείνη ἢ διὰ τῆς αὐ-

ἡκτίσαντος δὲ Ἀφαρέως Ἀρήνην, αὐθις ἡ Ἀφαρέως καὶ οἱ παῖδες ἐνταῦθα ἔκησαν· ἐπὶ δὲ Νέστορος καὶ τῶν ἀπογόνων ἐν Πύλῳ τὰ βασίλεια ἦν Κρεσφόντης δ' ἐν Στενυκλήρῳ τὸν βασιλεῖα εἰκεῖν κατεστάσατο (α). Διοικούμενον δὲ αὐτὸν τὰ πολλὰ νὲς χάριν τοῦ δήμου μᾶλλον, οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες αὐτὸν τε Κρεσφόντην ἐπανασταίντες καὶ τοὺς υἱοὺς ἀποκτείνουσι τοὺς ἡλοιποὺς· ὁ δ' Αἰπυτος, παῖδα γὰρ ἔτι πῶντα, ἔτρεφεν αὐτὸν ὁ Κύψελος, περιγίγνεται μόνος τοῦ οἴκου, καὶ ὡς ἀνὴρ ἐγένετο, οἱ Ἀρκάδες κατάγουσιν αὐτὸν ἐς Μεσσήνην, συγκατήγαγον δὲ καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς τῶν Δωριέων οἱ τε Ἀριζοδήμου παῖδες καὶ Ἰσθμῖος ὁ Τημένου. Αἰπυτος δὲ, ὡς ἐβασίλευσεν, ἐτιμωρήσατο μὲν τοῦ πατρὸς τοὺς φονεῖας, ἐτιμωρήσατο δὲ καὶ ὅσοι τοῦ φόνου παραίτιοι κατεστήκησαν· προσαγόμενοι δὲ τοὺς μὲν ἐν τέλει τῶν Μεσσηνίων θεραπείας ὅσοι δὲ ἦσαν τοῦ δήμου, δωρεαῖς, ἐς τοσοῦτο προέβη τιμῆς, ὡς καὶ τοὺς ἀπογόνους Αἰπυτίδας ἀντὶ Ἡρακλεῖδων κληθῆναι (β). Αὕτη δ' ἡ οἰκογένεια τοῦ λοιποῦ ἐβασίλευεν ἐν Μεσσηνίᾳ ἐνδόξως καὶ περιφανῶς, ἕως οὗ οἱ Μεσσηνιακοὶ ἐπήνεγκον τὴν καταστροφὴν αὐτῆς τε καὶ τῆς Μεσσηνίας (γ).

(α) Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν συχνὰ μετὰθεσιν τῆς βασιλείου πρωτεύουσας τῆς Μεσσηνίας· διότι οἱ λαοὶ, οἱ μὴ ἔχοντες πολιτικὴν ἀσφάλειαν, διάκεινται πάντοτε εἰς προβληματικὰς καταστάσεις, καὶ εἰς διηνεκεῖς ἀνησυχίας, ταραχὰς καὶ ἀναστατώσεις, ἐν ᾧ οἱ λαοὶ, οἱ ἔχοντες ἐξησφαλισμένην τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ὑπαρξίν, ὡς οἱ Σπαρτιάται, ἔχουσι κυβέρνησιν καθεστηκυῖαν, ἰσχυρὰν, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀτενίζουσι μὲ ὄμμα τολμηρὸν. (β) Παισων. Μεσσην. IR. III 3, 6, 8, 9. (γ) Ἀνακάλυψις τῆς Ἀρχαίας πόλεως Ἀμφείας φυλλάδιόν μου σελ. 4 καὶ καθεξῆς.

ξήσεως τῶν μεταξύ τῶν μορίων τῶν σωμάτων πόρων. Ὡστε δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ πόροι ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ τοῦ θερμαντικοῦ, μεταβληθέντος εἰς ἀπωστικὴν δύναμιν.

Ὅταν ἡ συνεκτικὴ δύναμις ᾖ μεγαλητέρα τῆς τοῦ θερμαντικοῦ τὰ μόρια συνέχονται πρὸς ἀλλήλα καὶ τὸ σῶμα λαμβάνει ἴδιον σχῆμα τὸ στερεόν. Ὁ δὲ βαθμὸς τῆς στερεότητος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλης ὑπεροχῆς τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως ἐπὶ τῆς τοῦ θερμαντικοῦ. Ἐὰν παραστήσωμεν διὰ τοῦ Σ τὴν συνεκτικὴν δύναμιν καὶ διὰ τοῦ Θ τὴν ἀπωστικὴν, ὁ τύπος τῆς στερεᾶς καταστάσεως ἔσται

$$\Sigma > \Theta.$$

Ὅταν αἱ δύο δυνάμεις ᾖσαι ἴσαι ἢ ἰσορροπία τῶν μορίων εἶναι ἀδιάφορος καὶ δύνανται νὰ ἔχωσιν οἰανδήποτε πρὸς ἀλλήλα θέσιν, ἀποχωρίζονται ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ ρέουσιν εὐκόλως ἐπ' ἀλλήλα. Τὸ δὲ σῶμα δὲν ἔχει ἴδιον σχῆμα, ἀλλὰ τὸ τῶν περιεχόντων αὐτὸ ἀγγείων ἢ καταστάσεως αὐτὴ παρίσταται διὰ τοῦ

$$\Sigma = \Theta$$

τύπου τῆς ὑγρᾶς καταστάσεως τῶν σωμάτων.

Ὅταν δὲ ἡ ἀπωστικὴ δύναμις ᾖ μεγαλητέρα, ἢ ἐνέργεια αὐτῆς οὐ μόνον καταστρέφει τὴν συνοχὴν, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς τείνει νὰ ἀποχωρῆσῃ ἀπ' ἀλλήλων τὰ μόρια οὕτως, ὥστε ἐὰν ἐνθέσωμεν τὰ σώματα ταῦτα ἐντὸς πανταχόθεν κεκλεισμένων ἀγγείων τὰ μόρια αὐτῶν ἀφίστανται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπ' ἀλλήλων, μέχρι οὗ τέλος ἀπομονωθῶσιν ἐν τῷ διαστήματι. Τοῦτο συνιστᾷ τὴν ἀερώδη κατάστασιν τῶν σωμάτων, ἣν παριστῶμεν διὰ τοῦ

$$\Sigma < \Theta.$$

Αἱ τρεῖς τῶν σωμάτων καταστάσεις ὁρίσθησαν ὑπὸ τῶν σχέσεων, αἵτινες συνδέουσι πρὸς ἀλλήλας τὰς δυνάμεις, εἰς ἃς ὑπόκεινται τὰ μόρια αὐτῶν, δύνανται δὲ νὰ παρασταθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐξῆς τριῶν τύπων

$$\Sigma \text{ ὡμα στερεόν} \dots \Sigma > \Theta$$

$$\text{» ὑγρὸν} \dots \Sigma = \Theta$$

$$\text{» ἀερώδες} \dots \Sigma < \Theta$$

Ἐκ τῆς διερευνήσεως δὲ τῶν τύπων τούτων ἡ ἀκριβέστερον ἐκ τῆς ἐξισώσεως

$$\Sigma - \Theta = K \quad (1)$$

ἐν ἣ K παριστᾷ τὴν κατάστασιν τοῦ σώματος, καταφαίνονται τὰ καθέκαστα τῆς μεταβολῆς τῆς καταστάσεως τῶν σωμάτων καὶ πηγάζουσιν οἱ νόμοι, οὗς οἱ φυσικοὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου πειραματικῶς ἀπέδειξαν.

Πρὶν ἢ ἀρχίσωμεν τὴν διερεύνησιν τῆς ἐξισώσεως (1) θέλομεν δεῖξει, πῶς αἱ διάφοροι καταστάσεις τοῦ ὑπ' ὄψιν σώματος ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ K.

Στερεὰ κατάστασις. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ἡ Σ εἶναι μεγαλητέρα τῆς Θ. Ἐπομένως K, ἢτοι ἡ διαφορὰ Σ—Θ, εἶναι θετικὴ, καὶ ἐπειδὴ ὁ βαθμὸς τῆς στερεότητος τοῦ σώματος, διὰ τὴν αὐτὴν τιμὴν τῆς ἀπωστικῆς δυνάμεως, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τιμῆς τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως τῶν μορίων, ὁ βαθμὸς οὗτος θέλει ἐξαρτᾶσθαι ἐκ τῆς ἀπολύτου τιμῆς τοῦ K. Ὅσοφ δηλαδὴ τὸ K εἶναι μεγαλητέρον τόσοφ τὸ σῶμα στερεότερον.

Υγρὰ κατάστασις. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ αἱ δύο δυνάμεις Σ καὶ Θ οὐδεμίαν ἐνέργειαν παράγουσιν, ὡς ἴσαι καὶ ἀντίρροποι. Ἔσται λοιπὸν ἡ ποσότης K ἴση τῷ μηδενί· ὅθεν διακρίνονται τὰ ὑγρά σώματα.

Ἀερώδης κατάστασις. Ἐν ταύτῃ ἡ ἀπωστικὴ δύναμις εἶναι μεγαλητέρα τῆς συνεκτικῆς καὶ ἡ διαφορὰ Σ—Θ δίδει ἀρκτικὸν ἐξαγόμενον. Διακρίνεται λοιπὸν, ὅτι σῶμα τι εἶναι ἀερώδες, ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ K

ᾖ ἀρνητικὴ, καὶ ἢ μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλη ἀπόλυτος τιμὴ αὐτοῦ εἶναι εἰς εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν μᾶλλον καὶ ἥττον μεγάλην σχετικὴν διάστασιν τῶν μορίων τοῦ σώματος.

Τούτων τεθέντων θέλομεν θεωρῆσαι τὴν μετάβασιν τῶν σωμάτων ἀπὸ τῆς στερεᾶς εἰς τὴν ὑγρὰν καὶ εἰς τὴν ἀερώδη κατάστασιν καὶ τὰνάπαλιν, καὶ θέλομεν ἰδεῖ, ὅτι ἡ διερεύνησις τῆς ἐξισώσεως (1) δίδει ἀπ' εὐθείας τὸν νόμον τῆς τήξεως, τῆς πήξεως, τοῦ βρασμοῦ καὶ τῆς συμπυκνώσεως τῶν σωμάτων. Οἱ νόμοι οὗτοι διὰ πειραμάτων ἀποδειχθέντες δὲν εἶναι ἢ θεωρητικὴ συνέπεια τῆς ἀμοιβαίας ἐνεργείας τῶν δυνάμεων, αἵτινες ἐνυπάρχουσιν ἐν ἅπασιν τοῖς σώμασι καὶ ὧν ἡ τιμὴ (διάφορος δι' ἕκαστον αὐτῶν) ποικίλει κατὰ τὰς περιστάσεις.

II

Μετάβασις σώματός τινος ἀπὸ τῆς στερεᾶς εἰς τὴν ὑγρὰν κατάστασιν.

Εἰς πᾶν σῶμα στερεόν ἢ συνέχουσα τὰ μόρια αὐτοῦ δύναμις εἶναι μεγαλητέρα τῆς τεινούσης νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων, ἐν ᾧ εἰς τὸ ὑγρὸν αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις εἶναι ἴσαι. Ὅθεν ἵνα σῶμα τι μεταβῇ ἀπὸ τῆς στερεᾶς εἰς τὴν ὑγρὰν κατάστασιν πρέπει νὰ μετατραπῇ ἡ σχέσις $\Sigma > \Theta$ εἰς τὴν $\Sigma = \Theta$ ἢ ἀκριβέστερον νὰ προσδιορισθῶσιν αἱ τιμαὶ Σ καὶ Θ, αἵτινες δύνανται ἐν τῇ ἐξισώσει $\Sigma - \Theta = K$ νὰ καταστήσωσι τὸ K ἴσον τῷ μηδενί. Ἀλλὰ διὰ νὰ ᾖσαι $\Sigma - \Theta$ ἴσον τῷ μηδενί πρέπει ἢ νὰ αὐξήσωμεν τὴν τιμὴν τῆς μικροτέρας τῶν δύο δυνάμεων μέχρι οὗ καταστῇ ἴση τῇ μεγαλητέρᾳ ἢ τὰνάπαλιν νὰ ἐλαττώσωμεν τὴν μεγαλητέραν μέχρι οὗ καταστῇ ἴση τῇ μικροτέρᾳ ὅθεν συνάγομεν, ὅτι κατὰ δύο τρόπους δύνανται νὰ μεταβῇ σῶμα τι ἀπὸ

τῆς στερεᾶς εἰς τὴν ὑγρὰν κατάστασιν, τοῦτέστι: 1) *Διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς θερματικῆς δυνάμεως*, ἢτοι τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος καὶ 2) *Διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως*, ἢτις ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν μορίων. Ἐκαστον τούτων ἰδία θέλομεν ἐξετάσει.

1) Ἐὰν λάβωμεν σῶμα στερεόν, ψευδάργυρον, λ. χ. θέλομεν παρατηρῆσαι, καθ' ὅσον αὐξάνομεν τὴν θερμοκρασίαν, ὅτι ἡ δύναμις, ἢτις συγκρατεῖ τὰ μόρια, ἐναντίαν ἔχουσα τὴν ἀπωστικὴν ἐνέργειαν τοῦ θερμαντικοῦ, παράγει ἀποτελέσματα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀσθενῆ καὶ τὸ σῶμα ἀρχεται νὰ διαστέληται, καθ' ὅσον ἐξακολουθεῖ ἡ θέρμανσις, μέχρι οὗ αἱ δύο δυνάμεις κατασταθῶσιν ἴσαι, ὅτε τὰ μόρια εὐρίσκονται πρὸς ἀλλήλα εἰς θέσιν ἀδιαφόρου ἰσορροπίας· τὸ δὲ στερεόν σῶμα μετετραπῆ εἰς ὑγρὸν.

Ἡ ἐξίσωσις $\Sigma - \Theta = K$, ἐν ᾧ, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, τὸ K παριστᾷ τὸν βαθμὸν τῆς στερεότητος, δὲν δύνανται νὰ ᾖσαι ἢ αὐτὴ διὰ τὴν θερμοκρασίαν τῆς τήξεως ἀπάντων τῶν σωμάτων.

Τῷ ὄντι διὰ τιμὴν τινα τῆς Θ ἢ Σ ἔχει τιμὰς διαφόρους, ἐξαρτωμένας ἐκ τῆς συνοχῆς καὶ ἀντιστοιχοῦσας εἰς τὴν πυκνότητα τῶν σωμάτων, μάλιστα δὲ εἰς τὰ ἀπλά σώματα. Ἐν δὲ τῇ σπουδῇ τῆς μεταβολῆς τῆς καταστάσεως τῶν συνθέτων σωμάτων, ἔπρεπε νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν χημικαὶ τινες συγγένειαι δυνάμεων νὰ μεταβάλλωσι τὴν τιμὴν τοῦ Σ, ἀλλ' ἐνταῦθα μόνον τὰς φυσικὰς δυνάμεις θέλομεν ἐξετάσει καὶ θέλομεν προσπαθῆσαι νὰ δρίσωμεν τὴν μεταξύ τῆς πυκνότητος καὶ τῆς τιμῆς τῆς Σ σχέσιν. Γνωστὸν, ὅτι ἡ ἕξις εἶναι ἀνάλογος τῶν μαζῶν καὶ ἀντιστρόφως ἀνάλογος τοῦ τετραγώνου τῆς ἀποστάσεως. Αἱ διαστάσεις τῶν μορίων δὲν εἶναι αἱ αὐταὶ

εις πάντα τὰ σώματα* τοῦθ' ὅπερ πηγάζει ἐκ τῆς τιμῆς τῶν χημικῶν ἰσοδυνάμων, ἅτινα δύνανται νὰ παρέξωσι κατὰ προσέγγισιν τὴν μάζαν τοῦ στοιχειώδους μορίου. Ταύτης δὲ μεταβαλλομένης μετὰ τῆς φύσεως τῆς οὐσίας, ἡ ἔλξις δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ διὰ πάντα τὰ σώματα. Καὶ ἡ ἀπόστασις δὲ ἡ μεταξὺ τῶν μορίων ὑπάρχουσα εἶναι ἐπίσης μεταβλητὴ ὡς ἡ μάζα* πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἐν ᾧ οἱ πόροι εἶναι λίαν μικροὶ εἰς τινὰ σώματα, εἰς ἄλλα εἶναι λίαν ἐπαισθητοί. Τῶν δύο λοιπῶν στοιχείων τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως, ἥτοι τῆς μάζης καὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν μορίων, συμμεταβαλλομένων μετὰ τῆς φύσεως τοῦ σώματος, συμμεταβάλλεται καὶ ἡ Σ ἐν ταῖς αὐταῖς περιστάσεσιν, ὅπερ ἀναμνήσκει ἡμῖν τὸν ἐξῆς νόμον, ἀποδεδειγμένον διὰ πειραμάτων.

Ἡ θερμοκρασία, ἐν ἣ συμβαίνει ἡ τήξις μεταβάλλεται μετὰ τῆς φύσεως τοῦ σώματος.

Ὁ νόμος οὗτος δὲν εἶναι ἡ μόνη συνέπεια τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τῆς παγκοσμίου ἔλξεως ἐν τῇ ἐξίσωσει $\Sigma - \Theta = 0$. Ἐπειδὴ ἡ Σ δὲν ἐξαρτᾶται εἰ μὴ ἐκ τῆς μάζης τοῦ μορίου τοῦ σώματος καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν πόρων, τὸ σταθερὸν τοῦ χημικοῦ ἰσοδυνάμου ἐπιτρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι, δι' ὠρισμένην θερμοκρασίαν, ἡ Σ μένει πάντοτε τὸ αὐτὸ διὰ τὸ αὐτὸ σῶμα, ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν ἐξωτερικὴν δυνάμιν ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν μορίων. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Σ δὲν μεταβάλλεται διὰ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἡ αὕξισις ἦν πρέπει νὰ λάβῃ ἡ Θ , ἵνα ἐξισωθῇ αὐτῇ ἔσται ἐπίσης ἡ αὐτὴ* ὅθεν:

Ἀπάντων τῶν στοιχείων μερότων τῶν αὐτῶν, ἡ θερμοκρασία τῆς τήξεως σώματος τινος εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή.

Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ θλίψις ἐπιφέρειται ἐπὶ

πάντων τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς σωμάτων, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα αὐτῆς προστίθεται εἰς τὸ τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως. Ἐφ' ὅσον ἡ θλίψις αὐξάνει τὰ μόρια τῶν σωμάτων τείνουσι νὰ προσεγγίσωσι ἄλληλα, οἱ πόροι ἐλαττοῦνται καὶ ἡ δυνάμις Σ αὐξάνει. Εἰ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἶναι ἥκιστα ἐπαισθητὸν εἰς τὰ στερεὰ διὰ μικρὰς μεταβολὰς τῆς θλίψεως, καθίσταται ὅμως ἄξιον λόγου, ὡσάκις ἡ θλίψις αὐξάνει πολὺ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἔντασις τῆς δυνάμεως Σ συμμεταβάλλεται μετὰ τῆς θλίψεως διὰ τὴν αὐτὴν τιμὴν τῆς Θ , ἡ ἀπωστικὴ δυνάμις, ἵνα ἐξισωθῇ τῇ Σ, πρέπει νὰ μεταβληθῇ ἀναλόγως* ὅθεν:

Ἡ θερμοκρασία τῆς τήξεως συναυξάνει ἢ συναελαττοῦται μετὰ τῆς θλίψεως.

Δὲν εἶναι ὅμως γενικῶς ὁ νόμος οὗτος* διότι δὲν διαστέλλονται πάντα τὰ σώματα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἐν ᾧ εἰς τὰς πλείστας περιστάσεις ὁ ὄγκος αὐξάνει, καθ' ὅσον τὸ σῶμα πλησιάζει νὰ τακῇ εἰς τινὰς οὐσίας ἀπ' ἐναντίας ἐλαττοῦται, ἐπομένως ἡ δυνάμις Σ αὐξάνει καὶ τότε πρέπει νὰ ὑψωθῇ ἀναλόγως καὶ ἡ θερμοκρασία. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, αὕξισις τις τῆς θλίψεως δύναται νὰ παραγάγῃ μηχανικὴν ἐνεργεῖαν, οἷαν καὶ ἡ θερμότης, ἦν ἔπρεπεν ἐπὶ τοῦτο νὰ προσθέσωμεν, ἵνα ἡ θερμοκρασία τῆς τήξεως καταπέσῃ. Ἀκριβῆ δὲ πειράματα ἀπέδειξαν, ὅτι τὰ συμπεράσματα τῆς θεωρίας συμφωνοῦσι μετὰ τῆς πράξεως. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὅταν τὰ σώματα τηκόμενα συστέλλωνται ἀντὶ νὰ διαστέλλωνται, ὁ νόμος τῶν θλίψεων ἀντιστρέφεται, καὶ ἡ θερμοκρασία τῆς τήξεως ἐλαττοῦται μετὰ τῆς θλίψεως.

Ὅταν θερμάνωμεν στερεὸν διὰ νὰ τήξωμεν αὐτὸ ἢ ἐν τοῖς μορίοις ἐνυπάρχουσα συνοχὴ ἐξασθενεῖ καθ' ὅσον ἡ θερμοκρασία αὐξάνει* συμβαίνει μάλιστα εἰς τινὰ σώ-

ματα, ὡς εἰς τὸν σίδηρον, νὰ διέρχωνται διὰ τινος καταστάσεως μεσαζούσης. Ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα μένει στερεὸν ἔχομεν $\Sigma > \Theta$, ὅτε δὲ διὰ τινὰ μόρια μᾶλλον ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἐνεργεῖαν τῆς θερμότητος, ἡ ἀπώσις ἐξισωθῇ τῇ ἔλξει, ἡ τήξις ἀρχεται, καὶ περιεργὸν φαινόμενον παρατηρεῖται* στάσις δηλ. τῆς θερμομετρικῆς στήλης, ἥτις ἀκίνηται ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα δὲν τακῇ ἐντελῶς.

Πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς τήξεως, ἡ θερμότης, ἦν προσλαμβάνουσι τὰ σώματα, διαχέεται ὁμοιομερῶς ἐφ' ὅλης τῆς μάζης, οὕτως ὥστε νὰ ὑφίσταται μὲν πάντοτε ἡ σχέσις $\Sigma > \Theta$, ἀλλ' ἡ διαφορὰ $\Sigma - \Theta$ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νὰ μικρύνεται* ὅταν δὲ αὕτη προσεγγίση ἀρκούντως πρὸς τὸ ἑαυτῆς ὄριον, τὸ Θ , ἐὰν καὶ ἕτερον ποσὸν θερμότητος προστεθῇ, τὰ μόρια, ἐφ' ὧν αὕτη πρῶτον ἐπενεργήσῃ ὑγροποιῶνται, (διὰ ταῦτα $\Sigma = \Theta$, διὰ δὲ τὰ λοιπὰ μένει Σ μεγαλύτερα τῆς Θ). Ἡ θερμοκρασία, ἦν τότε δεικνύει τὸ θερμόμετρον εἶναι ἡ τῆς τήξεως. Ἐὰν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ θέρμανσις παύσῃ ἢ ἀκτινοβολία θέλει ἐπιφέρει ἰσορροπίαν θερμοκρασίας μεταξὺ τῶν διαφορῶν μερῶν τοῦ σώματος (1)* διότι τὰ τετηγμένα μόρια παραχωροῦσι μέρος τῆς ἑαυτῶν θερμότητος εἰς τὰ λοιπὰ (ἐπομένως καὶ δι' αὐτὰ ἡ Σ θέλει καταστῆ μεγαλύτερα τῆς Θ) καὶ οὐ μόνον ἡ ἐξακολούθησις τῆς τήξεως θέλει διακοπῆ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἥδη τετηγὸς μέρος θέλει ἐπανελθεῖ εἰς τὴν στερεὰν κατάστασιν. Ἐὰν ὅμως τούναντίον νῆα ποσὰ θερμότητος φέρωνται πρὸς τὰ στερεὰ μόρια, ταῦτα καταναλίσκονται πρὸς ἐξαφάνισιν τῆς ὑφισταμένης ἐτι διαφορᾶς μεταξὺ Σ καὶ Θ . Τότε δὲ μόνον θέλει αὕξῃσι ἡ θερμοκρασία, ὅταν ἡ διαφορὰ αὕτη μηδενισθῇ εἰς ἅπαντα

(1) Δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ πρὸς τὸ ἕκτος τοῦ χωνευτηρίου ἀκτινοβολία.

τὰ σημεῖα τῆς μάζης, ἥτοι ὅταν ὀλόκληρος ἡ μάζα τακῇ.

Ἐκ τούτου ἀναγκαιῶς ἔπεται, ὅτι οἰαδῆποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ ἔντασις τῆς πηγῆς τῆς θερμότητος, τὸ αὐτὸ πάντοτε φαινόμενον θέλει παρουσιασθῇ. Ἡ μόνη δυνατὴ διαφορὰ εἶναι ἡ μᾶλλον ἢ ἥττον ταχέια τήξις, ἥτις προκύπτει ἐκ τῆς μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλης θερμότητος. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῆς διερευνήσεως τῆς ἐξίσωσεως $\Sigma - \Theta = K$ τὸν ἐξῆς νόμον γνωστὸν ἐκ παρατηρήσεων.

Καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῆς τήξεως, ἡ θερμοκρασία εἶναι ἀμετάβλητος.

Ἡ ὑπὸ τοῦ σώματος ἀπορροφώμενη θερμότης ὅταν τοῦτο φθάσῃ τὴν θερμοκρασίαν τῆς τήξεως, τοῦτέστι ὅταν τινὰ τῶν μορίων αὐτοῦ τακῶσι, δὲν εἶναι αἰσθητὴ εἰς τὸ θερμόμετρον, διότι ἡ θερμοκρασία εἶναι ἀμετάβλητος, καίτοι αὕξανούσης τῆς παραγομένης θερμότητος* ἀλλὰ καταναλίσκεται πρὸς διατήρησιν τοῦ σώματος εἰς τὴν ὑγρὴν κατάστασιν, ἐνεργεῖ τὴν τήξιν, μετασχηματίζεται εἰς δυνάμιν καὶ ὡς τοιαύτη μόνον ἐνεργεῖ. Τὸ δὲ ποσὸν τῆς θερμότητος τὸ καταναλισκόμενον ἵνα ἐν χιλιόγραμμον σώματος τινος μεταβῇ ἀπὸ τῆς στερεᾶς εἰς τὴν ὑγρὴν κατάστασιν ἀνευ αὕξῃσεως τῆς θερμοκρασίας καλεῖται *λανθάνουσα θερμότης*.

Ἡ ὑπάρξις τῆς λανθανούσης θερμότητος, περὶ ἧς θέλομεν βεβαιωθῆ ἐκ τῶν κατωτέρω περὶ πήξεως, εἶναι συνέπεια τῆς ἐξίσωσεως $\Sigma - \Theta = K$. Τῷ ὄντι ἅμα τὸ σῶμα φθάσῃ εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῆς τήξεως ἡ Σ ἐξισοῦται τῇ Θ , διὰ τὰ μόρια, ἐφ' ὧν μᾶλλον ἐπενεργήσεν ἡ θερμότης, ἀλλ' ὡς ἀνωτέρω παρετήρησαμεν, διὰ τὰ λοιπὰ ἔχομεν $\Sigma > \Theta$ καὶ ἅπαντα ἡ παραγομένη θερμότης πρέπει νὰ φέρηται πρὸς ταῦτα, ἵνα

ἐνεργήσῃ τὴν τῆξιν καὶ καταστῆ οὕτως ἀφανῆς εἰς τὸ θερμομέτρον.

2) Δευτέρα μέθοδος τήξεως στερεοῦ εἶναι ἡ ἐπὶ τοσοῦτῳ ἐλάττωσις τῆς Σ ὥστε νὰ λάβωμεν $S = \Theta$. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐπὶ τῶν διαφόρων μορίων τοῦ σώματος δυνάμεις ἀντιρόπους τῆ Σ, ἵνα μειώσωμεν αὐτὴν καὶ καταστήσωμεν ἴσην τῆ Θ ἄνευ ἐπαισθητῆς αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας. Ἡ χημικὴ συγγένεια καὶ ἡ ιδιότης, ἣν ἔχουσι σώματά τινὰ νὰ διαλύονται ἐν ὑγρῷ παρέχουσιν ἡμῖν τὴν δυνάμιν, ἣς ἔχομεν ἀνάγκην. Ἐὰν θέσωμεν στερεὸν ἐν ὑγρῷ, πρὸς ὃ ἔχει μεγάλην συγγένειαν πέρατα, τὰ μόρια τοῦ ὑγροῦ θέλουσιν ἐλκύσει τὰ τοῦ στερεοῦ· αὕτη δὲ ἡ ἔλξις ἐνεργοῦσα ἀντιρόπως τῆ δυνάμει Σ θέλει μειώσει ἀρκούντως τὴν τιμὴν ταύτης, ὥστε τὸ στερεὸν νὰ μεταβλήθῃ εἰς ὑγρὸν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται *διάλυσις*.

Ἐσάκις στερεὸν ἐντεθῆ ἐν ὑγρῷ πρὸς ὃ ἔχει συγγένειαν, δύο τινὰ δυνατὸν νὰ συμβῶσιν. Ὅτε μὲν σχηματίζεται ἀπλῆ διάλυσις, καὶ τοῦτο ὅταν ἡ συγγένεια δὲν εἶναι ἰσχυρά, ὥστε νὰ μειώσῃ ἀρκούντως τὴν Σ καὶ νὰ ἔχωμεν $S = \Theta$, ἀλλὰ μένει μικρά τις διαφορὰ, τὸ δὲ στερεὸν παρουσιάζει τάσιν πρὸς τὴν ὑγρὰν κατάστασιν καὶ προσλαμβάνει μέρος τοῦ θερμοκρασίου τοῦ ὑγροῦ, ἐν ᾧ εὐρίσκεται. Διὰ τοῦτο εἰς τινὰς διαλύσεις τὸ φαινόμενον συνοδεύεται ὑπὸ καταπτώσεως τῆς θερμοκρασίας. Ὅτε δὲ, δὲν ὑπάρχει μόνον διαλυτικὴ ἐνέργεια τοῦ ὑγροῦ ἐπὶ τὸ στερεὸν, ἀλλὰ καὶ χημικὴ σύνθεσις. Ἐπειδὴ δὲ εἰς πᾶσαν χημικὴν σύνθεσιν παράγουσαν ἔκλυσιν θερμότητος, ἡ θερμοκρασία ὑψοῦται, ὁσάκις ἡ ὑπὸ τῆς χημικῆς ἀντιδράσεως παραγομένη θερμότης εἶναι μεγαλητέρα τῆς ὑπὸ τῆς διαλύσεως ἐπιφερομένης ψύξεως. Οὕτως ἡ δυνάμει Σ οὐδέποτε ἐλαττοῦται ἀρκούντως ὑπὸ τῆς δια-

λυτικῆς δράσεως, ὥστε νὰ ἐξισωθῇ τῆ Θ, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἡ Θ νὰ λάβῃ μικρὰν τινὰ αὐξήσιν, ἣν προσλαμβάνει παρὰ τοῦ θερμοκρασίου τοῦ μίγματος. Ἡ δὲ κατὰ τὸ τέλος παρατηρουμένη θερμοκρασία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σχέσεως, ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης καὶ τῆς ἐναντίας ἐκείνης, ἣν ἀναπτύσσουσιν αἱ καθ' ἅπαν τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα δυνάμει νὰ προκύψωσι χημικαὶ συνθέσεις.

(ἔπεται τὸ τέλος)

A. A. ΚΑΝΤΑΚΙΔΗΣ,

Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

ΛΟΓΟΣ

Ῥηθεὶς τῆ Ε΄. κυριακῆ τῶν ρησιμῶν ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ

ΥΠΟ

B. N. ΚΡΑΣΞΑΚΣΠΟΥΛΟΥ,

Πυλίου

τελειοῦτου αὐτῆς καὶ διετοῦς φοιτητοῦ τῆ: θεολογίας.

[Συνέχεια]

Η΄. Ἄλλ' ὁ φθόνος ἔχει καὶ ἄλλην δεινοτάτην καὶ ἀποτρόπαιον ιδιότητα τὴν ἀχαριστίαν· ἐστὶ δηλ. θηρίον καὶ τῶν θηρίων θηριωδέστερον· πάντα μὲν ἐχθρὸν αἰ εὐποιεῖ καθιστῶσιν ἡμερώτερον, ἀλλὰ τὸν βάσκανον, ἀλλὰ τὸν φθονερὸν μᾶλλον ἐξερεθίζουσι «Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους δυσμενεῖς, λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, ἡμερώτερος ποιοῦσιν αἰ εὐποιεῖ. Τὸν βάσκανον δὲ καὶ κακοῖσιν τὸ καλῶς παθεῖν πλέον προσερεθίζει (περὶ φθόνου αὐτόθι). Ἐπιλήψει με ὁ χρόνος διηγούμενον καὶ παρενεύοντα πλεῖστα ἄλλα παραδείγματα ἐκ τε τῆς ἱερᾶς Γραφῆς καὶ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας, καὶ ἰλιγγιᾶ ἢ διάνοιά μου, θάλασσαν κακῶν κοτύλη ἐκμετρεῖν, βιαζομένη. Τίς ἀγνοεῖ τοὺς διωγμοὺς τοῦ Δαβὶδ ὑπὸ τοῦ μανιῶδους Σαούλ; Ὁ Δαβὶδ καθησυχάζει τὴν μεγα-

χολίαν τοῦ πνεύματος τοῦ Σαούλ· καὶ οὗτος ῥίπτει κατὰ τοῦ εὐεργέτου βέλη· ὁ Δαβὶδ φεῖδεται τῆς ζωῆς τοῦ Σαούλ, καὶ οὗτος μηχανᾶται τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ. Διατί ταῦτα; διότι «τὸν βάσκανον καὶ κακοῖσιν τὸ καλῶς παθεῖν πλέον προσερεθίζει». Τίνα λανθάνουσιν αἱ τοῦ Σωτῆρος εὐεργεσίαι, ἃς ἐποίησεν εἰς τὸ σκληροτράχηλον τῶν Ἰουδαίων γένος; Ὁ Ἰησοῦς διήλθεν εὐεργετῶν καὶ σώζων. Ὁ Ἰησοῦς δὲν διήρχετο τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ἐν ἀργίᾳ, ἀλλ' ἀπὸ τόπου εἰς τόπον πορευόμενος διὰ τε τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ τοὺς πάντας εὐεργετεῖ, καὶ ἐπομένως σειρὰ διηγεῖται ἀγαθοεργῶν ὑπῆρξεν ὁ ἐπίγειος βίος του· ἐδίδασκε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰψίστου, ἐθεράπευε καὶ τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ἀσθενείας, παρεμύθει τοὺς τεθλιμμένους, καὶ τοὺς πεινῶντας ἐψώμιζε, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους ἰάτρειε, καὶ τὰς παρακλήσεις τῶν δυστυχούντων προὔλαμβανε, μηδέποτε δὲ τὴν θείαν χάριν εἰς ὅποιονδήποτε ζητήσαντα αὐτὴν φίλον του ἢ ἐχθρὸν του ἀρνούμενος. «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς», ἔλεγεν ἐν τῇ ἀπειρῷ αὐτοῦ ἀγάπῃ καὶ ἀγαθότητι· οἱ δὲ δυστυχεῖς περιεκύκλουν αὐτὸν καὶ ὁ λεπρὸς ἐκαθαρίζετο, ἡ ἀμαρτωλὴ ἀνεγεννᾶτο, οἱ παραλυτικοὶ ἐβάδιζον, οἱ τυφλοὶ ἀνέβλεπον, καὶ οἱ νεκροὶ ἀνίσταντο. Ἄλλ' ἂν καὶ πλεῖστα ἀγαθὰ ἐποίησε τοῖς Ἰουδαίοις, οὗτοι ὅμως ὠχρίουν, ἐξηγριούντο, ἐταράσσοντο καὶ τὴν ἐσχάτην τῶν συνωμοσιῶν συνάμνησον τὸν θάνατόν του, τὴν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς τούτου ἐξάλειψιν. «Οἱ κύνες, λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, τρεφόμενοι ἡμερῶνται, οἱ λέοντες χειροῖσιν γίνονται θεραπευόμενοι, οἱ δὲ βάσκανοι ταῖς θεραπείαις ἐξαγριάζονται· διατί ὁ Σωτὴρ ἐφθονεῖτο; διὰ τὰ θαύματα· τίνες δὲ ἦσαν αἱ θαυματοποιεῖται;

σωτηρία τῶν δεομένων· ἐτρέφοντο οἱ πεινῶντες, καὶ ὁ τρέφων ἐπολεμεῖτο· ἠγείροντο οἱ νεκροὶ, καὶ ὁ ζωοποιῶν ἐβάσκαίνετο, δαίμονες ἐξηλαύνοντο, καὶ ὁ ἐπιτάσων ἐπεβουλεύετο· λεπροὶ ἐκαθαρίζοντο, καὶ κωφοὶ ἤκουον, καὶ τυφλοὶ ἀνέβλεπον, καὶ ὁ εὐεργέτης ἐφυγαδεύετο· καὶ τὸ τελευταῖον θανάτῳ παρέδωκεν τὸν τῆς ζωῆς χριστὸν ἀνθρώπων καὶ κατεδίκαζον τὸν κριτὴν τοῦ κόσμου· ἂν ταῦτα τίς δὲν δύναται προσφύεστατα ἀποτροπιαζόμενος καὶ φρίττων, νὰ μὴ εἴπῃ πρὸς τὸ ἐξωλέστατον τοῦτο δεινὸν πάθος, ὅτι ἐψαλλέ ποτε ἡ θεσπεσία καὶ τοῦ Ὁμήρου ἐφάμιλλος, τῶν Ῥωμαίων ἀθάνατος τοῦ Βιργιλίου Μούσα:

Tu potes unanimos armare in proelia fratres
atque odiis versare domos, tu verbera tectis
funereas que inferre faces, tibi nomina mille,
mille nocendi artes

(Aeneid. lib. VII. v. 335)

Ἐστὶ μεθερμηνευόμενον· Σὺ δύνασαι ὁμόφρονας ἀδελφοὺς νὰ ὀπλιζῆς εἰς μάχας, καὶ διὰ μίσους ν' ἀνατρέπῃς οἴκους· Σὺ δύνασαι νὰ ἐπιφέρῃς μάστιγας καὶ ἐπικηδεῖους δάδας ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Εἰς σὲ χίλια ὀνόματα, χίλια τέχνη, τοῦ βλάπτειν ὑπάρχουσι.

(Αἰνιῶδ. βιβλ. Ζ΄. στιχ. 335)

Θ΄. Τέλος ὁ φθόνος ἐπιζητεῖ ποικιλοτρόπως τὴν καταστροφὴν τοῦ φθονομένου, καὶ πειράται νὰ εὕρῃ καὶ τὰ ἐλάχιστα ὧν ἐπιλαμβανόμενος πρὸς τὸ θῆμα, ἔχει καὶ ἄλλην οὐχὶ μικροῦ λόγου τὴν ὀξυδερκειαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ φθονεροῦ εἰσὶν ὀξύτεροι· Λυγρέως καὶ βλέπουσι διὰ τῶν τείχων. Ὁ φθόνος βλέπει σε καθήμενον, ἡσυχάζοντα καὶ ἀναπαυόμενον· ὁ φθόνος βλέπει σε τρώγοντα, πίνοντα, κοιμώμενον, ἐνδουμένον, συναναστρεφόμενον καὶ ἀνα-

παυόμενον· πρὸς τούτοις καὶ τί τρώγεις καὶ τί πίνεις· πῶς καὶ τί ἐνδύεσαι, πῶς καὶ τί πράττεις ἐν τῷ οἴκῳ· πῶς καὶ τίνα συναναστρέφεις;· δικαίως σοφὸς τις ἐρωτηθεὶς· «Τίνες ὀφθαλμοὶ κάλλιον ὄρωσιν; οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ φθονεροῦ», ἀπήντησεν· ὁ φθονερός γνωρίζει καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα ἐλαττώματα· ταῦτα θεωρῶν καὶ τούτων ἐπιλαμβανόμενος, λάθρως ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ θύματος, κατηγορῶν καὶ διασύρων αὐτό. Καὶ τὰς μὲν ἀρετὰς ἢ ὄλως παραλείπει, ἢ σμικρύνει, ἢ ἀποκαλεῖ κακίας, τὰς δ' ἐλλείψεις ὑπερυψοῖ καὶ μεγαλύνει· ἐντεῦθεν ὁ φθονερός ὅμοιος πρὸς στρατὸν προσβάλλοντα πολιορκουμένην πόλιν, οὐχὶ ἐκ τῶν ὑψηλῶν καὶ ἀποκρήμων καὶ δυσβάτων χωρίων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀσθενῶν καὶ εὐβάτων καὶ ἀφυλάκτων. Παραπλήσιος μᾶλλον πρὸς τὰ ὄρνεα τὰ ἀποφεύγοντα μὲν τὰ νωπὰ καὶ πρόσφατα κρέατα, καταφεύγοντα δὲ καὶ συναγόμενα εἰς τὰ θνησιμαῖα καὶ ὄζοντα πτώματα καὶ σκωλήκων καὶ δυσωδίας γέμοντα, ἢ πρὸς μυῖας καταλιπούσας μὲν τὸ ὑγιὲς τοῦ σώματος, προσκολλημένας δὲ καὶ προσερχομένας πρὸς τὰς πληγὰς ἢ παρεμφερῆς πρὸς τὸν χαμαιλέοντα, ὅστις πάντων μὲν τῶν χρωμάτων τῶν φυτῶν μεταλαμβάνει, πλὴν μιᾶς τῆς λευκότητος, ἢ πρὸς τὸν μυθολογούμενον Πρωτέα, ὅστις ἠδύνατο νὰ μεταβάλληται πάντοτε κατὰ τὰς συμπερούσας εἰς αὐτὸν περιστάσεις. Οὕτως, σοφὸς τις ἐρωτηθεὶς τί ἐστὶ φθόνος «ὁσμὴ σεσηπυίας ψυχῆς, ἀπεκριθῆ», ἐντεῦθεν τὰς ἀρετὰς κακίας ἀποκαλεῖ· ὁ εὐσεβῆς χριστιανὸς ὁ νηστεύων καὶ προσευχόμενος ὑποκριτῆς ὀνομάζεται· ὁ σώφρων καὶ ὁ ἐνάρετος ὁ τὰ τοῦ Εὐαγγελίου παραγγέλματα εὐσεβῶς ἀσπαζόμενος, καὶ ἀκολουθῶν τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἔχουσιν, εὐθήης καὶ μωρὸς καὶ ἀναίσθητος ἐπικαλεῖται. Ὁ εὐσπλαγχνὸς καὶ ἐλεήμων φιλόδοξος λέγεται· ὁ δίκαιος

σκληρὸς· ὁ οἰκονόμος φιλάργυρος· ὁ ἐλεύθερος ἄσωτος· ὁ εἰλικρινὴς κοῦφος, βλάξ καὶ ἠλίθιος· ἐν γένει δὲ οὐδεμία ἀρετὴ κρίνεται εὐθεῖα καὶ ἀριλοκερδῆς, ἀλλὰ κακία ὀνομάζεται· αὐὸ πράξις, λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, παρ' ἐκείνοις (τοῖς φθονεροῖς) οὐ λόγου δύναμις σεμνότητι κεκοσμημένη καὶ χάρισιν, οὐκ ἄλλο τι τῶν ζηλωτῶν οὐδέν· θρασὺν μὲν γὰρ λέγουσι τὸν ἀνδρεῖον· ἀνάληκτον δὲ τὸν σώφρονα· κακοῦργον δὲ τὸν φρόνιμον καὶ τὰ τοιαῦτα».

1'. Ὡς πόσων καὶ πηλίκων κακῶν καὶ ἀφορήτων δυστυχιῶν ὁ φθόνος γίνεται πρόξενος· ὡς οἶων καὶ ἠλίκων φόνων, ἀλγηδόνων, τραυμάτων, στυγερῶν κακουρημάτων! δι' αὐτοῦ οἶκοι ἀνάστατοι γεγόνασι καὶ πόλεις ἄρδην ἀπωλέσθησαν, πατέρες τε κατὰ παίδων ἐξεράνησαν, καὶ ἀδελφοὶ κατὰ τῶν ὁμογενῶν· καὶ παῖδες κατὰ τῶν γειναμένων, πολλὰ δὲ φιλίαι συνεχύθησαν. Ἐποῖα καὶ ὅποσα θύματα ἀναρίθμητα πέμπει καθ' ἐκάστην εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν; Καὶ ποῖον ἔθνος, φυλὴν, καὶ γένος δὲν ἐκυρίευσεν αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ διαβόλου ὁ κατηγορημένος φθόνος; Βασιλεῖς μεταξὺ τῶν ἐφθάρησαν, ἔθνη, ἄρχοντες, πλοῦσιοι, πένητες, πᾶν γένος πᾶσαν τάξιν καὶ ἠλικίαν αὐτὸς ὁ φθόνος ἐκυρίευσεν, καὶ δὲν ἐλλείπει οὔτε ἀπὸ γονεῖς, τέκνα, φίλους, συγγενεῖς καὶ γείτονας· δικαίως λοιπὸν παραινεῖ ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων θεῖος Πέτρος «Νήψατε γρηγορήσατε ὅτι ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίει» (Α'. Πέτρ. Β'. 8). Οὗτος καὶ μάχας ἐτέκνωσεν ἐμφυλίου, καὶ χεῖρας συγγενεῖς ὤπλισεν κατὰ συγγενῶν, καὶ εἰς ἀδελφῶν οἰκίας εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν χρωμένων. Τίς ἀγνοεῖ τὸ ἱστορικὸν Ἀναχάρσιδος τοῦ Σκύθου; ὅστις φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἀποθνήσκων ἔλεγεν· «Ἐν Ἑλλάδι ἐσώθη

διὰ τὸν λόγον, ἐν τῇ πατρίδι διὰ τὸν φθόνον ἀπωλόμην». Ὡς τῆς μισαδελφίας! Ὡς τῆς τοῦ φθόνου ἐλεεινότητος! Ὡς τῆς ἀνηκούστου καὶ ἀνθρωποκτόνου βασκανίας! Ἐνταῦθα τίς δὲν δύναται δικαίως μετὰ τοῦ φιλοσόφου Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ ν' ἀνακράξη γεγонуῖα τῆ φωνῆ·

«Φθόνε θηρίον χαλεπὸν, ληστὰ φονεὺ διῶκτα
Σκορπιὲ μυριόκεντρε, τίγρις ἀνθρωποδόρε
Δράκαινα φαρμακέντρια, βοτάνη θανασίμη
Βέλος ἀσίδηρον, αἰχμὴ πασῶν τμητικωτάτη·
Οἷα ποιεῖς καὶ καινουργεῖς, οἷα δεινὰ τυρεῦεις
Ἵπερνικῆ τὸ πάθος με συγγέει με τὸ πένθος
Καὶ προσκαλεῖται δάκρυον ἐκ τῶν ἔμῳν ὀμμάτων
Ἔως καὶ πότε λυμῶν οὕτως ὑπερσχύεις;
Μέχρι καὶ τίνος κάκιστε τὸν βίον συγκυκλήσεις;
Τύραννε κακομήχανε φόνιε παντορέκτα,
Κάγῳ γὰρ, ὡς οὐκ ὤφειλον, σαῖς ἐμπεσῶν πχ.

[Λάμιας

Καὶ πειρασθεὶς σου τῶν βελῶν, κέτμαι μικρὸν ἐμπνέων».

Τοιαῦτα περίπου θρηνεῖ καὶ ὁ μέγας ἐκείνος ἀνὴρ ἐπαρχὸς Βελισσάριος, ὁ τοσαῦτα ἔθνη τροπώσαστος καὶ ὑστερον φθονηθεὶς καὶ τυφλωθεὶς παρὰ τῶν οἰκείων καὶ πολλὰ πτωχεύσας καὶ ἐλεημοσύνην ζητῶν ἔλεγε κλαίων γοερῶς· «ὁδοῦ ὄβολόν τῷ Βελισσαρίῳ, ὅν ὁ φθόνος ἐτύφλωσε».

1Α'. Οἱ πολυτλημονέστεροι τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων, ὑπῆρξαν ἀναμφιλέκτως σύμπαντες μὲν οἱ φθονηθέντες μεγάλθυμοι καὶ περιβλεπτοὶ ἄνδρες, ἰδίᾳ δὲ οἱ θεσπέσιοι ποιηταί· ἀγνοῶ δι' ὁποίας μυστηριώδους δυνάμεως, εἶνε πεπροικισμένοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὅμως καὶ τοὶ ἡ ψυχὴ αὐτῶν φέρει ἐν ἑαυτῇ τὸν τύπον τῆς τελειότητος, συγκοινωνοῦσα δι' ἀοράτου δεσμοῦ μετὰ τοῦ ιδεώδους κόσμου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀλίγιστοι μόνον εἶνε προωρισμένοι νὰ πτερυγίσωσιν, ἐν τούτοις δυστυχεῖς πάντοτε νηπιόθεν ἐν τῷ κόσμῳ διάγουσι καὶ οἱ θνητοὶ οὔτοι, οἱ

θεότητα ἀποπνέοντες, διὰ τοῦ μαρτυρίου ἀείποτε ἀποτίουσι τὴν ποινὴν τῆς μεγαλοφυῖας τῶν. Ὁ φθόνος ἐπεχάραξεν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν τῆς ὀδύνης τὸ σῆμα· εἶνε προωρισμένοι νὰ φθίνωσιν ἐσωτερικῶς καὶ νὰ παραγωνίζωνται ὑπὸ τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν συγχρόνων τῶν. Ἀπὸ τοῦ στόματος, ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν ἐξῆλθον πάντοτε αἱ μεγαλείτεροι ἰδέαι, καὶ ὁ κόσμος καὶ τοὶ δυσμενῶς πρὸς αὐτοὺς διακείμενος, ἀκολουθεῖ μετὰ θρησκευτικῆς λατρείας αὐτοῦς, καὶ αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἀκολούθως καθίστανται θρησκεία, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν Εὐαγγέλιος. Τὸν περικαλλῆ, τὸν Ἀγήρω ἐκείνον ἀρχαῖον κόσμον ἐκυφόρησαν ὑπὸ τὰς ὠραίας νύκτας τοῦ αἵθριου καὶ διαυγεστάτου ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ, ὁ Ὅρφευς καὶ ὁ Ὀμηρος. Τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν γλυκερὰν καὶ φιλόστοργον μητέρα τῶν τεθλιμμένων, διέπλασαν καὶ προσφύτευσαν καὶ ἐγαλοῦχῆσαν ὁ μέγας ποιητῆς τῆς κοσμογονίας, καὶ οἱ λοιποὶ προφῆται τοῦ Ἰσμαὴλ ἐκείνοι προκατήγγειλαν ἐν ταῖς ἐκστατικαῖς αὐτῶν ἀποκαλύψεσι τὸν Ἰησοῦν, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐπραγματώσασε τοὺς ὄνειροπώλους αὐτῶν ῥεμβασμούς· ἐλθὼν οὐχὶ ἵνα καταλύσῃ τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι (Ματθ. Β'. 17). Ἐντὸς σιωπηλοῦ καὶ ἐρήμου τῆς Πάτμου ἀναχωρητηρίου, φεύγων τὸν φθόνον τῆς καταδρομῆς τῶν συγχρόνων του, ἐμπλεως θεῖων ἐμπνεύσεων ὁ πεφιλημένος τοῦ Ἰησοῦ μαθητῆς Ἰωάννης ἔγραψε τὴν ἀποκάλυψιν. Ὁ Δάντης ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν κόσμον ἐν μιᾷ τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ ἀφαιρέσεων τοὺς τρεῖς κόσμους τοῦ μέλλοντος, βίου, τὸν Ἄδην, τὸ καθαρτήριον καὶ τὸν Παράδεισον. Ποιηταὶ ἦσαν τῶν ἀνατολικῶν καὶ βορείων λαῶν οἱ θεοὶ, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ προφῆται. Κάτοικοι ἄλλου κόσμου, δυστυχεῖς παρεπίδημοι, ἐν μέσῳ τῆς ἀνθρωπότητος, εἶνε ξένοι μεταξὺ τῶν ὁμοίων τῶν, διότι εἶνε ὑπερ-

τεροι αὐτῶν, διότι ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἀφαιρουμένη, αἴρεται ὑψίφρων καὶ αἰθερία πρὸς τὰς σφαίρας ἀγνώστων διὰ τὴν ἄλλην ἀνθρωπότητα κόσμων. Ἐχουσι τὴν ὁδὸν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν ἐν τῇ κεφαλῇ. Παρεγνωρισμένοι ἐν τῇ ζωῇ, παλίμπλακτοι ἐν τῷ πολυκυμάντῳ αὐτῆς σάλῳ, περιλλεεῖς ναυαγοὶ ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ φθόνου, εἰς τὴν ἀντίπεραν τοῦ κόσμου τούτου παραλίαν, ὅπου νέα ἡ ζωὴ, δι' αὐτοὺς ἀνατέλλει καὶ ἡ ἀνθρωπότης μετανοοῦσα, ἀλλὰ βραδέως πλέον, ἀποθεώνει αὐτοὺς καὶ ἡ μνήμη αὐτῶν παμφαῆς, διαλάμπουσα ἐν τῷ οὐρανῷ τῆς ἀνθρωπότητος δίκην σώζοντος ἀστέρος, καθοδηγεῖ τοὺς μεταγενεστέρους εἰς τὴν ὁδοπορίαν αὐτῶν. Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φροντίς αὐτῶν παρὰ Ὑψίστῳ «διὰ τοῦτο λήφονται τὸ βασιλείον τῆς εὐπρεπείας καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου». (Σοφ. Σολομ. Β'. 16—17.)

ΙΒ'. Οὕτω πάσχοντες καὶ παρεγνωρισμένοι συνετρίβησαν ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ φθόνου, τῆς ὁδύνης, καὶ τῆς ἀγνωμοσύνης σύμπαντες μὲν οἱ μεγάλοι ἄνδρες, ἰδίᾳ δὲ οἱ μεγαλειότεροι ποιηταὶ τοῦ κόσμου. Ὁ Ὀρφεὺς κατεσπαράχθη ὑπὸ τῶν Μαινάδων τῆς Θράκης· ὁ Ὀμηρὸς τὸ μέγα κλέος τῶν αἰῶνων, ἀπέθανε τὸν ἐπιούσιον αὐτοῦ ἐπαιτῶν ἄρτου, οἱ προφῆται ἐλιθοβολήθησαν, ὁ ὠραῖος κάλλι παρὰ πάντας βροτοὺς, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ Ἀρχετύπου, ἡ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ πατρὸς, ὁ χαρακτήρ τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ, Ἰησοῦς, ἐσταυρώθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του· ὁ μέγιστος ἐποποιὸς τῆς Ἰταλίας, εἰς τῶν λαμπροτέρων ἀδαμάντων τοῦ στέμματος τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως, ὁ πολυπαθὴς πλὴν ἔνδοξος ποιητὴς τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἱερουσαλὴμ Τουρκοῦάτος Τάσος, ἐντὸς γνωφεράς εἰρηκτῆς ὡς φρενητίας ἐνεπαίχθη καὶ ἐξυβρίσθη, καὶ ἐπὶ τέλους ἐκόπη τὸ

νῆμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἐν τῷ μέσῳ βαρυστόνου καὶ θυμοβόρου μελαγχολίας· καὶ χθὲς ἔτι μετὰ πέντε ἑκατονταετηρίδων παρέλευσιν μόλις ἀνεπαύθησαν ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς ἀχαρίστου πατρίδος του τὰ ὄστα τοῦ Ἀλιγιέρη. Ἄλλη σφαῖρα, ἄλλη Ἐδὲμ ἔρωτος καὶ πόθων ὑπερανθρώπων εἶνε ἡ Μήτηρ τῶν ποιητῶν, δὲν εἶνε τέκνα τῆς γῆς, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῇ ὡς μητριά πρὸς αὐτοὺς φέρεται. Καὶ σὺ, ὦ Ἀλέξανδρε Σούτσε, ὁ δούς τῇ πατρίδι σου συγχρόνως, ποίησιν καὶ γλώσσαν, καὶ με ψυχὴν ἐνθουσιῶσαν ὑμνήσας τὰ ἄθλα τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος, ὁ γόνος εὐγενῶν προγόνων, θυσιασάντων πλοῦτη, θρόνον, ὑπὲρ τῆς ἐγέρσεως τοῦ γένους, γέρον εἰς τόπους τρέχων ξένους, ἀνέστιος ἀνευ ἐλπίδος, ἐξεμέτρησας τὸν βίον εἰς τὸ νοσοκομεῖον πρὸς αἴσχος τῆς πατρίδος. Οὕτω καὶ σὺ ὦ ἐν ἄρχουσιν ἱερῶν, λόγῳ τε καὶ βουλῇ καὶ ἔργῳ· ὦ γνήσιε καὶ ἀνεπαίσχυντε υἱὲ καὶ τρόφιμε τῆς πατρώας εὐσεβείας, ὦ ἐπιστημονάρχῃ τῆς Ἐκκλησίας ἀνθρωπε τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια σκληρὰ ὑπῆρξεν ἡ εἰμαρμένη σου περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου σου, διότι ὁ ἀνέφελος ἡγεμονικὸς ἢ πολιτικὸς νοῦς σου, ἢ ἡ καρδία σου, ἡ καρδιά ἐκείνη ἡ ῥεμβάσασα καὶ ἀποκαλύψασα τὴν τῆς μικρᾶς ταύτης γωνίας ἀπελευθέρωσιν· ἡ ὑψίφρων ἐκείνη περίνοια, ἣτις ἠδύνατο ν' ἀνυψώσῃ θεῖα συνάρσει τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ προορισμὸν, κατεσπαράχθη ὑπόυλως ὑπὸ τὴν ἐθνοκτόνον τοῦ Ἑλληνος μάχαιραν· διότι τὸ ἀνθρωποκτόνον τοῦτο ἐγγχειρίδιον ὑπῆρξεν ἡ Μήτηρ σου, οὐχὶ Μήτηρ, ἀλλὰ μητριά ἡ πατρίς σου, στυγία μήτηρ γαλουχοῦσα δι' αἵματος καὶ δι' ἀγωνίας τὰ τέκνα αὐτῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιπέτε τὸν ἀκάνθινον τοῦ μαρτυρίου στέφανον. Καὶ καθὼς μία οἰκογένεια, ἀπολέσασα τὸν πατέρα καὶ κηδεμόνα αὐτῆς, συναπώλεσεν

ἅμα καὶ πᾶσαν τὴν εὐπορίαν καὶ εὐτυχίαν τῆς οὔτω καὶ ἡ Ἑλλάς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εὐγενοῦς τούτου ἀνδρὸς, ἐμπεσοῦσα εἰς χεῖρας ἀλλοτρίας, εἰς ἐπιτρόπους ξένους καὶ ἰδιοτελεῖς καὶ πλεονέκτας, οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ καταστρέψωσι τὰ θεμέλια τῆς τοῦ ἑλληνικοῦ γένους οἰκοδομῆς ἡσθάνθη μᾶλλον τῆς ὀρφανείας τὰ δεινά. Οὐαὶ τῶν λαίπυρον ἑλληνικῶν ἔθνος, ὅποια τὰ δεινά δυστυχήματά σου. Ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας δὲν ἀνέκυψεν ἐκ τῆς πολιτικῆς καχεξίας σου. Ἰδοὺ πῶς ἀγνώμονες καὶ ἀνθρωποκτόνοι τινὲς υἱοὶ σου, πλήρεις φθόνου ποῦ σὲ ὠθησαν. Ἀλλὰ θάρσει μὴ ἀπέλπίζε, διότι ἔχεις καὶ τέκνα θερμῶς ὑπακούοντα καὶ ἀγαπῶντά σε. Ὁ! πόσοι τῷ ὄντι ἐν τῷ κόσμῳ φθονεροὶ κακοῦργοι, ὑποκριταὶ, μετμηριεσμένοι τὸ ἐνδυμα τῶν τιμίων ἀνθρώπων; πόσοι διεσθαρμένοι καὶ μεστοὶ ἀδικίας ἐμφανιζόμενοι μετὰ πάσης τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ ἐπιδείξεως τῆς τιμιότητος! Πόσοι ἠδύπαθεῖς καὶ δούλοι τῶν αἰσχίστων παθῶν γινώσκοντες νὰ ὑποκρίνονται μέχρις αὐστηρότητος τὴν ἀγνότητα τῶν ἠθῶν! πόσοι βάσκανοι, διαβολεῖς, συκοφάνται, μισάδελφοι, ὑποκριταὶ καθόλου, ἐπιτήδευοι νὰ ἐφεκλύωσι τὴν φήμην τοῦ τιμίου καὶ χρηστοῦ βίου! Τούναντίον δὲ πόσοι δίκαιοι φθονοῦμενοι ψευδῶς κατηγορούμενοι καὶ καταδικαζόμενοι! Πόσα τέκνα τῆς αὐτῆς αὐτῆς πατρίδος καταδυναστεύμενα, μαρτυρικῶς καταδιωκόμενα, καταδικαζόμενα! ἠθικῶς τηκόμενα παραγκωνιζόμενα· πόσοι δούλοι τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν κακίαν τοῦ αἰῶνος δυσφημούμενοι συκοφαντούμενοι! πόσοι ἀληθῶς εὐσεβεῖς διὰ τῆς διαβολῆς, ὡς ὑποκριταὶ καὶ ραδιοῦργοι καὶ αἰσχροὶ νομιζόμενοι! πόσοι ἀληθεῖς ἀρεταὶ διαφιλονεικούμενοι! πόσα καλὰ ἔργα ἐπικρινόμενα! πόσοι καλοὶ σκοποὶ κακῶς ἐξηγούμενοι! πόσοι χρησταὶ πράξεις ὑπὸ

τοῦ φθόνου δηλητηριαζόμενοι! Ἐνταῦθα καταλλήλως δύναται τις πρὸς τοὺς νέους τούτους Ἐροστράτους ν' ἀνακράξῃ μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Ἰουδά· «Οὐαὶ αὐτοῖς ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Καῖν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βλααμ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο· οὗτοι εἰσὶν ἐν ταῖς ἀγάπαις ἡμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι, ἀφρόβως ἐκυτοὺς ποιμαίνοντες· νεφέλαι ἄνυδροι ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι· δένδρα φθιπωρινὰ ἄκαρπα, δις ἀποθανόντα ἐκρρίζωθέντα. Κύματα ἄγρια θαλάσσης ἐπαρρίζοντα τὰς αὐτῶν αἰσχύνες, ἀστέρως πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετῆρηται» (Ἰουδ. ἀ. 11—14).

(ἀκολουθεῖ)

Η ΝΙΞ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ.

I

Ἦτον ἡ στιγμή, καθ' ἣν μετὰ πομπῆς περιφέρεται ἐν τοῖς ναοῖς ὁ ἐσταυρωμένος εἰς ἀνάμνησιν τῶν ὑπὲρ τοῦ κόσμου ὅλου παθῶν τοῦ μεγαλειότερου δημοκράτου τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ὅτε πρὸ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν διηύλιζε δεκαοκταετῆς νέος.

Ἡ νύξ κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἦτο ἀληθῶς μάγος νύξ· ἡ σελήνη δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀνατεῖλλει καὶ ὁ οὐράνιος θόλος, περιβεβλημένος ὑδάτῳδη μορφήν κυανοῦ βαθέος χρώματος, ἐπαρουσίαζε τὸ χάος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θνητοῦ ὑπὸ τὴν μάλλον μεγαλοπρεπεστάτην καὶ μυστηριωδέστατην ἅμα περιβολήν.

Τὸ χάος εἰς τὸν παρατηρούμενον ὀφθαλμὸν ἐδιπλασιαζέτο, ἐτριπλασιαζέτο καθίστατο τόσον ἄπειρον, ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς δακρύων ἀπέκαμνε νὰ εἰσδῇ καὶ νῦχαριστεῖτο

μᾶλλον νὰ παρατηρῆ ὑπὸ τῶν ὑδατῶδη ἐκείνων πέπλον τὰς ὡς τόσας μαρμαρυγὰς τακερῶν ὀφθαλμῶν ἐξαισίας τινος καλλονῆς διαλειπούσας λάμψεις τῶν πλανητῶν καὶ ἐτέρπετο προσηλούμενος εἰς τὰς διαρκεῖς λάμψεις τῶν ἀπλανῶν, οἵτινες διεσκέδαζον τὸ μελανόλευκον ἐκεῖνο ἀχανές.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ κατοικία τῶν ἀγγέλων εἶχε τι τὸ μυστηριώδες· θνητὸς ἀνατείνων τὸ ὄμμα πρὸς τὸ στερέωμα κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθανθῆ ῥίγος αἰφνίδιον, ῥίγος ἀνεξήγητον.

Ἵπὸ τοιοῦτον οὐρανὸν διηύλιζεν ὁ δεκαοκταετῆς ἐκεῖνος νέος ἐπὶ τοῦ κρασπέδου τοῦ πρὸ τῆς μητροπόλεως, ἀνατείνων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ ὄμμα πρὸς τὸ στερέωμα.

Ἦτο πτωχὸς καὶ διὰ τοῦ βλέμματος ἐκεῖνου ἀπέτεινε μυστηριώδη ἐρώτησιν πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὁν· ἦτο καλλιτέχνης καὶ ἐζήτηει ἔμπνευσιν· ἦτο ἄνθρωπος ὄρφανός καὶ ἀπόκληρος τῆς κοινωνίας καὶ ἐπεθύμει χεῖλη, ἐξ ὧν νὰ ἀντλήσῃ ζωὴν, στήθη διὰ τῶν ὁποίων νὰ θερμάνῃ καὶ ἐναζωπυρήσῃ τοὺς παλμούς τῆς καρδίας του.

Πλὴν ἦτο ἀτυχῆς· μάτην ἀπέτεινε τῷ ὑπερτάτῳ Ὁντι τὴν μυστηριώδη ἐκείνην ἐρώτησιν, ἦτο πάντοτε πτωχός· μάτην ἔσυρε μετὰ πάθους τὸν χρωστήρα ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἔργου, ἡ ἔμπνευσις τὸν ἀπέφυγε, μάτην ἐζήτηει γυναῖκα, δι' ἧς νὰ ἀνακουφισθῆ, αἱ γυναῖκες ἦσαν δι' αὐτὸν ἀγγελιοὶ οἵτινες ἐπερῶνίζον περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπλησίαζον.

Ὁμοίαζε τὸν ῥύακα, ὅστις καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ὁδὸν του μορμουρίζων κατέρχεται, ποτὲ μὲν στιγμιαίως μετακυλίω χάλυκα, ποτὲ δὲ δεχόμενος τὰς προσκαιροὺς θωπείας τῆς ἐπὶ τῶν ὀχθῶν του πρασινοζύουσης χλόης μέχρις οὗ, ἐκβάλλων εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνώσῃ ἐν ἀφρῶ καὶ φλοίσβῳ τὸ ἤρεμον καὶ

γλυκὺ αὐτοῦ ρεῦμα μετὰ τῶν ἀγρίων καὶ ἀφροστεφῶν αὐτῆς κυμάτων.

Μὴ ὁ μορμουρισμὸς τοῦ ῥύακος δὲν εἶναι ὁ αἰωνίως ἐκ τῶν χειλέων τοῦ ἀνθρώπου ἐκφεύγων στεναγμός! μὴ ἡ μετακίνησις τοῦ χάλυκος καὶ αἱ στιγμιαῖαι θωπεῖαι τῆς χλόης δὲν εἶναι αἱ ὀλίγαι γλυκεῖαι στιγμαὶ ἅς ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται κατὰ τὸν βραχὺν αὐτοῦ βίον! μὴ τέλος ὁ ἀφρὸς καὶ ὁ φλοίσθος δὲν εἶναι ἡ περίπτωξις καὶ τὸ φίλημα!

Διηύλαζεν ἔτι· διηύλιζε κατεχόμενος ὑπὸ τρομερᾶς ἀπελπισίας· ἠλαφρύνετο πλήττων τὸν ἀέρα διὰ τῆς εὐλυγίστου ῥάβδου του.

Τὸ μεσονύκτιον τὸν εὔρεν εἰσέτι διαυλίζοντα· βαρὺς, βρῦτάτος ἐπῆλθεν ἐπὶ τῆς καρδίας του ὁ ἐν μέσῳ τῆς ἱεράς τῆς νυκτὸς σιγῆς, βραδέως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἠχήσας κώδων τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τῶν κωδωνοστασίων τοῦ ναοῦ ἐκεῖνου ὠρολογίου.

Ἔστη· ἔρριψε χαμαὶ τὸ σιγάρον του, ἀνύψωσε τὸ πρὸ τῆς θύρας παραπέτασμα, ἀπεκαλύφθη καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν.

Ἐν μεγάλῃ πομπῇ ἐφέρετο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἐσταυρωμένος, ὅπως ἀναστηλωθῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ· πάντες ἐκλινον τὴν κεφαλὴν, πάντες ἐποίουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Μόλις εἰσελθὼν, ἔφερε τὴν χεῖρα παρά τὴν κόμην, ἀνεστάτωσεν αὐτήν, ἔρριψεν ἐταστικὸν βλέμμα πέραξ, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν, ἐποίησε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ μετὰ ταῦτα χαριέντως ἐστηρίχθη ἐπὶ μιᾶς τῶν στηλῶν τοῦ ναοῦ.

Τὸ πρῶτον βλέμμα του, τὸ ἐκ τῆς θέσεως ἐκείνης ἐκτοξευθὲν, ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ ὀμίλου τῶν γυναικῶν.

Τὸ ὄμμα τοῦ καλλιτέχνου ζητεῖ τὸ ὄμμα τῆς γυναικὸς, ὡς ἡ καρδιά τοὺς παλμούς, ὡς ὁ ὀφθαλμὸς τὸ δάκρυ, ὡς τὰ χεῖλη τὸ φίλημα.

Τὸ ἀθῶον ἐκεῖνο βλέμμα του μετὰ ταχύτητος ἀστραπῆς διατρέξαν τὰς μακρὰς τῶν γυναικῶν τάξεις αἴφνης προσηλοῦται ἐπὶ δεκαεταετίδος νεανίδος, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀναφαίνεται παροδικὸν μειδιάμα.

Ἔχρυσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ μειδιάμα τῶν μειδιάμα γλυκὺ, ὡς ὁ ἀστὴρ ἐαρινῆς πρωΐας, μειδιάμα ἐκφραστικόν, ὡς τὸ πρόσωπον τῆς νίκης.

Καὶ ἐν τῷ ἅμα ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς ζητῶν ἐν τῷ σκοτεινῇ τὴν σύλληψιν τῆς δραπέτιδος ἐμπνεύσεως καὶ τὴν γέννησιν τοῦ ἀληθοῦς ἐρωτος, ἐνῶ τὰ χεῖλη του διέστελεν ἑλαφρὸν μειδιάμα.

Ἦνοιξεν ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμούς, ὀφθαλμούς οὐχὶ πλέον ἀπεγνωσμένους, ἀλλὰ γλυκεῖς ὡς τοὺς ὀφθαλμούς τῆς χελιδόνος, προσήλωσεν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς νεαρᾶς ἐκείνης γυναικὸς, ἔφερε τὴν χεῖρα παρά τὴν καρδίαν καὶ ἐψηθύρισεν:

— Εὔρον! Εὔρον!

Καὶ ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθεν εὐτυχῆς· ἐξῆλθε πλούσιος.

Ἄρκει διὰ τὸν καλλιτέχνην ἡ ἔμπνευσις καὶ ὁ ἔρωτος.

II

Ἦ παύριον πρωΐα τὸν εὔρε πρὸ τοῦ στυλοβάτου του.

Ὁ χρωστήρ του ἦτο ταχὺς καὶ τὸ ὄμμα του ἐξέπεμπε φλόγας.

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διέκοπτε τὴν ἐργασίαν, ἔφερε τὸν λιχανὸν τῆς δεξιᾶς παρά τὰ μειδιῶντα χεῖλη, ἔκλειε πρὸς στιγμὴν τοὺς ὀφθαλμούς καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπανελάμβανε τὴν διακοπεῖσαν ἐργασίαν.

Τρεῖς ὄλας ἡμέρας εἰργάσθη· τὴν τρίτην τὸ ἐσπέρας ἔρριψε χαμαὶ τὸν χρωστήρα καὶ ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς κλίνης του, ὡς ῥίπτεται ἐξαετῆς παῖς μετὰ μακρὰν παιδιάν.

Ἦ τετάρτη πρωΐα ἐχαιρέτισε τὸ ἔργον του πλήρες, τέλειον.

Ἦτο ἡ προτομὴ νεαρᾶς γυναικὸς, τὴν κεφαλὴν τῆς ὁποίας ἐκάλυπτε λευκὸν ἀφελὲς ναυτικὸν κάλυμμα, ἐπὶ τῆς κυανῆς τοῦ ὁποίου ταινίας ἀνεγιγνώσκετο διὰ λευκῶν χαρακτῆρων ἡ ἐπιγραφή: Ἦ τὴς μεγάλης Πέμπτης.

Ὁ καλλιτέχνης ζῆ ἐν τῇ ιδιοτροπίᾳ ὡς ὁ πολεμιστῆς ἐν τῇ νίκῃ, ὡς ὁ δημαγωγὸς ἐν τῷ ψεύδει.

Ἦγέρθη τὴν πρωΐαν καὶ ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους παρετήρει τὸ ἄψυχον ἐκεῖνο ἀπεικόνισμα.

Τὸ ἐλάτρευεν· εἶχεν ἤδη ἐρασθῆ τοῦ πρωτοτύπου.

Ἔσπευσε νὰ ἀνεύρῃ τὴν μοῦσάν του, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Ἐπληροφόρηθη, ὅτι εἶχεν ἀπέλθει εἰς Ἰταλίαν.

Ἐκλαυσε καὶ κλαίων ἔκλινε γόνυ πρὸ τοῦ ἔργου του, ἰκετευτικῶς παρατηρῶν αὐτό.

Ἐνόμισε τότε, ὅτι συνεπόνεσε τὸ ἄψυχον ἐκεῖνο ἀπεικόνισμα, ὅτι δάκρυ ἐξέφυγε τῶν ὀφθαλμῶν του, ὅτι συγκίνησις βαθεῖα διεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

Ἦπατίθη.

Πλὴν δι' αὐτὸν ἡ ἀπάτη ἐκείνη ἦτο εὐάρεστος ἀπάτη.

Καὶ ἐξηκολούθει νὰ λατρεύῃ τὸ ἀπεικόνισμα ἐκεῖνο.

Τῷ ἀπέτεινε ὀμιλίας, τῷ ἐχαιρέτα τρυφερῶς ἐκάστην πρωΐαν καὶ ἐκάστην ἐσπέραν, τῷ περιεπτύσετο, τῷ ἠσπάζετο.

Ἐλάτρευεν ὁ δυστυχὴς ὀφθαλμούς γλυκεῖς μὲν πλὴν ἀνευ γοήτρου, χεῖλη μειδιῶντα μὲν πλὴν ἀνευ πνοῆς, περιεπτύσετο στήθη λευκὰ μὲν καὶ μαρμαίροντα πλὴν νεκρὰ καὶ ἀνευ θερμότητος καὶ παλμῶν.

Ἄλλ' ἡ ἔμπνευσις ἐξακολουθεῖ ἀρρενωπὸς καὶ διάπυρος καὶ ἐντὸς ὀλίγου ὀλίγα πλὴν ἔξοχα ἔργα του ζώσας καὶ διαρκεῖς

αναπαριστώντα τὰς ἐνδοξότερας ἱστορικές σελίδας τοῦ ἡμετέρου ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγώνος ἐζήτουν ἤδη ἀγοραστάς.

Τέλος ἐπωλήθησαν καὶ ὁ σχεδὸν παρῶν καλλιτέχνης ρίψας τὰ ἐξ αὐτῶν εἰσπραχθέντα εἰς τὸ θηλάκιόν του καὶ παραλαβὼν τὸ παρήγορον ἐκεῖνο ἀπεικόνισμα ἀνεχώρησεν εἰς τὴν εὐδαίμονα πατρίδα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ Ῥαφαήλου, ζητῶν τὴν νεκρὴν ἐκείνην γυναῖκα, ἣτις τὸν ἐνέπνευσεν, ἣτις παρήγαγεν ἐν τῇ καρδίᾳ του τὸ αἶσθημα τοῦ ἔρωτος.

III

Μετ' οὐ πολὺ ἀπεβιδιάζετο ἐπὶ τῶν γοητευτικῶν τῆς νόμφης τῆς Μεσογείου παραλίων.

Ἦτο εὐτυχὴς ἀνέπνεε τὸν αὐτὸν μετ' αὐτῆς ἀέρα, ἐθερμαίνετο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἡλίου, ἐρωτιζετο καὶ ἐπαρηγορεῖτο ὑπὸ τῆς αὐτῆς σελήνης.

Ἐπίστευεν, ὅτι ἡ αὔρα ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ πρὸς τὴν νέαν ἐκείνην τὸ μῦρον τῶν πρὸς τὸ ἀπεικόνισμά της φιλημάτων του, ὡς καὶ τὴν θερμότητα τῶν πρὸς αὐτὸ περιπτύξεων του.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ του ἦτο δυστυχὴς. Ἀπελπίσθη νὰ ἀνεύρῃ τὰ ἴχνη της καὶ ἡ εὐτυχία του περιορίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀπεικονίσματος.

Ἀηληπίσθη καὶ ἀπελπισθεὶς ἐζήτησε τὴν ἐρημίαν.

Εὔρε μικρὰν καλύβην ἐπὶ τῆς ὄχθης μικρᾶς λίμνης, πέριξ τῆς ὁποίας ῥομαντικοὶ ὑψοῦντο βράχοι.

Ἐκεῖ ὁ καλλιτέχνης μὲ τὸν ἔρωτα ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τὴν ἀπελπίσιν ἐν τῇ ψυχῇ, λατρεύων τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν του εὔρε τὴν ἀνακούφισιν.

Τὰ ἀργυρὰ τῆς λίμνης ὕδατα, ἡ ἐπ' αὐτῶν καὶ τῶν πέριξ βράχων ἀντανάκλασις

τῆς σελήνης ἕτερον τὴν ὄρασίν του, ἐνῶ δ' ἐκ τοῦ ζεφύρου προερχόμενος ψιθυρὸς ἐβαυκάλιζε τὴν ψυχὴν του.

Ἐξήρχετο εἰς τὰ πέριξ καὶ ἐν παραφροσύνῃ τρέχων προσεκάλει τὴν ὠραίαν του φίλην, προσαγορεύων αὐτὴν διὰ τῶν γλυκυτέρων ὀνομάτων· τέλος ἀπέκαμνεν, ἐρίπτετο γονυκλινῆς, ἀνέτεινε πρὸς τοὺς οὐρανοὺς τὸ ὄμμα, ἐνῶ ἡ ἀνίλειος ἠχώ, ἐπαναλαμβάνουσα τὰς προσαγορεύσεις του, περιέπαιζε τοὺς στεναγμούς του.

Ἠγείρετο πάραυτα καὶ ταχέως ἐπανήρχετο εἰς τὴν καλύβην, ὅπου ἐν παραφροῶ περιεπτύσσετο τὸ νεκρὸν καὶ ψυχρὸν ἐκεῖνο ἔργον τῆς ἐμπνευσθείσης γραφίδος του.

Καὶ μετ' οὐ πολὺ παρεδίθετο εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μοσφέως μὲ τὸ γλυκὺ τῆς ἐλπίδος μειδιάμα εἰς τὰ χεῖλη.

Τὸ πᾶν τότε μετεβάλλετο· τὸ ἀπεικόνισμα ἐξηφανίζετο καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐπήρχετο αὐτὴ αὐτὴ ἡ γυνὴ, ἣν ἐπὶ τοσοῦτον ἠγάπησεν· ἔτεινε τότε τοὺς βραχίονας ὅπως τὴν περιπτυχθῆ καὶ ἐπὶ τῶν τρεμόντων ὡς ἐκ τοῦ μειδιάματος χειλέων του ἐξέπνεε μετὰ μελωδικοῦ ψιθυρισμοῦ ὁ σπασμὸς τοῦ φιλήματος.

Ἄλλ' οἴμοι! ἦτο οὐκ εὖρον.

IV

Πολλὰ ἔκτοτε παρήλθον ἔτη καὶ ἡ κόμη τοῦ καλλιτέχνου ἤρχισε προώρως νὰ λευκαίνεται καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του νὰ χάνωσι τὴν λάμψιν των.

Παραδόξως ὅμως πῶς κατείχετο ἔτι ὑπὸ τῆς ἐμπνεύσεως.

Ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀψύχου ἐκεῖνου ἀπεικονίσματος ἤρκει πρὸς ἀναπτέρωσιν τῆς φαντασίας του.

Εἰργάζετο ἔτι· ἀπεικόνιζε τὴν προσφιλεῖ αὐτῷ λίμνῃ μετὰ ἐνασμενῆσεως προσφέ-

ρουσαν τὰ νῶτά της ὡς κάτοπτρον τοῦ ἐνάστρου μεγαλείου.

Εὐρίσκετο περὶ τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἔργου, ὅτε φθινοπωρινὴν τινα ψυχρὰν πλὴν γλυκεῖαν πρῶταν, τὴν πρὸ ἐτῶν ἤδη οὐδέποτε διακοπέισαν εἰμὴ μόνον ὑπὸ τοῦ ἡρέμως πρὸς τὴν ἀκτὴν ὑπὸ ἐλαφροῦ φυσήματος ζεφύρου κυλιόμενου κύματος σιγῆς τῆς καλύβης, διέκοψε γδοῦπος ἵππων καπαζόντων ἐπὶ τῆς ἀμμώδους παραλίας.

Ὁ καλλιτέχνης δὲν ἐταράχθη· ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμούς του ἐκ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἔργου καὶ ἀντὶ νὰ στρέψῃ αὐτοὺς πρὸς τὴν ἡμίλειστον θύραν τοὺς προσήλωσεν ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τῆς κλίνης του κρεμαμένου ἀπεικονίσματος, ἐνῶ πρὸ τῆς θύρας ἐπεράνησαν δύο κεφαλαὶ νεαρῶν γυναικῶν, τῶν ὁποίων ὁ γοργὸς ὀφθαλμὸς μετὰ περιεργείας εἰσέδεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς καλύβης.

Ἄλλ' αἴφνης ἡ μία ἐξ αὐτῶν, ἡ νεωτέρα, βάλλουσα κραυγὴν, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν καὶ ἔντρομος ὡπισθοχώρησε βήματά τινα.

Ὁ ὀφθαλμὸς της, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ καλλιτέχνου παρετήρει τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο ἀπεικόνισμα ἐρίφθη ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀνεγνώρισεν· τὴν μοσφὴν της.

Ἐκείθεν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ καλλιτέχνου ἐζήτηε τὴν ἐμπνευσιν, ἐνῶ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς νέας ἠντλησε τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν φόβον.

Ἡ κραυγὴ ἐκείνη ἐπληξεν τὰ ὦτα τοῦ καλλιτέχνου, πλὴν δὲν ἐστράφη· ἔφερε τὸ ὄμμα ἐκ τοῦ ἀπεικονίσματος ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἔργου, ἠγέρθη ἐκ τοῦ πρὸ τοῦ στυλοβάτου σκίμποδος καὶ ἔσυρε τὴν γραφίδα τῆς τελειοποιήσεως.

Ἡ ἐκπληξὶς παρήλθε καὶ ἡ νέα ἐπλησίασε πρὸς τὴν θύραν· ἐν βλέμμα πρὸς τὸ ἀπεικόνισμα καὶ ἕτερον πρὸς τὸν καλλιτέχνην, τὰ πάντα κατέστησαν νοητὰ εἰς αὐτήν.

Ἡ καρδία της ἐπαλλεν ἤδη.

Στιγμιαίως ἐκεῖνος ἠράσθη αὐτῆς, στιγμιαίως καὶ αὐτὴ ἠράσθη αὐτοῦ.

Ἔθεσε χεῖρα σταθερὰν ἐπὶ τοῦ κλείθρου τῆς θύρας, ἀφόβως ἤνοιξεν ἐντελῶς αὐτήν καὶ γοργῇ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν ἐργαζόμενον καλλιτέχνην.

Ἄλλ' ἐκεῖνος εἰργάζετο ἔτι. Τὸν προσέβλεψεν ἐπὶ πολὺ περιπαθῶς, μὲ χεῖλη ἡμίλειστα, μὲ ὀφθαλμοὺς δακρύοντας. Ἄλλ' ἐκεῖνος μετέφερε τὸ ὄμμα ἐκ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἔργου ἐπὶ τοῦ ἀπεικονίσματος καὶ ἐξ αὐτοῦ πάλιν ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἔργου.

Ἐζήτηε νὰ ἐμπνευσθῆ ἐκ τοῦ ἀντιτύπου, ἐνῶ ὀπισθεν αὐτοῦ ἴστατο τὸ πρῶτότυπον...

Ἄλλ' ἡ καρδία τῆς νέας ἐπαλλε καὶ ἡ ψυχὴ της ἐπτεροῦγιζεν.

Ἐκυψε καὶ τὰ κοράλλινά της χεῖλη ἐπαφῆκαν τὸ μῦρόν των ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ καλλιτέχνου.

Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐκλείσθησαν, ἐδέχθησαν τὸ φίλημα καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὴν νέαν.

Ἄλλ' ἐκπληκτοὶ καὶ τεθαμβωμένοι ἐκ περιτροπῆς μετεφέρθησαν ἐκ τοῦ ἀπεικονίσματος ἐπὶ τῆς νέας καὶ τανάπαλιν, ἐνῶ ἐπὶ τῶν μαρμυρομένων χειλέων του ἦνθει ἀπαίσιον μειδιάμα.

Τὸ ὄμμα τοῦ καλλιτέχνου ἐκδηλοῖ ἤδη πάθος, ἀμφιβολίαν, πίστιν, παραφροσύνην.

Τῷ λαλεῖ ἡ νέα, ἀλλ' ἐκεῖνος μειδιᾷ τὸ μειδιάμα τῆς παραφροσύνης, ἐνατενίζων τὸ ἀπεικόνισμά της.

Τῷ τείνει τοὺς βραχίονας ἱκετευτικῶς, ἀλλ' ἐκεῖνος παραφόρως βυθίζει τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν του ἐντὸς τῆς μακρᾶς του κόμης καὶ δρομαίως ἐξέρχεται τῆς καλύβης, ἀνακράζων πρὸς τὸ ἀπεικόνισμα: *Μὴ μὲ λησμόνει!*

Ἡ νέα τὸν ἀκολουθεῖ, τεταμμένους τοὺς βραχίονας ἔχουσα καὶ τὸ φίλημα τρέμον ἐπὶ τῶν χειλέων.

Ἄλλὰ φεῦ! ἀμφοτέροι ἦσαν παράφρονες!

Ὁ καλλιτέχνης ἠγείται, ἡ νέα παρέπεται.
Ἄνηλλον καὶ κατῆλλον βράχους δυσβά-
τους, διήλθον κλιτύας ἀπορρώγας, καὶ διε-
πέρασαν ἀτραπούς ἐρήμους.

Τέλος εὐρέθησαν ἐπὶ λοφίσκου καταφύ-
του, τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου ἐθώπευεν ὑπε-
ρηφάνως τὸ γλυκὺ καὶ φιλόανθρωπον τῆς λί-
μνης κύμα.

Ἡ σελήνη ἐπιλάμπει ἤδη ἐπὶ τοῦ λόφου
ἐκείνου, τῆς πρὸ αὐτοῦ λίμνης, τῆς ἐναντι
καλύβης.

Τὸ πᾶν καθεύδει ἡ ἠχὴ μόνον ἐπανα-
λαμβάνει τὰς ἀναζητούσας τὴν παράφρονα
φωνὰς τῆς φίλης τῆς.

Ὁ καλλιτέχνης φθάσας ἐπὶ τῆς κορυφῆς
τοῦ λοφίσκου ἐκείνου, ἴσταται, φιλεῖ τὴν
χεῖρά του, τείνει αὐτὴν ἱκετευτικῶς πρὸς
τὸ κενόν, ὅπως μεταφέρει τὸ φίλημα καὶ
ρίπτεται εἰς τὴν λίμνην.

Ἡ νέα τὸν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ἐκ τῆς πτώ-
σεως τοῦ σώματος τοῦ καλλιτέχνου σχη-
ματισθεὶς καὶ πρὸς τὴν παραλίαν φεύγων
διαυγῆς τῶν ὑδάτων κύκλος δέχεται τὸ
σῶμά τῆς.

Λέγουσιν ὅτι τὸ λιμναῖον κύμα ἐνωτι-
σθὲν τῶν τελευταίων αὐτῶν λόγων ἐπανελά-
θεν αὐτοὺς κατὰ τὴν παρὰ τὴν καλύβην
ἐκπνοὴν του, ἐνῶ κύκνος ἀναδύσας ὑπὸ
τὸν λοφίσκον ἐκείνον, ἀνυψῶν ὑπερηφάνως
τὸν αὐχένα, μεγαλοπρεπῶς ἐπληττε διὰ τῶν
περιύγων του τὸ κύμα.

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ ΑΠΗΛΙΩΤΗΣ.

XAVIER DE MAISTRE.

ΟΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ

ΤΟΥ

ΚΑΡΚΑΣΟΥ

Μετάφρασις

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ.

Τὰ ὄρη τοῦ Καυκάσου εἰσὶ πρὸ πολλῶν
χρῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρωσικῆς
Αὐτοκρατορίας, χωρὶς νὰ τῇ ἀνήκωσιν. Οἱ
ἄγριοι τῶν ἀτόικοι, κεχωρισμένοι ὑπὸ τῆς
γλώσσης καὶ διαφόρων συμφερόντων, σχη-
ματίζουν μίαν ἀριθμὸν φυλῶν ἀπολιτευ-
των, ἔχουσιν μικρὰς σχέσεις πρὸς ἀλλήλας
καὶ ζωογονουμένων ἰδίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ
πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν διαρπαγὴν αἰ-
σθήματος.

Μία τῶν εὐαριθμοτέρων καὶ ἐπιφοβωτέ-
ρων φυλῶν εἶναι ἡ τῶν Τσετσέγκων, κατοι-
κούντων τὴν μεγάλην καὶ μικρὰν Καβάρ-
δαν, ἐπαρχίας, ὧν αἱ ὑψηλαὶ κοιλάδες ἐκ-
τείνονται μέχρι τῶν κορυφῶν τοῦ Καυκά-
σου. Οἱ ἄνδρες τῆς φυλῆς ταύτης εἰσὶν ὠ-
ραῖοι, ἄνδρεῖοι, εὐφυεῖς, ἀλλὰ κλέπτει καὶ
σκληροὶ, καὶ εὐρίσκονται εἰς ἀδιάλειπτον
πόλεμον πρὸς τὰ ρωσικὰ στρατεύματα τῆς
γραμμῆς (1).

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπικινδύνων τούτων
ὄρεων, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς ἐκτε-
ταμμένης ταύτης ἀλύσεως τῶν ὄρεων, ἡ
Ρωσσία κατεσκεύασεν ὁδὸν συγκοινωνίας
πρὸς τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τῆς. Πύργοι το-
ποθετημένοι ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν
ἐξασφαλίζουν τὴν ὁδὸν μέχρι τῆς Γεωρ-

(1) De la ligne = τῆς γραμμῆς· διὰ τοῦ ὀνό-
ματος τούτου καλοῦσι τὴν συνέχειαν τῶν σταθ-
μῶν, τῶν φυλακισμένων ὑπὸ τῶν ρωσικῶν
στρατῶν μεταξὺ τῆς Κασπίας καὶ τῆς Μαύρης
θαλάσσης.

γίας· οὐδεὶς ὅμως ταξιδιώτης τολμᾷ νὰ
διατρέξῃ μόνος τὴν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ
ἄλλου πύργου ἀπόστασιν. Δις τῆς ἑβδομά-
δος, ἀπόσπασμα πεζικοῦ μετὰ πυροβόλων
καὶ πολλῶν Κοζάκων, συνοδεύει τοὺς τα-
ξεδιώτας καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς Κυβερνήσεως.
Εἰς τῶν πύργων τούτων ἡ μάλλον προμαχώ-
νων, θεμελιωμένοι παρὰ τὴν διεκβολὴν
ἐκ τῶν στενοπορειῶν τῶν ὄρεων, κατέστη
πολίχνιον ἀριθμοῦν ἄκετους κατοίκους. Ἡ
τοποθεσία του ἐγένετο αἰτία, ὅπως λάβῃ
τὸ ὄνομα Wladi-Caucase (1), χρησιμεύει
δὲ καὶ ὡς διαμονὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν στρα-
τευμάτων, ἅτινα ἐκτελοῦσι τὴν ἐπίπονον
ὑπηρεσίαν, περὶ ἧς ὠμιλήσαμεν.

Ὁ ταγματάρχης Κασκάμβος, εὐπατρίδης
Ρώσος, ἐκ τοῦ συντάγματος τῆς Wolo-
gda, ἔλκων ὅμως ἐξ Ἑλλάδος τὴν καταγω-
γὴν, ἐπρόκειτο νὰ ὑπάγῃ, ὅπως ἀναλάβῃ
τὴν διοίκησιν τοῦ σταθμοῦ τῆς Λάρς, ἐν τινι
στενοπορείᾳ τοῦ Καυκάσου. Ἄνυπόμονος,
ὅπως ἀπέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του, καὶ γενναῖος
μέχρι κινδύνου, ἔσχε τὴν ἀνοησίαν, ὅπως
ἐπιχειρήσῃ τὸ ταξίδιον τοῦτο μόνον μετὰ τὴν
ἐκ πενήκοντα Κοζάκων φρουρὰν, ἣν διέθε-
τε, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀβελτηρίαν, ἵνα κοινο-
ποιήσῃ τὸ σχέδιόν του πρὶν ἢ τὸ ἐκτελέσει.

Οἱ Τσετσέγκοι, οἵτινες εἰσὶ παρὰ τὰ σύ-
νορα, καὶ οἵτινες καλοῦνται εἰρηνοφιλοί,
πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν ὄρειων, εἰσὶ ὑ-
ποταταγμένοι τῇ Ρωσσίᾳ ἔχοντες οὕτω
ἐλευθερίαν κοινωνίαν μετὰ τῆς Μοσδόκης
(Mosdok). Τὸ πλεῖστον ὅμως αὐτῶν δια-
τηρεῖ σχέσεις μετὰ τῶν ὄρειων, καὶ ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ μετέχει κατὰ τὸ ἥμισυ τού-
λάχιστον καὶ τῶν ληστοπραξιῶν. Οἱ ὄρει-
νοὶ, πληροφορηθέντες περὶ τοῦ ταξιδίου
τοῦ Κασκάμβου, καὶ τῆς ἡμέρας προσέτι
τῆς ἀναχωρήσεώς του, συνήχθησαν εἰς μέ-

γαν ἀριθμὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἐξ ἧς ἐμελλε νὰ
διαβῇ, καὶ τῷ ἔστησαν ἐνέδραν. Εἰς εἴκοσι
βερτσιῶν (1) ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Μοσδόκης
κατὰ τὴν καμπὴν λοφίσκου τινὸς κεκαλυμ-
μένου ὑπὸ χαμοκλάδων, προσεβλήθη ὑπὸ
ἐπτακοσίων ἐρίπτων ἀνδρῶν. Οὕτως ἀδυ-
νάτου τῆς ὑποχωρήσεως, οἱ κοζάκοι ἐπέ-
ξουσαν καὶ ὑπέστησαν τὴν προσβολὴν, μετὰ
καρτερίας, ἐλπίζοντες, ὅτι θὰ τύχῃσι βοη-
θείας ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ οὐχὶ μακρὰν
εὐρισκομένου σταθμοῦ.

Οἱ ἀτόικοι τοῦ Καυκάσου, καίπερ ἀτο-
μικῶς γενναῖοι, εἰσὶν ὅμως ἀνίκανοι νὰ προσ-
βάλωσι καθ' ὁμάδας, καὶ ἐπομένως ἤττον
ἐπικινδύοι διὰ στρατὸν συντεταγμένον,
ἔχουσιν ὅμως ὅπλα καλὰ καὶ σκοπεύουσιν
ἐπιτυχῶς. Ὁ μέγας αὐτῶν ἀριθμὸς εἰς τὴν
περίστασιν ταύτην, καθίστα ἄριστον τὴν πά-
λην. Κατόπιν διαρκούς πυροβολισμοῦ,
πλείονες τοῦ ἡμίσεως τῶν Κοζάκων ἐφο-
νεύθησαν ἢ ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης· τῶν δ' ὑ-
πολοίπων ἀφοῦ οἱ ἵπποι ἐφονεύθησαν, ἀπε-
σύρθησαν οὗτοι εἰς πρῶχειρον ὄχρωμα,
ὅπως ἐκεῖθεν ἐξαντλήσωσι τὰς τελευταίας
πυριτοβολὰς. Οἱ Τσετσέγκοι, οἵτινες ἔχουσι
πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν Ρώσους λειποτά-
κτας, ἵνα τοῖς χρησιμεύωσιν ὡς διερμηνεῖς,
ἐκραζον πρὸς τοὺς Κοζάκους: «Παραδώ-
σατε ἡμῖν τὸν ἀρχηγόν σας, εἰδ' ἄλλως
θὰ φονευθῆτε μέχρι τοῦ ἐσχάτου». Ὁ Κα-
σκάμβος βλέπων βεβαίαν τὴν ἀπώλειαν
τῶν ἀνθρώπων του, ἀπεφάσισε ἵνα παρα-
δοθῇ μόνος του, ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν
τῶν ὑπολειφθέντων· δούς λοιπὸν τὸ ξί-
φος του εἰς τοὺς Κοζάκους, ἐπροχώρησε
μόνος πρὸς τοὺς Τσετσέγκους, ὧν τὸ πῦρ
ἔπαυσε εὐθὺς, διότι ἐπεθύμουν νὰ τὸν συλ-
λάβωσι ζῶντα, ὅπως λάβωσι λύτρα πρὸς
ἀπελευθερώσιν του. Μόλις ἔφθασε καὶ πα-

(1) Wladf, ῥῆμα ρωσικόν, σημαῖον διοικεῖν.

(1) Τὸ βέρτσιον ἰσοδυναμεῖ μετὰ 1067 μέτρα.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ.

Ἐπὶ φωλιὰ μικρῶν πουλιῶν
ἔν' ἄτυχο ἐγκρεμίσθη,
κ' ἡ μάνα τρέχει νὰ τωῖρῃ,
κ' εἰς ὀρήνους ἐβίθισθη.

Ζητῶντάς το, τὸ εὖρηκε
κατάδρομα πεσμένο,
καὶ τὸ ἀρπάζει καὶ πετᾷ,
καὶ τὸ θαρρεῖ σιωσμένο.

Καὶ φτερουγίζει ὑψηλὰ
εἰς τὴ φωλιὰ νὰ φθάσῃ,
εἶναι βαρὺ,
δὲν τὸ ἔμπορει,
καὶ πέφτει, νὰ τὸ χάσῃ

Δὲν ὑποφέρει ἡ δύστυχη,
καὶ πάλι ἔστῃ γῆ φθάνει,
καὶ ὄλο πετῶντας τὸ ζητεῖ
τωῖρῆσαι καὶ τὸ πιάνει.

Μὲ τὴ μυτοῦλά της, σφικτὰ
ἔστῃ πόδια της τὸ δένει,
ἀπλόνει ἀμέσως τὰ φτερά
καὶ ἔστῃ φωλιὰ πηγαίνει.

Καὶ πάλι ἔπεσε ἔστῃ γῆ!
Τί συφορά ἔστῃ δυστυχῆ
τὴ μάνα ἔπου εὖρέθη
χωρὶς πουλι καὶ παντοχῆ!

Τὰ πούπουλά του τρυφερά,
μικρὰ καὶ δειλιασμένο,
μόλις φυτρύνουν τὰ φτερά,
καὶ μένει ἀπελπισμένο,

Ἐπὶ βλέπει τὴ μανοῦλά του
ἐκεῖ νὰ τὸ ἀφίγη,
καὶ ἀπὸ ἕψηλὰ ὄλο ματιαῖς
μὲ πόνο νὰ τοῦ δίνῃ.

Κ' ἡ μάνα κ' ὁ πατέρας του
ἔξανάλθαν κ' ἐζητοῦσαν
τῶμορφο τὸ πουλάκι τους
καὶ ἀδιάκοπα ἐθρηνοῦσαν.

Ἐποῦγε μάτι ἀστραπῆ
πούπουλα ἔσαν μετὰξί,
καὶ ἀφτέρωτο ἐφαίνετο
πῶς θέλει νὰ πετάξῃ.

Κ' ἦτανε τὸ μικρότερο
ἀπ' ὅλα τὰ πουλιά τους,
ἐσπάραζαν ἔπου τῶβλεπαν
πῶς λείπει ἀπ' τὴ φωλιὰ τους.

Γιατ' ἡ ἀγάπη τους ἔς αὐτὸ
μεγάλῃ πάντα μένει,
ἔσπερη φλόγα ἔρωτος
αὐξάνει καὶ δὲ σβέννει.

Κ' ἔτυχ' ἐκεῖ ἓνα ἔσπλαγχο,
κορίτσι χαϊδεμένο
ἀπὸ τὴ μάνα του κ' αὐτὸ,
καὶ ὡσάν ὠρμηνημένο,

Ἐτρεξ' εὐθὺς καὶ τῶπιασε,
κ' ἡ μάνα του τὸ χάνει,
καὶ τὸ κορίτσι μὲ καῦμὸ
ἔς ἓνα κλουβὶ τὸ βάνει.

Καὶ τὸ κλουβὶ ἐκρέμασε
εἰς τὸ παράθυρό του,
καὶ τῶτρεφε ὡσάν παιδί
νὰ ἦτανε δικό του.

Γυρίζοντας, γυρίζοντας,
τὸ βλέπει ἡ μανοῦλα,
κ' εἰς τὸ κλουβὶ εὐθὺς πετᾷ
μὲ μιὰ φρικτὴ τρεμοῦλα.

Καὶ τοῦ ἔμιλε, καὶ τοῦ ἔμιλε
τί τάχῃ νὰ τοῦ λήῃ!
εἶναι παράπονο πικρὸ
τῆς μάνας ὅπου κλαίει,

Κ' ἀναζητεῖ γιὰ νὰ εὖρῃ
τὸ μυρμιχαῖδεμένο
παιδί της, καὶ ἔπου τωῖρῆκε
ἔς ἐφυλακὴ κλεισμένο.

Καὶ φεύγει, φεύγει γλήγορα,
καὶ τὸ πουλι τὴ χάνει,
καὶ μαραμμένο ἔμεινε
καὶ πέφτει ν' ἀποθάνῃ.

Κ' ἡ μάνα τότε ἐπρόφθασε
τὸ στόμα της γιομάτο,
τὸ στόμ' ἀνοίγει τὸ πουλι,
καὶ ἀπὸ τροφὴ χορτάτο

Τ' ἀφίγει κ' ἐξακολουθεῖ
νᾶρχεται, νὰ πηγαίνῃ,
τροφὴ μέσα ἔστὸ στόμα της
ἀδιάκοπα νὰ φέρῃ.

Καὶ τὰ φτερά του ἐσταύρωσαν,
καὶ ἔστὸ κλουβὶ ἔπετοῦσε,
καὶ ἡ μάνα του τὸ ἐβλεπε
καὶ ὄλο ἔλαχταροῦσε.

Πλὴν ποιὸς θ' ἀνοίξῃ τοῦ κλουβιοῦ
τὴ θύρα, γιὰ νὰ φύγῃ!
Εἶν' τὸ κορίτσι σπλαχνικὸ
κ' ἐκεῖνο τὴν ἀνοίγει.

Καὶ τὸ πουλι ἐχύθηκε
καὶ ἔφυγε πετῶντας,
καὶ τὸ κορίτσι ἔκαστατικὸ
ἀπέμεινε γελῶντας.

Ἐκεῖν' ἡ μάνα τοῦ πουλιοῦ
νύφη χωρὶς στεφάνι,
χωρὶς παπᾶ τὴν εὐλογία
καὶ νυφικὸ φουστάνι,

Εἶχε καρδιά φιλόστοργη,
ἔπου βλέπει ἔστὸ παιδί της
τὸν πόθο πού τὸ γέννησε,
καὶ χαίρετ' ἡ ψυχὴ της.

Καὶ σεῖς, γυναῖκες, ἀσπλαχναῖς,
εὐθὺς ἔπου τὸ γενναῖτε,
ἀμέσως τὸ πετᾶτε
ἔστῃς ἐκκλησιάς τὴ θύρα
καὶ ἔστῃ κακὴ του μοῖρα!

Χωρὶς νὰ ξέρετ' ἂν βρεθοῦν
ἀσθήθια ἄλλα ξένα,
γιὰ νὰ τοῦ δώσουνε τροφὴ,
ἢ τύχου ἀστερεμμένα!

Καὶ τὸ πετᾶτε ἔρημο,
καὶ δὲν σᾶς μέλλ' ἂν ζῆσῃ,
ἢ ἂν τὸ φάγῃ ἀγροικικὸ,
ἐστὴ πέτρ' ἂν ξεψυχῆσῃ!

Μάνα δὲν ὀνομάζεται
ἐκεῖνη ἔπου ἀρνῆθη
εἰς τὸ παιδί ἔπου γέννησε
τὰ μητρικὰ της ἐσθήθη.

Η ΛΕΝΟΥΛΑ.

Λενοῦλα ἰδὲς, ἐφόρεσα σήμερα τὰ καλά μου:
 Γελέκι χρυσοκέντητο, μεταξωτὸ ζωνάρι,
 Τσαροῦχι κατακόκκινο—καὶ τί κορμί, τί χάρι!
 Δὲν εἶμαι σὰν νὰ πῆγαινα σὲ πανηγῦρι γάμου;
 Αἰ, ὅ τὸν δικό σου ὁ Θεὸς πότε θὰ μ' ἀξιώσῃ!
 Τί κοκκινίζεις; μὴ γαρι καλόγρηρα θὰ γίνῃς;
 Ἦ θὰ σοῦ λείψουν προξενιαῖς κι' ἀνύπανδρη θὰ μείνῃς;
 Μήπως σοῦ λείπει ὠμορφιά; μήπως σοῦ λείπει γνῶσι;
 Εἶσαι ὠμορφη καὶ γνωστικὴ καὶ εἶσαι ἀρχοντοπούλα,
 Κι' ἄνδρα καλὸ καὶ ἀξιο θὰ σοῦ εὐρῶ Λενοῦλα.
 Ποιὸς ἔξυρει; Μέσ' τῆ Λάρισσα ἴσως τὸν ἀπαντήσω,
 Κ' ἐκεῖ ποῦ ἴπάγω μοναχὸς, μ' ἓνα γαμβρὸ γυρίσω,
 Μ' ἓνα γαμβρὸ περήφανο, ἴψηλὸ καὶ ξανθομάλλη.
 Τί σκύφτεις τὸ κεφάλι σου; τί κοκκινίζεις πάλι;

Αἰ παλικάρια, φεύγουμε. Ὁ ἥλιος ἴπάγει γιῶμα,
 Καὶ τ' ἄλογά μας ὅ τὴν αὐλὴ ποδοκτυποῦν τὸ χῶμα.
 Ἐμπρός! Θέλω ὅ τῆ Λάρισσα νὰ μποῦμε πρὶν βραδιάσῃ
 Ποῦ νὰ μᾶς βλέπουν ὠμορφα ματάκια ἀπ' τὸ καφάσι,
 Κ' οἱ Τοῦρκοι ποῦ μᾶς ἀπαντοῦν νὰ κάμουν τεμενάδες·
 Νὰ λέγῃ ὁ γέροντας τοῦ νιοῦ, κ' ἡ μάνα ὅ τὸ παιδί της
 Πῶς ἔμπηκε μέσ' τῆ Λάρισσα ὁ Λάμπρος Κραβαρίτης
 Μὲ δέκα ὠμορφα παιδιὰ, δέκα παλικαράδες·
 Καὶ νὰ μᾶς ἴδῃ καὶ ὁ Πασᾶς, παιδιὰ, νὰ ἰδῇ τί λύκοι
 Ἦ τ' ἀπάτητα λαγαράδια μας κρατοῦν τ' ἀρματωλίκι.

Ὁ γέρο Λάμπρος ἔφυγε κ' οἱ δέκα νιοὶ τρεχάτοι,
 Κι' ἀπ' τ' ἄλογα ἐσηκώθηκε σὰν σύννεφο ἡ σκόνη,
 Καὶ ἡ Λενοῦλα—στέκεται ὅ τὸ παραθύρι μόνη
 Κι' ἀκολουθεῖ τῆ συνοδείᾳ μὲ δακρυσμένον ἴματι.

Ἦ μαύρη μέσ' τοὺς ἔνδεκα ποῦ τρέχουν ποιὸν τηράει;

Ἄχ! ἄνδρα ὁ πατέρας της πηγαίνει νὰ τῆς εὕρη,
 Καὶ βλέπει μεσ' τῆ συνοδείᾳ τὸν νιὸ ποῦ ἀγαπάει.
 Τὸν ἀγαπάει, κι' ἄλλος κανεὶς τὸν πόνο τῆς δὲν ἔξυρει.

Μόλις ἀνθεῖ ἡ καρδοῦλά σου κ' ἡ λύπη τῆ μαραίνει,
 Κλάψε, Λενοῦλα, θλιθερὴ Μοῖρα σὲ περιμένει.